

«ՎԱՆԱԶՈՐ ԱՍԱՐ» ԱՌՈՂՋԱՐԱՆ

ՍԱՀՄԱՆԱՓԱԿ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՎՈՒԹՅԱՄԲ

ԸՆԿԵՐՈՒԹՅՈՒՆ

ՀՀ ԼՈՌԻ ՄԱՐԶԻ

ԿԻՐՈՎԱԿԱՆԻ (ՎԱՆԱԶՈՐԻ) ԱԾԽԱԹԹՎԱՅԻՆ

ՀԱՆՔԱՅԻՆ ՋՐԵՐԻ ՀԱՆՔԱՎԱՅՐԻ ՄԵՂՐՈՒՏ

ՏԵՂԱՄԱՍԻ ԹԻՎ 30/71 ՀՈՐԱՏԱՆՑՔԻ

ՀԱՆՔԱՐԴՅՈՒՆԱՀԱՆՄԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԻ

ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ՎՐԱ ԱԶԴԵՑՈՒԹՅԱՆ

ՆԱԽՆԱԿԱՆ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՀԱՅՏ

«ՎԱՆԱԶՈՐ ԱՍԱՐ»

ԱՌՈՂՋԱՐԱՆ ՍՊԸ

տնօրեն՝

Ժ. ԱՄԻՐՅԱՆ

Երևան – 2023թ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ՕԳՏԱԳՈՐԾՎՈՂ ՍԱՀՄԱՆՈՒՄՆԵՐ ԵՎ ՏԵՐՄԻՆՆԵՐ	3
ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ	7
1. ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՏԵՂԵԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ	7
1.1. Նախատեսվող գործունեության անվանումը և նպատակը	7
1.2. Նախատեսվող գործունեության բնութագիրը	7
1.3 Նախագծման նորմատիվային հիմքը	10
2. ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ՆԿԱՐԱԳԻՐԸ	13
2.1 Նախատեսվող գործունեության գտնվելու վայրը	13
2.2 Ռելիեֆը, երկրաձևաբանությունը	14
2.3 Կլիմա	30
2.4 Մթնոլորտային օդ	33
2.5 Աղմուկի մակարդակը	34
2.6 Ջրային ռեսուրսներ	35
2.7 Հողային ծածկույթ	37
2.9 Կենսաբազմազանություն. բուսական և կենդանական աշխարհ	34
2.8 Վտանգված էկոհամակարգեր և բնության հատուկ պահպանվող տարածքներ	41
3.ՍՈՑԻԱԼ-ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐԸ	51
3.1 ՀՀ Արարատի մարզի սոցիալ տնտեսական բնութագիրը	51
4.ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ԲԱՂԱԴՐԻՉՆԵՐԻ ՎՐԱ ՀՆԱՐԱՎՈՐ ԱԶԴԵՑՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐԸ	56
5.ԱԶԴԵՑՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԿԱՆԽԱՐԳԵԼՄԱՆԸ ԵՎ ՆՎԱԶԵՑՄԱՆԸ ՈՒՂՂՎԱԾ ԲՆԱՊԱՀՊԱՆԱԿԱՆ ՄԻՋՈՑԱՌՈՒՄՆԵՐ	58
5.1. Բնապահպանական մշտադիտարկումների պլան	60
5.2 Սանիտարական պաշտպանիչ գետի	63
5.3 Արդյունաբերական սանիտարիան	64

ՕԳՏԱԳՈՐԾՎՈՂ ՍԱՀՄԱՆՈՒՄՆԵՐ ԵՎ ՏԵՐՄԻՆՆԵՐ

Ներկայացվող սահմանումները և եզրույթները /տերմիններ/ բերվում են ՀՀ բնապահպանական ոլորտի օրենքներից և նորմատիվ փաստաթղթերից:

Շրջակա միջավայր՝ բնական և մարդածին տարրերի (մթնոլորտային օդ, ջրեր, հողեր, ընդերք, լանդշաֆտ, կենդանական ու բուսական աշխարհ, ներառյալ՝ անտառ, բնության հատուկ պահպանվող տարածքներ, բնակավայրերի կանաչ տարածքներ, կառույցներ, պատմության և մշակույթի հուշարձաններ) և սոցիալական միջավայրի (մարդու առողջության և անվտանգության), գործոնների, նյութերի, երեւույթների ու գործընթացների ամբողջությունը և դրանց փոխազդեցությունը միմյանց ու մարդկանց միջև:

Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցություն՝ հիմնադրությային փաստաթղթի գործողության կամ նախատեսվող գործունեության իրականացման հետեւանքով շրջակա միջավայրի և մարդու առողջության վրա հնարավոր փոփոխությունները:

Նախատեսվող գործունեություն՝ շրջակա միջավայրի վրա հնարավոր ազդեցություն ունեցող ուսումնասիրություն, արտադրություն, կառուցում, շահագործում, վերակառուցում, ընդլայնում, տեխնիկական և տեխնոլոգիական վերազինում, վերապրոֆիլավորում, կոնսերվացում, տեղափոխում, լուծարում, փակում:

Ձեռնարկող՝ սույն օրենքի համաձայն՝ փորձաքննության ենթակա հիմնադրությային փաստաթուղթ մշակող, ընդունող, իրականացնող և (կամ) գործունեություն իրականացնող կամ պատվիրող պետական կառավարման կամ տեղական ինքնակառավարման մարմին, իրավաբանական կամ ֆիզիկական անձ:

Ազդակիր համայնք՝ շրջակա միջավայրի վրա հիմնադրությային փաստաթղթի կամ նախատեսվող գործունեության հնարավոր ազդեցության ենթակա համայնքի (համայնքների) բնակչություն՝ ֆիզիկական և (կամ) իրավաբանական անձինք:

Շահագրգիռ հանրություն՝ փորձաքննության ենթակա հիմնադրությային փաստաթղթի ընդունման և (կամ) նախատեսվող գործունեության իրականացման առնչությամբ հետաքրքրություն ցուցաբերող իրավաբանական և ֆիզիկական անձինք:

Գործընթացի մասնակիցներ՝ պետական կառավարման ու տեղական ինքնակառավարման մարմիններ, ֆիզիկական ու իրավաբանական անձինք, ներառյալ՝ ազդակիր համայնք, շահագրգիռ հանրություն, որոնք, սույն օրենքի համաձայն, մասնակցում են գնահատումների և (կամ) փորձաքննության գործընթացին:

Հայտ՝ ձեռնարկողի կամ նրա պատվերով կազմած հիմնադրությային փաստաթղթի մշակման և (կամ) նախատեսվող գործունեության նախաձեռնության մասին ծանուցման փաթեթ:

Բնության հատուկ պահպանվող տարածք՝ ցամաքի (ներառյալ՝ մակերևութային ու ստորերկրյա ջրերը և ընդերքը) և համապատասխան օդային ավազանի՝ սույն օրենքով

գիտական, կրթական, առողջարարական, պատմամշակութային, ռեկրեացիոն, զբոսաշրջության, գեղագիտական արժեք են ներկայացնում, և որոնց համար սահմանված է պահպանության հատուկ ռեժիմ.

Ազգային պարկ՝ բնապահպանական, գիտական, պատմամշակութային, գեղագիտական, ռեկրեացիոն արժեքներ ներկայացնող միջազգային և (կամ) հանրապետական նշանակություն ունեցող տարածք, որը բնական լանդշաֆտների ու մշակութային արժեքների զուգորդման շնորհիվ կարող է օգտագործվել գիտական, կրթական, ռեկրեացիոն, մշակութային և տնտեսական նպատակներով, և որի համար սահմանված է պահպանության հատուկ ռեժիմ.

Ազգային պարկի արգելոցային գոտի՝ ազգային պարկի տարածքից առանձնացված տեղամաս, որտեղ գործում է պետական արգելոցի համար սույն օրենքով սահմանված ռեժիմը.

Ազգային պարկի արգելավայրային գոտի՝ ազգային պարկի տարածքից առանձնացված տեղամաս, որտեղ գործում է պետական արգելավայրի համար սույն օրենքով սահմանված ռեժիմը.

Ազգային պարկի ռեկրեացիոն գոտի՝ ազգային պարկի տարածքից առանձնացված տեղամաս, որտեղ թույլատրվում է քաղաքացիների հանգստի և զբոսաշրջության ու դրա հետ կապված սպասարկման ծառայության կազմակերպումը.

Ազգային պարկի տնտեսական գոտի՝ ազգային պարկի տարածքից առանձնացված տեղամաս, որտեղ թույլատրվում է ազգային պարկի ռեժիմին համապատասխանող տնտեսական գործունեություն.

Պետական արգելավայր՝ գիտական, կրթական, պատմամշակութային, տնտեսական արժեք ներկայացնող տարածք, որտեղ ապահովվում են էկոհամակարգերի և դրանց բաղադրիչների պահպանությունը և բնական վերարտադրությունը.

Պետական արգելոց՝ գիտական, կրթական, պատմամշակութային արժեք ներկայացնող առանձնահատուկ բնապահպանական, գեղագիտական հատկանիշներով օժտված միջազգային և (կամ) հանրապետական նշանակություն ունեցող տարածք, որտեղ բնական միջավայրի զարգացման գործընթացներն ընթանում են առանց մարդու անմիջական միջամտության.

Բնության հատուկ պահպանվող տարածքի պահպանման գոտի՝ տարածք, որի ստեղծման նպատակն է սահմանափակել (մեղմացնել) բացասական մարդածին ներգործությունը բնության հատուկ պահպանվող տարածքների էկոհամակարգերի, կենդանական ու բուսական աշխարհի ներկայացուցիչների, գիտական կամ պատմամշակութային արժեք ունեցող օբյեկտների վրա.

Լանդշաֆտ՝ աշխարհագրական թաղանթի համասեռ տեղամաս, որը հարևան տարածքներից տարբերվում է երկրաբանական կառուցվածքի, ռելիեֆի, կլիմայի, հողաբուսական ծածկույթի և կենդանական աշխարհի ամբողջությամբ.

Հող՝ երկրի մակերևույթում բիոտիկ, աբիոտիկ և մարդածին գործոնների երկարատև ազդեցության արդյունքում առաջացած ինքնուրույն բնագիտապատմական հանքաօրգանական բնական մարմին՝ կազմված կոշտ հանքային և օրգանական մասնիկներից, ջրից ու օդից և ունի բույսերի աճի ու զարգացման համար համապատասխան պայմաններ ստեղծող յուրահատուկ գենետիկամորֆոլոգիական հատկանիշներ ու հատկություններ.

Հողային պրոֆիլ՝ հողագոյացման գործընթացում օրինաչափորեն փոփոխվող և գենետիկորեն կապակցված հողային հորիզոնների ամբողջություն.

Խախտված հողեր՝ առաջնային տնտեսական արժեքը կորցրած և շրջակա միջավայրի վրա բացասական ներգործության աղբյուր հանդիսացող հողեր.

Հողի բերրի շերտ՝ հողային ծածկույթի վերին շերտի բուսահող, որն օգտագործվում է հողերի բարելավման, կանաչապատման, ռեկուլտիվացման նպատակներով.

Հողի պոտենցիալ բերրի շերտ՝ հողային պրոֆիլի ստորին մասը, որն իր հատկություններով համընկնում է պոտենցիալ բերրի ապարների (բուսականության աճի համար սահմանափակ բարենպաստ քիմիական կամ ֆիզիկական հատկություններ ունեցող լեռնային ապարներ) հատկություններին.

Հողածածկույթ՝ երկրի կամ դրա ցանկացած տարածքի մակերևույթը ծածկող հողերի ամբողջությունն է.

Հողի բերրի շերտի հանման նորմեր՝ հողի հանվող բերրի շերտի խորությունը (սմ), ծավալը (մ³), զանգվածը (տ).

Ռեկուլտիվացում՝ խախտված հողերի վերականգնմանն ուղղված (օգտագործման համար պիտանի վիճակի բերելու) միջոցառումների համալիր, որը կատարվում է 2 փուլով՝ տեխնիկական և կենսաբանական.

Ռեկուլտիվացիոն աշխատանքներ՝ օգտակար հանածոների արդյունահանման նախագծով կամ օգտակար հանածոների արդյունահանման նպատակով երկրաբանական ուսումնասիրության ծրագրով շրջակա միջավայրի պահպանության նպատակով նախատեսված ընդերքօգտագործման արդյունքում խախտված հողերի վերականգնմանն ուղղված (անվտանգ կամ օգտագործման համար պիտանի վիճակի բերելու) միջոցառումներ.

Կենսաբանական բազմազանություն՝ ցամաքային, օդային և ջրային էկոհամակարգերի բաղադրիչներ համարվող կենդանի օրգանիզմների տարատեսակություն, որը ներառում է բազմազանությունը տեսակի շրջանակներում, տեսակների միջև և էկոհամակարգերի բազմազանությունը.

Երկրաբանական ուսումնասիրություններ՝ ընդերքի երկրաբանական աշխատանքների համալիր, որի նպատակն է ուսումնասիրել երկրակեղևի կառուցվածքը, ապարների առաջացման պայմանները, արտածին երկրաբանական

պրոցեսները, հրաբխային գործունեությունը, ինչպես նաև հայտնաբերել ու գնահատել օգտակար հանածոների պաշարները.

**Բնապահպանական կառավարման պլան`** ընդերքօգտագործման հետևանքով բնապահպանական կորուստների նվազեցման, անվերադարձ ազդեցության կանխարգելման նպատակով պլանավորվող միջոցառումներ և դրանց իրականացման մշտադիտարկման ցուցիչներ, որոնք հստակ են և չափելի` որոշակի ժամանակի ընթացքում.

Բնության հուշարձան, բնության հատուկ պահպանվող տարածքի կարգավիճակ ունեցող գիտական, պատմամշակութային և գեղագիտական հատուկ արժեք ներկայացնող երկրաբանական, ջրաերկրաբանական, ջրագրական, բնապատմական, կենսաբանական բնական օբյեկտ.

**Պատմության եվ մշակույթի անշարժ հուշարձաններ`** պետական հաշվառման վերցված պատմական, գիտական, գեղարվեստական կամ մշակութային այլ արժեք ունեցող կառույցները, դրանց համակառույցներն ու համալիրները` իրենց գրաված կամ պատմականորեն իրենց հետ կապված տարածքով, դրանց մասը կազմող հնագիտական, գեղարվեստական, վիմագրական, ազգագրական բնույթի տարրերն ու բեկորները, պատմամշակութային եւ բնապատմական արգելոցները, հիշարժան վայրերը` անկախ պահպանվածության աստիճանից:

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության նախնական գնահատման սույն հայտը կազմվել է "Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման և փորձաքննության մասին" ՀՀ օրենքի և ՀՀ կառավարության որոշումների պահանջներին համապատասխան:

1. ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՏԵՂԵԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

1.1. Նախատեսվող գործունեության անվանումը և նպատակը

Գործունեության անվանումն է՝ ՀՀ Լոռու մարզի Կիրովականի (Վանաձորի) ածխաթթվային հանքային ջրերի հանքավայրի Մեղրուտ տեղամասի թիվ 30/71 հորատանցքի արդյունահանում:

Նպատակն է՝ հանքավայրի Մեղրուտի հանքային ջրերի տեղամասի թիվ 30/71 հորատանցքի ածխաթթվային հանքային ջրի արդյունահանում:

1.2. Նախատեսվող գործունեության բնութագիրը

«Վանաձոր ԱՍԱԲ» ՍՊ ընկերությունը օգտակար հանածոյի արդյունահանման թիվ ՇԱԹՎ-29/443 թույլտվության շրջանակներում ածխաթթվային հանքային ջրերի արդյունահանում է իրականացնում ՀՀ Լոռու մարզի Կիրովականի (Վանաձորի) ածխաթթվային հանքային ջրերի հանքավայրի Մեղրուտ տեղամասի թիվ 30/71 հորատանցքից՝ 300.0մ³/տարի կամ 0.01լ/վրկ արտադրողականությամբ: Արդյունահանված ջուրը օգտագործվում է առաղջարանային նպատակներով:

Թիվ ՇԱԹՎ.-29/443 թույլտվության գործողության ժամկետը լրանում է 2023թ-ի մայիսին: Ընկերությունը ցանկանում է շարունակել առողջարանային նպատակով հանքային ջրերի արդյունահանումը ՀՀ Լոռու մարզի Կիրովականի (Վանաձորի) ածխաթթվային հանքային ջրերի հանքավայրի Մեղրուտ տեղամասի թիվ 30/71 հորատանցքից՝ 300.0մ³/տարի կամ 0.01լ/վրկ արտադրողականությամբ: Նման միջոցառումը կպահպանի ստեղծված աշխատատեղերը՝ նպաստելով սոցիալական պայմանների և կենսամակարդակի բարելավմանը, միաժամանակ ընկերությունը պատրաստ է յուրաքանչյուր տարի աջակցություն ցուցաբերել ազդակիր համայնքի կարիքների բավարարմանը:

Ընկերության կողմից պահանջվող հանքային ջրի ջրաքանակը կազմում է 300.0մ³/տարի կամ 0.01լ/վրկ: Հանքային ջուրը օգտագործվելու է Վանաձոր քաղաքում գտնվող ընկերության առողջարանում:

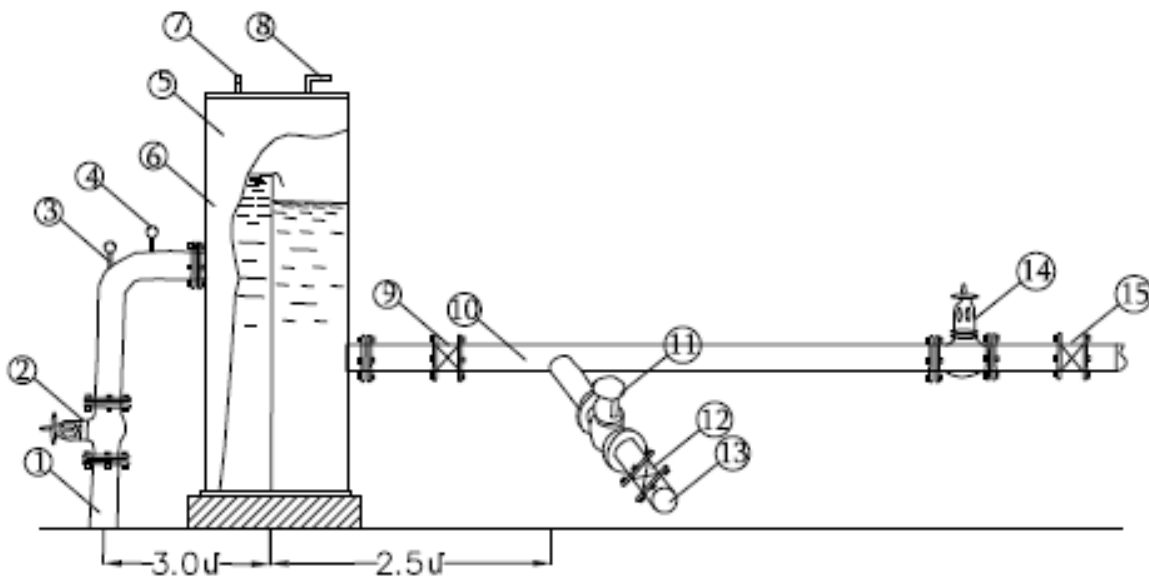
Ընկերությունը հայցում է ստանալ հանքային ջրի արդյունահանման թույլտվություն՝ 20 տարի գործողության ժամկետով:

Ջրհավաք ածխաթթվային հանքային ջրի թիվ 30/71 հորատանցքից դեպի առողջարան հանքային ջրի տեղափոխումն իրականացվելու է խմելու որակի չժանգոտվող պողպատից պատրաստված ցիստեռնով:

Հորատանցքի տարածքը առանձնացված է ցանկապատով:

Ստորև ներկայացվում է հորատանցքից հանքային ջրի կապտաժի սխեմատիկ պատկերը՝

ՄԽԵՄԱ
հանքային ջրի ջրահավաք հորատանցքի գլխամասի

Պայմանական նշաններ

1. Հորատանցքի բերանը	8. Ազատ զազի ելքի խողովակ	14. Առաջնային խողովակի փական
2. Հորատանցքի փական	9. Առաջնային ջրահաշվիչ	15. Առանցիկացված ջրահաշվիչ (արդյունաբերական նպատակով)
3. Ճնշումաչափ	10. Առաջնային խողովակ	
4. Ջերմաչափ	11. Թողքի փական	
5. Գազաչափ	12. Տեխնիկական ջրահաշվիչ	
6. Գազաչափիչի միջնապատ	13. Թողքի խողովակ	
7. Ազատ զազի ելք		

Հայցվող տարածքի ջրամատակարարումը կատարվում է փոշենստեցման նպատակով հորատանցքի տարածքի, ավտոճանապարհի ջրցանի համար:

Տեխնիկական ջուրը մատակարարվում է ջրցան լվացող ավտոմեքենայով:

Ջրառի իրականացման համար լիազոր մարմնի հետ կկնքվեն համապատասխան ջրօգտագործման պայմանագրեր, որոնցով կսահմանվեն ջրառի պայմանները: Որպես նախնական տարբերակ նախատեսվում է տեխնիկական ջուրը ներկրել Վանաձոր համայնքից:

Հանքային ջրի հանքավայրի արդյունավետ շահագործման և առողջարանային պայմանների կազմակերպման համար ընկերությունը համալրված է բազմափորձ մասնագետներով: Ընկերությունը ցանկանում է դառնալ տարածքաշրջանի առաջատարներից մեկը, որն իր գործունեության առաջին իսկ օրվանից ընտրելու է դինամիկ զարգացման ուղին և սպառողների պահանջների ու սպասելիքների բավարարման սկզբունքին հավատարիմ մնալով մշտապես ապահովելու սպասարկման բարձր որակ:

Ելնելով հանքային ջրի արդյունավետ օգտագործման պայմանից՝ հորատանցի վրա կտեղադրվի ջրաչափ, որով կիրականացվի արդյունահանվող ջրի քանակի հաշվառում, դրա տվյալների հիման վրա սահմանված կարգով պետական բյուջե կմուծվի բնօգտագործման վճար:

Ընկերությունն առաջնորդվելու է ՀՀ առողջապահության նախարարի 10.03.2003թ.-ի N 137 հրամանով սահմանված պահանջներով, որով հաստատվել են «Խմելու հանքային ջրերի մշակմանը և շշալցմանը ներկայացվող հիգիենիկ պահանջներ» N 2-III-4.1-04-2003 սանիտարական կանոնները:

Ընկերությունում ստեղծված են ժամանակակից սպասարկման ոլորտին ներկայացվող բոլոր պահանջներին բավարարող արտադրական պայմաններ ու մշտապես իրականացվում են բարեփոխման ու բարելավման գործընթացներ:

Ընկերությունը՝ հավատարիմ լինելով կորպորատիվ և սոցիալական պատասխանատվության սկզբունքներին՝ նախատեսում է համայնքի զարգացմանն ուղղված միջոցառումների շարք: Բարձր գնահատելով համայնքի դերը առողջարանի զարգացման մեջ՝ ընկերությունը պատրաստակամ է ներկայացնել իր կորպորատիվ և սոցիալական քաղաքականության տեսլականը՝ ներգրավվելով համայնքի զարգացման գործին:

1.3 Նախագծման նորմատիվ-իրավական հիմքը

«Վանաձոր ԱՍԱԲ» ՍՊԸ-ն իր գործողություններում առաջնորդվելու է բնապահպանության բնագավառում ՀՀ ստանձնած միջազգային պարտավորություններով և ՀՀ օրենսդրության այն պահանջներով, որոնք առնչվում են հանքարդյունահանման ոլորտին և շրջակա միջավայրի պահպանությանը:

2012թ-ին Հայաստանի Հանրապետության Ընդերքի մասին նոր օրենսգրքի ընդունմամբ հիմք դրվեց մի շարք նոր ընթացակարգերի, որոնց թվին պատկանում է նաև երկրաբանական ուսումնասիրության և օգտակար հանածոների արդյունահանման ընթացքում բնության և շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության նախնական գնահատման հայտի կազմումը:

Շրջակա միջավայրի համար կայուն/անվտանգ և սոցիալապես ընդունելի նախնական գնահատման հայտը պետք է անդրադառնա բնապահպանական բոլոր ասպեկտներին և պետք է կազմվի ՀՀ բնապահպանական բնագավառի իրավական ակտերով սահմանված պահանջների և նորմերի հաշվառմամբ:

Այդպիսի նորմատիվ պահանջներ ներկայացված են հետևյալ իրավական ակտերում.

- ՀՀ Ընդերքի մասին օրենսգիրք (ՀՕ-280, 28.11.2011թ.), որով սահմանվում են ՀՀ տարածքում ընդերքօգտագործման սկզբունքներն ու կարգը, կարգավորվում են ընդերքն օգտագործելիս բնությունը և շրջակա միջավայրը վնասակար ազդեցություններից

պաշտպանության, աշխատանքների կատարման անվտանգության ապահովման, ինչպես նաև ընդերքօգտագործման ընթացքում պետության և անձանց իրավունքների և օրինական շահերի պաշտպանության հետ կապված հարաբերությունները:

- ՀՀ Հողային օրենսգիրք (ՀՕ-185, 02.05.2001թ.), որը սահմանում է հողային հարաբերությունների պետական կարգավորման կատարելագործման, հողի տնտեսավարման տարբեր կազմակերպական-իրավական ձևերի զարգացման, հողերի բերրիության, հողօգտագործման արդյունավետության բարձրացման, մարդկանց կյանքի ու առողջության համար բարենպաստ շրջակա միջավայրի պահպանման և բարելավման, հողի նկատմամբ իրավունքների պաշտպանության իրավական հիմքերը:

- ՀՀ Ջրային օրենսգիրք (ՀՕ-373, 04.06.2002թ.), որով կարգավորվում են ջրային ռեսուրսների և ջրային համակարգերի, այդ թվում՝ ջրամատակարարման, ջրահեռացման համակարգերի տնօրինման, տիրապետման, օգտագործման և պահպանման ոլորտում ծագող հարաբերությունները:

- Բուսական աշխարհի մասին ՀՀ օրենք (ՀՕ-22, 23.11.1999թ.), որը սահմանում է պետական քաղաքականությունը բնական բուսական աշխարհի գիտականորեն հիմնավորված պահպանության, պաշտպանության, օգտագործման և վերարտադրության բնագավառում:

- Կենդանական աշխարհի մասին ՀՀ օրենք (ՀՕ-52, 03.04.2000թ.), որը սահմանում է Հայաստանի Հանրապետության տարածքում կենդանական աշխարհի վայրի տեսակների պահպանության, պաշտպանության, վերարտադրության և օգտագործման պետական քաղաքականությունը:

- «Մթնոլորտային օդի պահպանության մասին» ՀՀ օրենք ՀՕ-522-Ն (ընդունված 1994թ. և լրամշակված՝ 2022թ.), որը կարգավորում է մթնոլորտային օդի պահպանության իրավական և կազմակերպական հիմքերը՝ ուղղված մթնոլորտային օդի որակի պահպանությանը: Մարդու առողջության և շրջակա միջավայրի համար բարենպաստ մթնոլորտային օդի որակի ապահովման նպատակով՝ մթնոլորտային օդի պահպանության բնագավառում հասարակական հարաբերությունները

- Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման և փորձաքննության մասին ՀՀ օրենք (ՀՕ-110, 21.06.2014թ.), որը կարգավորում է Հայաստանի Հանրապետությունում շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատումների, շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության պետական փորձաքննության ոլորտի հասարակական հարաբերությունները:

- Թափոնների մասին օրենք (2004) Օրենքը կարգավորում է թափոնների հավաքման, տեղափոխման, կուտակման, մշակման, կրկնակի օգտագործման, հեռացման, ծավալի փոքրացման խնդիրներին վերաբերվող իրավական և տնտեսական հարաբերությունները, ինչպես նաև շրջակա միջավայրի, մարդու կյանքի և առողջության վրա դրանց բացասական ազդեցության կանխումը:

- ՀՀ կառավարության 10.01.2013թ.-ի թիվ 22-Ն որոշում, որով սահմանվել են օգտակար հանածոների արդյունահանված տարածքի, արդյունահանման ընթացքում առաջացած արտադրական լցակույտերի տեղադիրքի և դրանց հարակից համայնքների բնակչության անվտանգության ու առողջության ապահովման նպատակով մշտադիտարկումների իրականացման, դրանց իրականացման վճարների չափերի հաշվարկման և վճարման կարգերը:

- ՀՀ կառավարության 5 հոկտեմբերի 2017 թվականի N 1267-Ն որոշում, որը կիրառվում է բնօգտագործման վճար վճարող ջրօգտագործողների կողմից ստորերկրյա հանքային ջրերի արդյունահանված պաշարների և արտադրված ածխաթթու գազի հաշվառման նպատակով ջրահաշվիչ (ջրաչափիչ) սարքերի, գազաչափերի տեղադրման և կնքման, ստորերկրյա հանքային ջրերի արդյունահանված պաշարների և արտադրված ածխաթթու գազի ծավալների վերաբերյալ տվյալների արձանագրման կարգերը և ժամկետները սահմանելու ժամանակ:

- ՀՀ կառավարության 22 նոյեմբերի 2012 թվականի N 1484-Ն որոշում, որը սահմանում է ստորերկրյա հանքային ջրերի հանքավայրերի շահագործման ժամանակ անհրաժեշտ ռեժիմային դիտարկումների իրականացումը, որը կապահովի ջրային ռեսուրսները սպառումից և աղտոտումից պահպանելը:

- «Հայաստանի Հանրապետության բնակչության սանիտարահամաճարակային անվտանգության ապահովման մասին» ՀՀ օրենքը, որը սահմանում է ՀՀ բնակչության սանիտարահամաճարակային անվտանգության ապահովման իրավական, տնտեսական և կազմակերպական հիմքերը:

- ՀՀ առողջապահության նախարարի 2003թ-ի մարտի 10-ի թիվ 137 հրամանը:

- ՀՀ կառավարության 2021թ-ի հոկտեմբերի 21-ի «ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ԴՐԱՄԱԳԼԽԻ ՕԳՏԱԳՈՐԾՄԱՆ ԵՎ ՀԱՏԿԱՑՈՒՄՆԵՐԻ ԶԱՓԵՐԻ ՀԱՇՎԱՐԿՄԱՆ ԿԱՐԳԸ ՍԱՀՄԱՆԵԼՈՒ ԵՎ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ 2012 ԹՎԱԿԱՆԻ ՕԳՈՍՏՈՍԻ 23-Ի N 1079-Ն ՈՐՈՇՈՒՄՆ ՈՒԺԸ ԿՈՐՅՐԱԾ ՃԱՆԱՉԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ» թիվ 1733-ն որոշումը,

- ՀՀ կառավարության 2008թ-ի օգոստոսի 14-ի «ՀՀ բնության հուշարձանների ցանկը հաստատելու մասին» թիվ 967-ն որոշում,

- ՀՀ կառավարության 2021թ-ի օգոստոսի 18-ի «ՌԵԿՈՒԼՏԻՎԱՑԻՈՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԻ ՆԱԽԱՀԱՇՎԱՅԻՆ ԱՐԺԵՔՆԵՐԻ ՀԱՇՎԱՐԿՄԱՆ ԵՎ ՎԵՐԱՀԱՇՎԱՐԿՄԱՆ ԿԱՐԳԸ ՍԱՀՄԱՆԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ» թիվ 1352-ն որոշում,

- ՀՀ շրջակա միջավայրի նախարարի 25.10.2022թ-ի թիվ 369-ն հրամանը

- **«ՀՀ կենդանիների Կարմիր գիրքը հաստատելու մասին» թիվ 71-ն որոշումը**

ՀՀ նոր Կարմիր գրքի պատրաստումը իրականացվել է 2007–2009 թթ-ի ժամանակահատվածում առկա տվյալների և նոր դաշտային ուսումնասիրությունների հիման վրա՝ ՀՀ ԳԱԱ կենդանաբանության և հիդրոէկոլոգիայի գիտական

կենտրոնի, Երևանի պետական համալսարանի և այլ գիտական կառույցների մասնագետների կողմից: Տեսակների վիճակի գնահատումը և կատեգորիաների որոշումը իրականացվել է միջազգային չափորոշիչների հիման վրա՝ Բնության պահպանության միջազգային միության դասակարգիչների կիրառմամբ (IUCN, 2007–2009, տարբերակ 3.1): ՀՀ Կարմիր գիրքը ներառում է 153 տեսակի ողնաշարավոր կենդանիներ, որոնցից՝ ոսկրային ձկներ (Osteichthyes–7 տեսակ), երկկենցաղներ (Amphibia–2 տեսակ), սողուններ (Reptilia–19 տեսակ), թռչուններ (Aves–96 տեսակ) և կաթնասուններ (Mammalia–29 տեսակ): Ներառված են նաև 155 տեսակի անողնաշար կենդանիներ, այդ թվում՝ 16 տեսակի փորքոտանիներ և 139 տեսակի միջատներ:

• **«ՀՀ բույսերի Կարմիր գիրքը հաստատելու մասին» թիվ 72-ն որոշումը**

Հայաստանի բույսերի Կարմիր գիրքը հրատարակվել է 2007–2009 թվականների ժամանակահատվածում առկա տվյալների և նոր դաշտային ուսումնասիրությունների հիման վրա՝ ՀՀ ԳԱԱ Բուսաբանության ինստիտուտի և Երևանի պետական համալսարանի մասնագետների կողմից: 2010 թվականին հրատարակված Կարմիր գրքում ընդգրկված է 452 բույսերի և 40 սնկերի տեսակների նկարագրություններ և 223 առանձին մտահոգիչ կարգավիճակով բուսատեսակներ: Կարմիր գրքում գրանցված 675 բուսատեսակները ներկայացված են միջազգայնորեն ընդունված 6 կարգավիճակով՝ կրիտիկական վիճակում գտնվող, վտանգված, խոցելի, վտանգման սպառնացող վիճակին մոտ, տվյալների անբավարարությամբ և քիչ մտահոգող տեսակներ:

• «Բնության հատուկ տարածքների մասին» ՀՀ օրենք (ՀՕ-211, 27.11.2006թ)

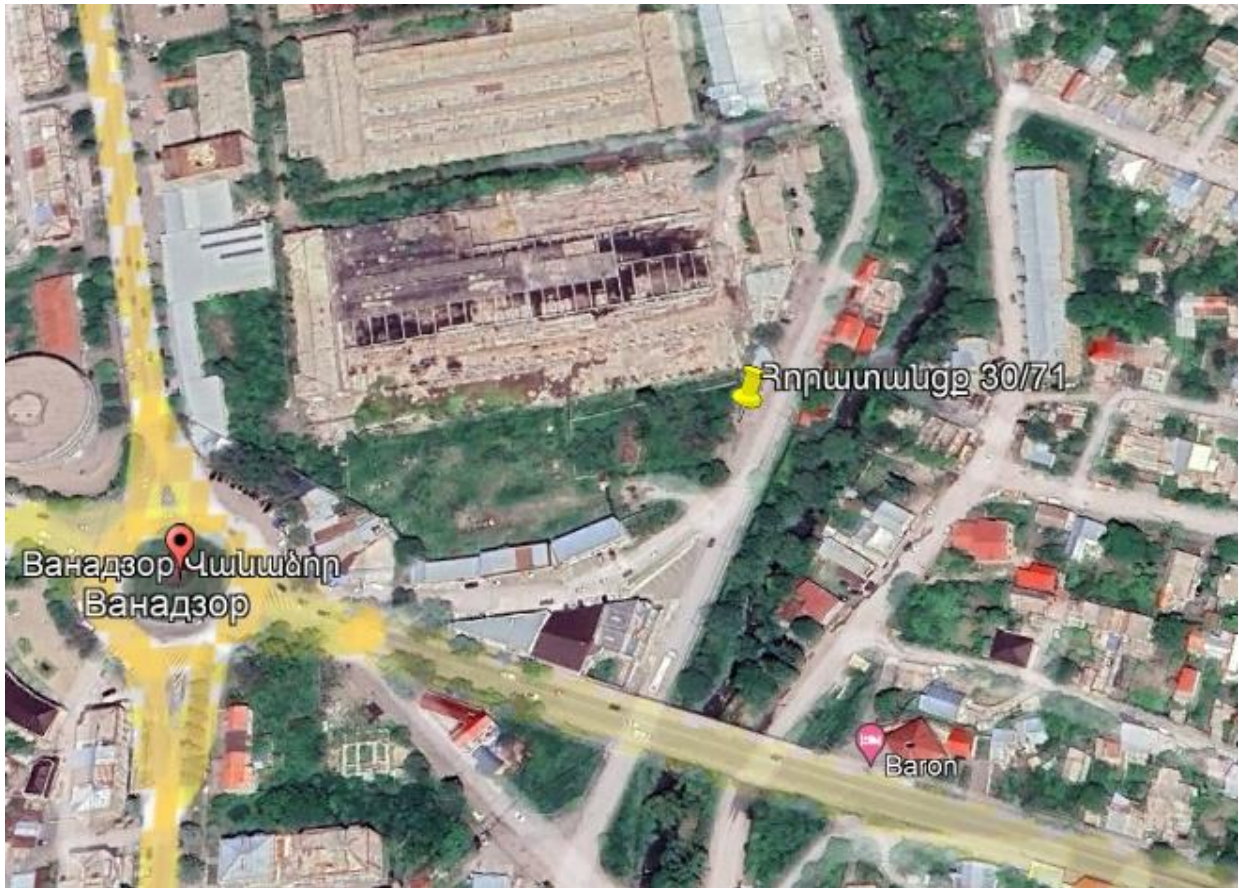
• ՀՀ կառավարության 22 փետրվարի 2018 թվականի N 191-Ն որոշում, որը կարգավորում է ընդերքօգտագործողների կողմից ընդերքօգտագործման հետևանքով (բացառությամբ ընդերքօգտագործման թափոնների օբյեկտներում) բնապահպանական կորուստների նվազեցման, անվերադարձ ազդեցության կանխարգելման նպատակով պլանավորվող մշտադիտարկումների (այսուհետ՝ մշտադիտարկում) իրականացման պահանջների, ինչպես նաև արդյունքների վերաբերյալ ընդերքի օգտագործման հետ կապված շրջակա միջավայրի պահպանության ոլորտում բնապահպանության բնագավառի պետական կառավարման լիազոր մարմնին (այսուհետ՝ լիազոր մարմին) եռամսյակային կտրվածքով հաղորդումները, տարեկան հաշվետվությունները ներկայացնելու և ընդերքօգտագործողի էլեկտրոնային կայքում տեղադրելու հետ կապված հարաբերությունները:

2. ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ՆԿԱՐԱԳԻՐԸ

2.1 Նախատեսվող գործունեության գտնվելու վայրը

Կիրովականի (Վանաձորի) ածխաթթվային հանքային ջրի Մեղրուտ տեղամասը

վարչական տեսակետից գտնվում է Լոռու մարզի Վանաձորի տարածաշրջանի Վանաձոր քաղաքի արևելյան մասում 1300-1400մ բացարձակ բարձրությունների վրա: Տեղամասը Երևան քաղաքի հետ կապված է երկաթգծով և բարեկարգ ասֆալտապատ ճանապարհով ու գտնվում է նրանցից 150կմ հեռավորության կրա:

Հորատանցքի տեղադիրքը ըստ Google Earth քարտեզի:

գանգվածները, Լոռու ձորը՝ Դեբեդի (խոր.՝ մինչև 300մ) ու Գայլաձորի կիրճերով, և Ձորագետի կանխոնակերպ հովիտը: Սպիտակի Լ-անցքով (բարձրություն՝ 2378մ) շրջանը կապվում է Արարատյան ֆիզիկաաշխարհագր. շրջանին, Պուշկինի Լ-անցքով (բարձրություն՝ 2038մ) Լոռու դաշտը՝ Փամբակի գոգավորությանը:

Կան բազմամետաղների, պղնձի, կաոլինային ապարների, շինանյութերի, բարիտի, գիպսի, կրաքարի, հանք, և արտեզյան ջրերի (Լոռու արտեզյան ավազան) պաշարներ:

Շրջանում հերթափոխվում են չոր տափաստանային, լեռնա-տափաստանային, լեռնա-անտառային և լեռնա-մարգագետնային, մերձալպյան և ալպյան վերընթաց լանդշաֆտային գոտիները:

Կապված խոնավության քանակից և ջերմային պայմաններից՝ այստեղ գերակշռում են տափաստանային լանդշաֆտների լեռնային տարբերակները: Տեղանքի բարձրության և խոնավության ավելացմանը զուգընթաց, տափաստանային լանդշաֆտները տեղի են տալիս ալպյան մարգագետիններին: Լեռնային ռելիեֆի շնորհիվ տափաստանային գոտու բնական պայմանները բազմազան են, ուստի այստեղ ձևավորվում են չոր լեռնա-տափաստանային և լեռնա-տափաստանային լանդշաֆտները:

Չոր լեռնա-տափաստանային լանդշաֆտները մարզի տարածքում զբաղեցնում են նախալեռնային գոտու 1450-1600մ բարձրությունների սահմանները: Այս լանդշաֆտների ձևավորումը կապված է ջերմության առատության և խոնավության որոշակի պակասի հետ: Այստեղ չորության գործակիցը 2.0-2.5 է: Արեգակի ուղիղ ճառագայթման առավելագույն լարվածությունը ընդհանուր հասնում է մինչև 1.6կալ/սմ²: Ճառագայթման տարեկան հաշվեկշիռը դրական է: Այստեղ տարածված են լեռնաշագանակագույն հողերը: Լեռնային տափաստաններում տեղումների քանակը զգալիորեն աճում է՝ կազմելով մոտ 600-700մմ, չորության գործակիցը փոքրանում է և դառնում 1.0-1.5: Բուսականությունը ավելի հարուստ է տեսակային կազմով:

Ալպյան լանդշաֆտները տարածվում են լեռնալանջերում և սարավանդներում՝ մինչև 2700-2800մ բարձրությունները տարածված են ստորին ալպյան, իսկ ավելի բարձր՝ ալպյան մարգագետինները: Ճառագայթային էներգիայի լարվածությունը այստեղ շատ բարձր է, ճառագայթային էներգիայի տարեկան հաշվեկշիռը դրական է, գումարային ճառագայթման տարեկան քանակը հասնում է 220կկալ/սմ²: Բնական պայմաններն այստեղ ընթանում են ցածր ջերմաստիճանների և համեմատաբար առատ խոնավության պայմաններում:

ՌԵԼԻԵՖԻ ՁԵՎԱԳՐԱԿԱՆ ՏԻՊԵՐ ԵՎ ՁԵՎԵՐ

ՏԻՊԵՐ

Միջինլեռնային գոտի (1 500-2 800 մ)

- Զառիթափ, ուղիղ լանջերով, աստիճանակերպ կատարով, V-աձև հովիտներով և կիրճերով խոր մասնատված
- Անհամաչափ, աստիճանակերպ լանջերով, V-աձև հովիտներով և կիրճերով խոր մասնատված
- Հափավոր զառիթափ-գոգավոր լանջերով, մասնատված հովտաձորակային ցանցով
- Ուռուցիկ լանջերով գմբեթաձև լեռնազանգվածներ՝ մասնատված հովտաձորակային ցանցով
- Մնացուկային բարձունքներ՝ ձորակներով թույլ մասնատված

Ցածրլեռնային գոտի (մինչև 1 500 մ)

- Մեղմաքեր, մասամբ ժայռոտ լանջերով, մասնատված V-աձև, երբեմն արկղաձև հովիտներով
- Խիստ մասնատված, հաճախ անհամաչափ լանջերով (կուեստներ) լեռկուտներ (Bad lands)

Վահանաձև բարձրադիր լեռներ (2 800 մ և բարձր)

- Թույլ մասնատված, մեղմաքեր աստիճանակերպ լանջեր
- Աստիճանակերպ լանջեր, մասնատված U-աձև հովիտներով
- Մեղմաքեր, բլրավետ լանջեր, մասնատված V-աձև հովիտներով

Սարահարթեր և սարավանդներ

- Մերձգագաթային, հորիզոնականին մոտ, թույլ թեք մասամբ բլրավետ
- Ալիքավոր-բլրավետ, թույլ մասնատված

Լեռնային հարթություններ

Միջին բարձրություն (1 500-2 500 մ)

- ա) հորիզոնականին մոտ
- բ) թեք, մասամբ աստիճանակերպ, չափավոր մասնատված (մինչև 2 500 մ)
- Հորիզոնականին մոտ, մասամբ դարավանդավորված, թույլ ալիքավոր (1 500-2 500 մ)
- Նախալեռնային շխյձ՝
- ա) 2 100-2 300 մ, բ) մինչև 1 500 մ
- Թեք, դարավանդավորված (1 200-2 100 մ)

Ցածրադիր (մինչև 1 500 մ)

- Թեք, մասամբ հորիզոնականին մոտ, տեղ-տեղ ձորակներով մասնատված (800-1500 մ)
- Նախալեռնային, հորիզոնականին մոտ (250-800 մ)
- Ալիքավոր, դարավանդավորված
- Դարավանդավորված, մասամբ մասնատված ձորակներով

ՍՈՂԱՆՔՆԵՐ

ՊԱՅՄԱՆԱԿԱՆ ՆՇԱՆՆԵՐ

-   Խոշոր սողանքային տարածքներ
- Հողմահարման գոտիներ*
- Ջերմաքիմիական
- Ջերմակենսաքիմիական
- Ջերմասառնամանիքային
- Նեոտեկտոնական բարձրացումների հավասարագծեր (կմ)
- Տեկտոնական խախտումներ
- Ավազանների սահմաններ*
- Սևանա լճի
- Գետային երկրորդ կարգի
- Գետային երրորդ կարգի
- Գետային չորրորդ կարգի

Մոտակա սողանքային մարմինը հորատանցքից գտնվում է առնվազն 6-7կմ դեպի արևմուտք:

Համաձայն Քաղաքաշինության կոմիտեի նախագահի 2020 թվականի դեկտեմբերի 28-ի թիվ 102-Ն հրամանով հաստատված «ՀՀՇՆ 20.04_«Երկրաշարժադիմացկուն շինարարություն. Նախագծման նորմեր»-ում տեղադրված ըստ սեյսմիկ գոտիների Հայաստանի Հանրապետության համայնքների ու բնակավայրերի ցանկի, Վանաձոր քաղաքը գտնվում է 3-րդ սեյսմիկ գոտում, որին բնորոշ է 0.5g գրունտի առավելագույն հորիզոնական արագացումը:

Կիրոկականի (Վանաձորի) ածխաթթվային հանքային ջրի հանքավայրի Մնղրուտի տեղամասի երկրաբանական կառուցվածքը և հիդրոերկրաբանական պայմանները ուսումնասիրվել են բավականին խորը (մինչև 300մ) և համեմատաբար լայն (մինչև 1-1.5կմ) Փամբակ գետի հովտում, 23 հորատանցքերով:

Տեղամասը գտնվում է Կիրովականի միջլեռնային իջվածքի արևելյան մասում, որտեղ կուտակվել է միապլիոցենի և չորրորդական հասակի գետա-լճային փուխր բեկորային նստվածքներ և հրաբխային ապարներ:

Նստվածքների հզորությունը տատանվում է 14մ-ից մինչև 294մ, օրինաչափ ավելանալով արևմուտքից-արևելք:

Շերտագրությունը ներքևից-վերև հետևյալն է.

- Միջին էոցենի հասակի պլագիոկլազ-պորֆիրային կազմի պորֆիրիտներով, որոնք խիստ փշրված, փոփոխված և տեղ-տեղ վեր են ածվել կավերի, որը վկայում է Փամբակ գետով անցնող խախտման գոտու առկայության մասին:
- Միջին էոցենի հասակի գրանոդիորիտներով, որոնք միջին էոցենի հրաբխածին-նստվածքային ապարների հաստվածքում ներկայացվում են որպես առանձին մարմիններ:
- Պլիոցենի հասակի գետա-լճային փխրուն բեկորային նստվածքները ունեն լայն տարածում և կտրվել են 10մ-ից 50մ խորությունների վրա: Նրանց հզորությունը 10-50մ է:
- Պլիոցենի հասակի անդեզիտները, անդեզիտա-դացիտները հանքավայրում գրեթե ամենուր լցվել են Փամբակ և գարպի գետերի հնահունները: Նրանք ներկայացված են 4-5 լավային հոսքերով և ունեն 124-275մ հզորություն:
- Ստորին չորրորդական հասակի գետա-լճային նստվածքներն ունեն 15-50մ հզորություն և ներկայացված են կավավազներով, գլաքարերի երբեմնի պարունակությամբ և ավազների ենթաշերտերով:
- Վերին չորրորդական և ժամանակակից ալյուվիալ-դել յուվիալ-պրոլյուվիալ նստվածքները տարածված են ամենուր և ունեն 5-40մ հզորություն:

Կիրոկականի (Վանաձորի) ածխաթթվային հանքային ջրի հանքավայրի Մնղրուտի տեղամասի հիդրոերկրաբանական պայմանները և առանձնահատկությունները ուսումնասիրվել են կատարելով հիդրոերկրաբանական աշխատանքների կոմպլեքս, որն իր մեջ ներառում է փորձնական արտամղումներ,

միջտարածքային փորձարկում, հիդրոերկրաբանական գոնդավորում, թերմոմետրիա և այլն:

Հանքավայրի հանքային ջրերը ծածկված են 45-150մ հզորության ջրամերժ ապարներով, որոնք ներկայացված են կավավազներով:

Ուսումնասիրությունների արդյունքում պարզվել է, որ Կիրովականի (Վանաձորի) ածխաթթվային հանքային ջրի հանքավայրի Մեղրուտի տեղամասը իրենից ներկայացնում է շերտավոր ճեղքային և շերտային-ծակոտկեն հանքային ջրերի համակարգ, որոնք կապված են միոպլիոցեն- չորրորդական հասակի անդեզիտա-բազալտային կազմի լավաների խիստ ճեղքավորված, տեղ-տեղ խարամացված ենթաշերտերի հետ:

Հանքավայրի հիդրոդինամիկ առանձնահատկությունները պայմանավորված են հանքավայրում մերձլայնակի տարածում ունեցող հզոր տեկտոնական խախտման առկայությամբ, որի կողմից և իրականացվում է ջրերի ներհոսքը և ջրերի հետագա տեղաշարժով արևելյան, հյուսիս-արևելյան ուղղությամբ:

Հանքավայրի սահմաններում առանձնացված են երեք հանքային ջրատար հորիզոններ, որոնք գտնվում են հիդրավլիկ կապի մեջ:

Առաջին ջրատար հորիզոնը տեղադրված է 65-75մ և 68-90մ խորությունների վրա և ունեն 2.0գ/լ-ից 3.9գ/լ հանքայնացում, իսկ ջերմաստիճանը 14.2° և 13.9° է:

Շատրվանող հորատանցքերի ծախսը տատանվում է 0.9լ/վրկ-ից 4.0լ/վրկ սահմաններում:

Երկրորդ ջրատար հորիզոնը տեղադրված է 97-180մ խորությունների վրա և ունի 25.5-50.0մ խորության: Ջրերի հանքայնացումը տատանվում է 3-7գ/լ, իսկ ջերմաստիճանը՝ 14°C-ից 16.6°C սահմաններում:

Շատրվանող հորատանցքերի ծախսը տատանվում է 0.6լ/վրկ-ից 13.5լ/վրկ սահմաններում:

Երրորդ ջրատար միջակայքը հատվել է 120-265.0մ խորություններում և ունի 35.0-80.0մ խորություն: Այս հորիզոնի հանքային ջրերն ունեն 4.2-7.2գ/լ հանքայնացում և մինչև 17°C ջերմաստիճան:

Շատրվանող 6 հորատանցքերի գումարային ծախսը կազմում է 24.2լ/վրկ:

Բոլոր ջրատար հորիզոնները համարվում են արդյունաբերական, ելնելով նրանց օգտագործման նպատակից:

Որպես խմելու սեղանի բուժիչ հանքային ջուր ընդունելի է ավելի ցածր հանքայնացում ունեցող ջրերը, իսկ բուժման նպատակով կարելի է օգտագործել նաև ավելի բարձր հանքայնացումով ջրերը:

Ինչպես մակերեսային, այնպես էլ մթնոլորտային տեղումներից առաջացած ստորերկրյա ջրերը խախտման գոտիներում թափանցելով երկրի ընդերքը և հանդիպելով ֆլուիդների դուրս են գալիս երկրի մակերես որպես հանքային ջրերի

աղբյուրներ:

Ֆյուլիդներն իրենցից ներկայացնում են վեր բարձրացող լուծույթներ, որոնք պարունակում են H^+ (պրոտոն), OH^- , O_2^- , CO_2 , HCl , H_2 և այլ գազեր: Հանքային ջրերի զարգացման գոտու յայնությունը համընկնում է տեկտոնական խախտման գոտու լայնության հետ:

Ամենայն հավանականությամբ խախտման գոտուց հանքային ջրերը վեր բարձրանալով հագեցնում են ջրաթափանց ալյուվիալ նստվածքների, ծակոտկեն. խոռոչավոր և ճեղքավոր անդեզիտային բազալտների գոտիները, առաջացնելով հանքային ջրերի հորիզոններ:

Ածխաթթվային տաք հանքային ջրերի սառեցումը այստեղ ամենայն հավանականությամբ կատարվում է բավականին մեծ խորությունների վրա, բաց ճեղքերի շնորհիվ խառնվելով սառը քաղցրահամ ջրերի հետ:

Կարելի է ենթադրել, որ թերմալ ջրերի ընդհանուր շարժումը գլխավորապես կատարվում է արևելյան, հյուսիս-արևելյան ուղղությամբ, և հեռանալով հիմնական բեռնաթափման օջախից աստիճանաբար կորցնում են իրենց ջերմությունը և հանքանագումը:

Մեղրուտի հանքային ջրերը բնութագրվում են բարձր զազհագեցվածությամբ:

Հիդրոկարբոնատ-սուլֆատ-քլորային, նատրիում-մագնեզիում կալցիումային, միջին հանքանագմանը՝ 1.8-7.0գ/լ, թույլ թթվային ռեակցիայով (PH 6-6.6)

Համաձայն ՀՀ առողջապահության նախարարության Ա. Հակոբյանի անվան կուրորտալոգիայի և ֆիզիոթերապիայի գիտահետազոտական ինստիտուտի կադմից տրված տեղեկանքի, Մեղրուտի տեղամասի հանքային ջրերն իրենց որակական հատկանիշներով մոտենում են հանրահայտ Ջերմուկի հանքավայրի ջրերին և կարելի է մեծ հաջողությամբ օգտագործել որպես բուժիչ և խմելու նպատակներով՝ ինչպես շշալցման, այնպես էլ հանքաջրաբուժության նպատակով:

Հանքային ջրերի որակական հատկանիշները

Մեղրուտի տեղամասի հանքային ջրերի հետախուզական աշխատանքների ընթացքում կատարվել է՝ 820 կրճատ, 48 ամբաղջական, 24 սպեկտրալ, 177 գազերի անալիզ, 10 ռադիոակտիվ էլեմենտների որոշման, 10 օրգանական նյութերի որոշման, թունավոր նյութերի որոշման և 35 սանիտարա-բակտերիոլոգիական անալիզներ: Նմուշների քանակը բավարար է հանքավայրի ջրերի որակական հատկությունների որոշման համար:

Ստորև ներկայացվում է թիվ 30/71 հորատանցքում կատարված հանքային ջրերի քիմիական կազմի վերաբերյալ տարբեր խորություններից և տարբեր ժամանակներում կատարված հետազոտությունների արդյունքները:

СКВАЖИНА 30/71 - 126-

Глубина отбора пробы - 80 м.

Глубина отбора пробы - 40 м.

Дата отбора проб 6 июля 1977 г. Дата отбора проб 28 июня 1977 г.

Катионы	Содержание в литре					
	мг	мг—экв.	% мг—экв.	мг	мг—экв.	% мг—экв.
NH ₄ ⁺	н.о.	-	-	н.о.	-	-
Na ⁺ K	51,06	2,22	28,39	38,89	1,69	23,18
K ⁺						
Ca ²⁺	72,14	3,6	46,04	72,14	3,6	49,38
Mg ²⁺	24,32	2,0	25,57	24,32	2,0	27,44
Fe ²⁺	н.о.	-	-	н.о.	-	-
Fe ³⁺	н.о.	-	-	н.о.	-	-
Итого	147,52	7,82	100	135,33	7,29	100
Анионы						
Cl ⁻	28,60	0,8	10,23	32,46	0,88	12,07
SO ₄ ²⁻	30,0	0,62	7,93	20,0	0,41	5,62
NO ₃ ⁻	н.о.	-	-	н.о.	-	-
NO ₂ ⁻	н.о.	-	-	н.о.	-	-
CO ₃ ²⁻	н.о.	-	-	н.о.	-	-
HCO ₃ ⁻	390,40	6,4	81,84	366,0	6,0	82,31
Br ⁻	н.о.	-	-	н.о.	-	-
I ⁻	н.о.	-	-	н.о.	-	-
Итого	449,0	7,82	100	417,46	7,29	100

Недиссоциированные молекулы мг/л

H ₂ SiO ₃	83,2	62,4
HBO ₂	н.о. пр.	н.о. пр.
CO ₂ св. (растворен.)	н.о. пр.	н.о. пр.
PH	7,15	7,2
Жесткость мг—экв. Общая, карбонатная	5,6	5,6
Окисляемость O ₂ мг/л	н.о. пр.	н.о. пр.
Сухой остаток мг/л	-	470
Общая минерализация мг/л	679,72	615,19

Формула химического состава воды

CO₃ - м 0,7 HCO₃ 82 Cl 10 T 14 Q 1,2 CO₃ - м 0,6 HCO₃ 82 Cl 12 T 2,2 Q 0,8
Ca 46 (Na+K) 28 Mg 26 Ca 49 Mg 27 (Na+K) 23

СКВАЖИНА 30/71

Глубина отбора пробы - 132,5 м Глубина отбора пробы - 211 м^{Форма № 1}
Дата отбора проб - 16 июля 1971 г. Дата отбора проб - 4 августа 1971 г.

Катионы	Содержание в литре					
	мг	мг—экв.	% мг—экв.	мг	мг—экв.	% мг—экв.
NH ₄ ⁺	Н.О.	-	-	Н.О.	-	-
Na+K	368,92	16,04	49,87	423,22	40,14	53,28
K ⁺						
Ca ²⁺	167,69	8,37	26,03	310,84	15,51	20,58
Mg ²⁺	94,31	7,73	24,10	239,51	19,69	26,14
Fe ²⁺	Н.О.	-	-	Н.О.	-	-
Fe ³⁺	Н.О.	-	-	Н.О.	-	-
Итого	630,92	32,16	100	1476,57	75,34	100
Анионы						
Cl ⁻	245,96	6,93	21,55	679,25	19,15	25,41
SO ₄ ²⁻	404,91	8,43	26,21	1104,46	22,99	30,52
NO ₃ ⁻	Н.О.	-	-	Н.О.	-	-
NO ₂ ⁻	Н.О.	-	-	Н.О.	-	-
CO ₃ ²⁻	Н.О.	-	-	Н.О.	-	-
HCO ₃ ⁻	1024,8	16,8	52,24	2025,2	33,2	44,07
Br ⁻	Н.О.	-	-	Н.О.	-	-
I	Н.О.	-	-	Н.О.	-	-
Итого	1551,26	32,16	100	3808,91	75,34	100

Недиссоциированные молекулы мг/л

H ₂ SiO ₃	72,8	104,0
HBO ₂	н.о.пр.	н.о.пр.
CO ₂ св. (растворен.)	816,4	1836,4
PH	6,6	6,30
Жесткость мг—экв. Общая, карбонатная	16,12	35,20; 33,20
Окисляемость O ₂ мг/л	н.о.пр.	н.о.пр.
Сухой остаток мг/л	1896	4504
Общая минерализация мг/л	2379,39	5386,48

Формула химического состава воды

CO₂ 0,82, HCO₃ 52,52 SO₄ 42,60 Cl 2,22 T 15 CO₂ 2,5 CO₂ 1,8 м5, HCO₃ 44,50 SO₄ 31,25 T 17 Q 4,0
(Na+K) 50 Ca 26 Mg 24 (Na+K) 53 Mg 26 Ca 21

СКВАЖИНА 30/71

Форма № 1

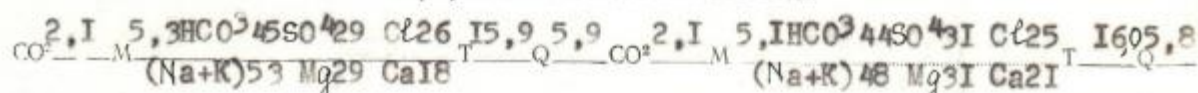
Дата отбора проб 10 - февраля 1972 г. Дата отбора проб 10 - марта 1972 г.

Катионы	Содержание в литре					
	мг	мг—экв.	% мг—экв.	мг	мг—экв.	% мг—экв.
NH ₄ ⁺	н.о.	-	-	н.о.	-	-
Na ⁺ К	897,0	39,00	52,56	795,11	34,57	48,14
K ⁺						
Ca ²⁺	269,94	13,47	18,15	306,75	15,30	21,31
Mg ²⁺	264,33	21,73	29,29	266,81	21,94	30,55
Fe ²⁺	н.о.	-	-	н.о.	-	-
Fe ³⁺	н.о.	-	-	н.о.	-	-
И т о г о	1431,27	74,20	100	1368,67	71,81	100
Анионы						
Cl ⁻	693,55	19,55	26,34	639,92	18,04	25,12
SO ₄ ²⁻	1030,39	21,45	28,91	1064,96	22,17	30,87
NO ₃ ⁻	н.о.	-	-	н.о.	-	-
NO ₂ ⁻	н.о.	-	-	н.о.	-	-
CO ₃ ²⁻	н.о.	-	-	н.о.	-	-
HCO ₃ ⁻	2025,2	33,20	44,75	1927,6	31,6	44,01
Br ⁻	н.о.	-	-	н.о.	-	-
I ⁻	н.о.	-	-	н.о.	-	-
И т о г о	3749,14	74,20	100	3632,48	71,81	100

Недиссоциированные молекулы мг/л

H ₂ SiO ₃	104,0	104,0
HBO ₂	н.о. пр.	н.о. пр.
CO ₂ св. (растворен.)	2068,0	2059,2
pH	6,3	6,3
Жесткость мг—экв. Общая, карбонатная	35,2; 33,2	37,24; 31,6
Окисляемость O ₂ мг/л	н.о. пр.	н.о. пр.
Сухой остаток мг/л	4204,0	4256,0
Общая минерализация мг/л	5284,41	5105,15

Формула химического состава воды

СКВАЖИНА 30/71

Дата отбора проб „10“ декабря 1972. Дата отбора проб „10“ января 1973. Форма № 1

Катионы	Содержание в литре					
	мг	мг—экв.	% мг—экв.	мг	мг—экв.	% мг—экв.
NH ₄ ⁺	н.о.	-	-	н.о.	-	-
Na ⁺ К	707,71	30,77	52,02	709,32	30,84	54,45
K ⁺						
Ca ²⁺	252,34	12,57	21,25	172,40	8,60	15,18
Mg ²⁺	192,66	15,81	26,73	209,12	17,20	30,37
Fe ²⁺	н.о.	-	-	н.о.	-	-
Fe ³⁺	н.о.	-	-	н.о.	-	-
И т о г о	1152,71	59,15	100	1090,84	56,64	100
Анионы						
Cl ⁻	553,8	15,61	26,39	546,7	15,42	27,22
SO ₄ ²⁻	890,48	18,54	31,34	865,79	18,02	31,82
NO ₃ ⁻	н.о.	-	-	н.о.	-	-
NO ₂ ⁻	н.о.	-	-	н.о.	-	-
CO ₃ ²⁻	н.о.	-	-	н.о.	-	-
HCO ₃ ⁻	1525,0	25,0	42,27	1415,2	23,2	40,96
Br ⁻	н.о.	-	-	н.о.	-	-
I ⁻	н.о.	-	-	н.о.	-	-
И т о г о	2969,28	59,15	100	2827,69	56,64	100

Недиссоциированные молекулы мг/л

H ₂ SiO ₃	72,8	72,8
HBO ₂	неопр.	неопр.
CO ₂ св. (растворен.)	1958	1962,4
PH	5,95	6,2
Жесткость мг—экв. Общая, карбонатная	28,38; 25,0	25,80; 23,2
Окисляемость O ₂ мг/л	неопр.	неопр.
Сухой остаток мг/л	3620,0	3284
Общая минерализация мг/л	4194,79	3991,33

Формула химического состава воды

CO₂ 2,0 м 4,2 HCO₃ 42 SO₄ 43 Cl 26 T 15,9 5,1 CO₂ 2,0 м 4,0 HCO₃ 41 SO₄ 43 Cl 27 T 15,9 5,2
(Na+K) 52 Mg 27 Ca 21 (Na+K) 54 Mg 30 Ca 15

- 146 -

СКВАЖИНА 30/71

Глубина отбора пробы - 50 м Глубина отбора пробы - 150 м Форма № 1

Дата отбора проб 26 июля 1974 г. Дата отбора проб 26 июля 1974 г.

Катионы	Содержание в литре					
	мг	мг-экв.	% мг-экв.	мг	мг-экв.	% мг-экв.
NH ₄ ⁺	Н.О.	-	-	Н.О.	-	-
Na ⁺ К	527,39	22,93	52,05	1210,05	52,65	52,33
K ⁺						
Ca ²⁺	203,21	10,14	23,02	347,65	17,35	17,24
Mg ²⁺	133,41	10,98	24,93	372,30	30,61	30,43
Fe ²⁺	Н.О.	-	-	Н.О.	-	-
Fe ³⁺	Н.О.	-	-	Н.О.	-	-
Итого	864,01	44,05	100,0	1930,90	100,61	100
Анионы						
Cl ⁻	380,21	10,71	24,31	970,22	27,33	27,16
SO ₄ ²⁻	539,86	11,24	25,52	1598,27	33,28	33,08
NO ₃ ⁻	Н.О.	-	-	Н.О.	-	-
NO ₂ ⁻	Н.О.	-	-	Н.О.	-	-
CO ₃ ²⁻	Н.О.	-	-	Н.О.	-	-
HCO ₃ ⁻	1348,1	22,10	50,17	2440,0	40,0	39,76
Br ⁻	Н.О.	-	-	Н.О.	-	-
I ⁻	Н.О.	-	-	Н.О.	-	-
Итого	2268,17	44,05	100,0	5008,49	100,61	100

Недиссоциированные молекулы мг/л

H₂SiO₃ 52,0

HBO₂ не опр.

CO₂ св. (растворен.) 2028,4

РН 6,3

Жесткость мг-экв. Общая, карбонатная 21,12

Окисляемость O₂ мг/л не опр.

Сухой остаток мг/л 2510

Общая минерализация мг/л 3184,18

93,6

не опр.

2631,2

6,4

47,955 40,0

не опр.

6040

7032,99

Формула химического состава воды

CO₂ 2,0 M 3,2 HCO₃ 30 SO₄ 26 Cl 24 I 63 2,9 CO₂ 2,6 M 7,0 HCO₃ 40 SO₄ 33 Cl 27 I 95 29
(Na+K) 52 Mg 25 Ca 23 (Na+K) 52 Mg 30 Ca 17

ТАБЛИЦА

полных анализов газа Мегрутского участка Кироваканского
месторождения углекислых минеральных вод

№, № п.п	№ скв. (глубина отбора пробы, м.)	Дата отбора проб	Удельное газосодер- жание л/л углекислый газ	Содержание в %									
				Водород	Метан	Этан	Пропан	Изобутан	Бутан	Гелий	Кислород +аргон	Азот	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
20.	<u>18/71</u> 150	25.04.75	330	100	нет	нет	нет	нет	нет	нет	нет	нет	нет
21.	<u>30/71</u>	10.10.71	592	100	"	"	"	"	"	"	"	"	"
22.	-"-	20.02.72	560	100	"	"	"	"	"	"	"	"	"
23.	-"-	30.11.72	574	100	"	"	"	"	"	"	"	"	"
24.	-"-	10.04.73	600	100	"	"	"	"	"	"	"	"	"
25.	-"-	27.05.74	560	100	"	"	"	"	"	"	"	"	"
26.	<u>30/71</u> 50	27.05.74	640	100	"	"	"	"	"	"	"	"	"
27.	<u>30/71</u> 150	27.05.74	460	100	"	"	"	"	"	"	"	"	"
28.	<u>30/71</u> 200	27.05.74	510	100	"	"	"	"	"	"	"	"	"
29.	<u>30/71</u>	25.06.74	490	100	"	"	"	"	"	"	"	"	"
30.	<u>30/71</u> 150	25.06.74	630	100	"	"	"	"	"	"	"	"	"
31.	<u>30/71</u>	26.07.74	470	100	"	"	"	"	"	"	"	"	"
32.	<u>30/71</u> 150	-"-	580	100	"	"	"	"	"	"	"	"	"
33.	<u>30/71</u>	27.08.74	520	100	"	"	"	"	"	"	"	"	"
34.	<u>30/71</u> 150	-"-	540	100	"	"	"	"	"	"	"	"	"
35.	<u>30/71</u>	24.09.74	536	100	"	"	"	"	"	"	"	"	"
36.	<u>30/71</u> 150	-"-	296	100	"	"	"	"	"	"	"	"	"
37.	<u>30/71</u>	24.10.74	360	100	"	"	"	"	"	"	"	"	"
38.	<u>30/71</u> 150	-"-	414	100	"	"	"	"	"	"	"	"	"
39.	<u>30/71</u>	25.11.74	630	100	"	"	"	"	"	"	"	"	"
40.	<u>30/71</u> 150	-"-	330	100	"	"	"	"	"	"	"	"	"
41.	<u>30/71</u>	23.12.74	560	100	"	"	"	"	"	"	"	"	"
42.	<u>30/71</u> 150	-"-	640	100	"	"	"	"	"	"	"	"	"
43.	<u>30/71</u>	27.01.75	550	100	"	"	"	"	"	"	"	"	"
44.	<u>30/71</u> 150	-"-	590	100	"	"	"	"	"	"	"	"	"
45.	<u>30/71</u>	24.02.75	560	100	"	"	"	"	"	"	"	"	"
46.	<u>30/71</u> 150	-"-	490	100	"	"	"	"	"	"	"	"	"
47.	<u>30/71</u>	25.03.75	330	100	"	"	"	"	"	"	"	"	"
48.	<u>30/71</u>	25.03.75	330	100	"	"	"	"	"	"	"	"	"
49.	<u>30/71</u> 150	-"-	414	100	"	"	"	"	"	"	"	"	"

ТАБЛИЦА

содержания урана (U) и радия (Ra) в минеральных водах Мегрутского участка Кироваканского месторождения

№. № скв.	Дата отбора проб	Центральная Лаборатория Управления Геологии Совета Министров Армянской ССР	
		Уран (U) г/л	Радий (Ra) г/л
12/70	10.02.72г.	2,5 · 10 ⁻⁸	0,9 · 10 ⁻¹²
15/70	-н-	2,8 · 10 ⁻⁸	0,9 · 10 ⁻¹²
18/71	-н-	3,2 · 10 ⁻⁸	1,01 · 10 ⁻¹²
30/71	22.04.73г.	4,5 · 10 ⁻⁷	1,2 · 10 ⁻¹²
33/71	-н-	4,1 · 10 ⁻⁸	1,01 · 10 ⁻¹²
1/72	-н-	5,2 · 10 ⁻⁷	1,2 · 10 ⁻¹²
6/72	-н-	4,5 · 10 ⁻⁷	1,1 · 10 ⁻¹²
7/72	-н-	6,5 · 10 ⁻⁷	1,2 · 10 ⁻¹²
8/72	-н-	3,6 · 10 ⁻⁸	1,01 · 10 ⁻¹²
12/72	-н-	5,5 · 10 ⁻⁷	1,1 · 10 ⁻¹²

Приложение № 18

ТАБЛИЦА

Результатов бактериологических анализов в минеральных водах Мегрутского участка Кироваканского месторождения, проведенных в бактериологической лаборатории санэпидстанции г.Кировакана.

Дата отбора	Скв. 18/71			Скв. 30/71			Скв. 33/71			Скв. 1/72			Скв. 6/72			Скв. 7/72			Скв. 8/72		
	Количество микробов	Количество индексов	Количество	Количество микробов	Количество индексов	Количество	Количество микробов	Количество индексов	Количество	Количество микробов	Количество индексов	Количество	Количество микробов	Количество индексов	Количество	Количество микробов	Количество индексов	Количество	Количество микробов	Количество индексов	Количество
20.05.71	0	3	>330	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
15.09.71	0	4	>330	0	3	>330	0	3	>330	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
10.01.73	0	3	>330	0	3	>330	0	4	>330	0	4	>330	0	3	330	0	3	>330	0	3	>330
15.04.73	0	4	>330	0	4	>330	0	3	>330	0	3	>330	0	4	330	0	4	>330	0	4	>330
10.06.74	0	-	-	0	3	>330	-	-	-	0	4	>330	4	-	-	0	3	>330	-	-	>330
20.09.74	-	-	-	0	2	>330	-	-	-	0	3	>330	-	-	-	0	2	>330	-	-	>330
18.11.74	-	-	-	0	3	>330	-	-	-	0	2	>330	-	-	-	0	3	>330	-	-	>330
20.02.75	-	-	-	0	3	>330	-	-	-	0	3	>330	-	-	-	0	3	>330	-	-	>330

Приложение № 19

Содержание органических веществ в минеральных водах Мегрутского участка Кироваканского месторождения (по данным лаборатории института геологических наук АН Армянской ССР)

№ скв.	Дата анализа	Гуминовые вещества, мг/л		Битум мг/л	Фенолы	
		окрашен.	неокрашен.		легко летучие	тяжело летучие
18/71	15.04.73	0,3	0,2	0,3	н.о.	н.в
30/71	"	0,4	0,1	0,20	"	"
33/71	"	0,3	0,2	0,30	"	"
1/72	"	0,3	0,1	0,2	"	"
6/72	"	0,2	0,1	0,1	"	"
7/72	"	0,3	0,1	0,15	"	"
8/72	"	0,3	0,2	0,20	"	"
30/71	13.03.75	0,3	0,1	0,2	"	"
1/72	"	0,25	0,1	0,25	"	"
7/72	"	0,3	0,1	0,2	"	/"

ТАБЛИЦА

концентрации токсических веществ в углекислых минеральных водах Мегрутского участка Кироваканского месторождения

Элементы	Предельно допустимая концентрация минеральных вод в мг/л	Концентрация в минеральных водах Мегрутского участка Кироваканского месторождения в мг/л
Ванадий	0,4	0,052
Мышьяк	1,5	нет
Ртуть	0,02	нет
Свинец	0,3	нет
Селен	0,05	нет
Фтор	5,0	нет
Хром	0,5	0,032

Ստացված տվյալները հավաստում են, որ հանքավայրի ջրերը իրենց որակական հատկանիշներով բավարարում են ՀՀ տարածքում գործող նորմերի պահանջներին:

Կատարված վերոհիշյալ հիդրոերկրաբանական աշխատանքներից ստացված տվյալների հիման վրա հաշվարկվել են Կիրովականի (Վանաձորի) հանքային ջրերի հանքավայրի Մեղրուտի տեղամասի ածխաթթվային հանքային ջրի պաշարները 6 հորատանցքերով A և C1 կարգերով գումարային 22.42լ/վրկ կամ 1937մ³/օր, այդ թվում՝

- A կարգով 10.6լ/վրկ կամ 916մ³/օր,
- C1 կարգով 11,82լ/վրկ կամ 1021մ³/օր:

Տեղամասի պաշարները հաստատվել են ԽՍՀՄ ՊՊՀ-ի կողմից 03.12.1975թ. (արձանագրություն թիվ 7514):

2.3 Կլիմա

Շրջանում ներկայացված են տարբեր կլիմայական տիպեր, որը պայմանավորված է լեռնային կտրտված ռելիեֆով և բացարձակ բարձրությունների զգալի տատանվումներով: Հիմնականում տարածաշրջանի կլիման բարեխառն է, զով, խոնավ ամառներով և չափավոր ցուրտ ձմեռներով: Ձյունը տեղում է ուշ աշնանն ու պահպանվում է մինչև ապրիլ-մայիս ամիսները: Մթնոլորտային տեղումների տարեկան միջին քանակը 550-560մմ է, իսկ միջին ջերմաստիճանը +7.8°C: Ամենացուրտ ջերմաստիճանը դիտվում է հունվարին (-3.1°C), իսկ ամենաբարձրը հուլիս-օգոստոսին (+18°C): Ամեն տարի ձևավորվում է կայուն ձնածածկույթ:

Ստորև աղյուսակներում ամփոփված է տեղեկատվություն օդի ջերմաստիճանի, մթնոլորտային տեղումների և ձնածածկի վերաբերյալ (ըստ Վանաձոր օդերևութաբանական կայանի տվյալների):

Օդի ջերմաստիճանը

Օդ. կայանի անվանումը	Բարձ.ծովի մակարդակից, մ	Միջին ջերմաստիճանը ըստ ամիսների.°C												Միջին տար. °C	Բաց. նվազ. °C	Բաց. առավ. °C
		I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
Վանաձոր	1376	-3.1	-2.0	1.7	7.6	12.1	15.1	18.0	17.9	14.4	9.0	3.8	-0.8	7.8	-30	36

Օդի հարաբերական խոնավությունը

Օդ. կայանի անվանումը	Օդի հարաբերական խտնավությունը, %														
	ըստ ամիսների.												Միջին տար. %	Միջին ամսական ժամը 15-ին	
														Ամեն. ցուրտ ամսվա %	Ամենա շոգ ամսվա, %
1	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
Վանաձոր	70	71	72	69	74	75	75	74	73	73	73	71	73	59	56

Մթնոլորտային տեղումները և ձնածածկույթը.

Օդ. կայանի անվանումը	միջին ամսական Տեղումների քանակը _____, մմ օրական առավելագույն												Ձնածածկույթ			
	ըստ ամիսների.												Տար-կան	Առավ տասնօրյ ա բարձ- ը, սմ	Տարվա ձն ածածկույթ ով օրերի քան-ը	Ձյան մեջ ջրի առավել- ագույն քանակը, մմ
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII				
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
Վանաձոր	17	25	36	62	95	92	56	41	34	45	35	19	557	24	60	62
	42	26	47	38	46	61	53	40	36	40	32	31	61			

Քամիները.

Բնակի- անականություն	Միջին տարածքային դրամականություն (հ/թ)	Ամիսներ	Կրկնակիություն, %								Անհատական- թյունների կրկնակիու- թյուններ	Միջին ամսական արագությունը,մ/վ	Միջին տարեկան արագությունը,մ/վ	Ուժեղ քամիներով (≥15մ/վ)օրերի քանակը	Հաշվար- կային արագու- թյունը, մ/վ, որը հնա- րավոր է մեկ անգամ «ո» տարի- ների ընթաց- քում		
			Միջին արագությունը, մ/վ														
			Հյուսիսային	Հյուսիս- Արեւելյան	Արեւելյան	Հարավ Արե- ւելյան	Հարավ	Հարավ- Արեւմտյան	Արեւմտյան	Հյուսիս Արե- ւմտյան							
			Հյուսիսային	Հյուսիս- Արեւելյան	Արեւելյան	Հարավ Արե- ւելյան	Հարավ	Հարավ- Արեւմտյան	Արեւմտյան	Հյուսիս Արե- ւմտյան							
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
Վան աճոր	862,4	հունվա- ր	4	3	10	7	4	13	49	10	20	3,1	2,2	13	22	24	25
			1,5	1,7	1,5	2,0	2,2	3,8	4,0	2,4							
		ապրիլ	7	7	23	12	5	9	27	10	23	2.3					
			1,5	1,9	1,6	2,2	1.3	2.7	2.3	1.2							
		հուլիս	10	17	43	21	2	1	3	3	22	1,9					
			1,9	1,9	1,8	2,1	1.6	1,8	1.7	1.5							
		հոկտեմ- բեր	6	9	28	18	4	5	20	10	37	1,6					
			1,3	1,3	1,3	1.7	1.4	1,8	1.9	1.3							

Արևափայլի տևողությունը

Բնակ-ի, օդկայանի անվանումը	Տևողությունը ըստ ամիսների, ժամ												Տար գումար
	Հուն	Փետ	Մարտ	Ապր	Մայ	Հուն	Հուլ	Օգո	Սեպ	Հոկ	Նոյ	Դեկ	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Վանաձոր	156	137	161	158	191	221	197	181	201	178	137	132	2050

Անարև օրերի քանակը

Բնակ-ի, օդ-ական կայանի անվանումը	ըստ ամիսների												Տար-ն
	Հուն	Փետ	Մարտ	Ապր	Մայ	Հուն	Հուլ	Օգոս	Սեպ	Հոկ	Նոյ	Դեկ	
Վանաձոր	5	5	5	4	2	2	3	4	2	3	5	5	45

Կլիմայական շրջանների ֆիզիկաաշխարհագրական բնութագիրը

N	Կլիմայական շրջան	Բարձրությունը ծովի մակար- դակից, մ	Կլիմայական բնութագիր
3	Յուրտ (3) Լեռնային շրջաններ՝ Ապարան, Գավառ, Մարտունի, Ֆանտան, Հրազդան, Սևան, Սիսիան, Թալին և այլն	1600 -ից ավելի	Ամառ՝ զով, քամոտ, օպտիմալ խոնավությամբ, միջին ջերմաստիճանը հուլիսին 16°C, հարաբերական խոնավությունը (ժամը 15-ին)՝ 45-60%, քամու միջին արագությունը՝ 3.0-6.0 մ/վ Ձմեռ՝ շատ ցուրտ, քամոտ, խոնավ, միջին ջերմաստիճանը հունվարին՝ մինուս 5°C-ից մինչև մինուս 12°C, հարաբերական խոնավությունը (ժամը 15-ին)՝ 70% և ավելի, քամու միջին արագությունը՝ 5.0-7.0 մ/վ

2.4 Մթնոլորտային օդ

Մթնոլորտային օդի աղտոտումը կարող է լինել բնական և մարդածին։
Աղտոտման պատճառներ կարող են հանդիսանալ՝

- վառելիքի այրումը (էլեկտրաէներգիայի արտադրություն, տրանսպորտ, արդյունաբերություն և տնային տնտեսություններ),
- արդյունաբերական արտանետումները, լուծիչների օգտագործումը, օրինակ՝ քիմիական և հանքարդյունաբերության ոլորտում,
- գյուղատնտեսությունը,
- թափոնների բաց այրումը,
- բնական աղբյուրների, ներառյալ հրաբխային ժայթքումների, լեռնային փոշու տարածումը, բույսերից ցնդող օրգանական միացությունների արտանետումները և այլն:

Մարդու գործունեության հետևանքով մթնոլորտային օդ կարող են արտանետվել տարատեսակ գազեր և տարբեր չափերի մասնիկներ, որոնք իրենց մեջ պարունակում են ծանր մետաղներ:

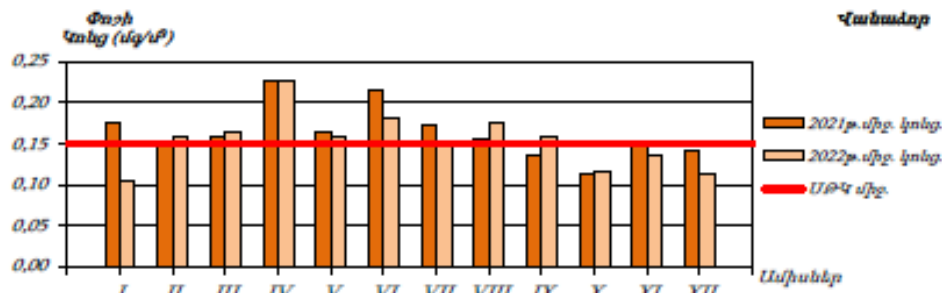
Մթնոլորտն աղտոտող նյութերի պարունակություններն որոշելու համար 2022 թվականի 4-րդ եռամսյակում մթնոլորտային օդի դիտարկումներ կատարվել են Երևան, Գյումրի, Վանաձոր, Ալավերդի, Հրազդան, Արարատ, Ծաղկաձոր, Չարենցավան, Կապան և Քաջարան քաղաքներում: Ընդհանուր առմամբ վերը թվարկված բնակավայրերում գործում է 15 անշարժ՝ ակտիվ նմուշառման դիտակայան և 214 շարժական՝ պասիվ նմուշառման դիտակետ: Քաղաքների մթնոլորտային օդում ծծմբի երկօքսիդի և ազոտի երկօքսիդի միջին ամսական և միջին շաբաթական կոնցենտրացիաների բաշխվածության քարտեզները հասանելի են www.meteomonitoring.am ինտերնետային կայքում:

2022 թվականի 4-րդ եռամսյակում մթնոլորտային օդում փոշու միջին ամսական կոնցենտրացիան գերազանցել է Հրազդան և Արարատ քաղաքներում:

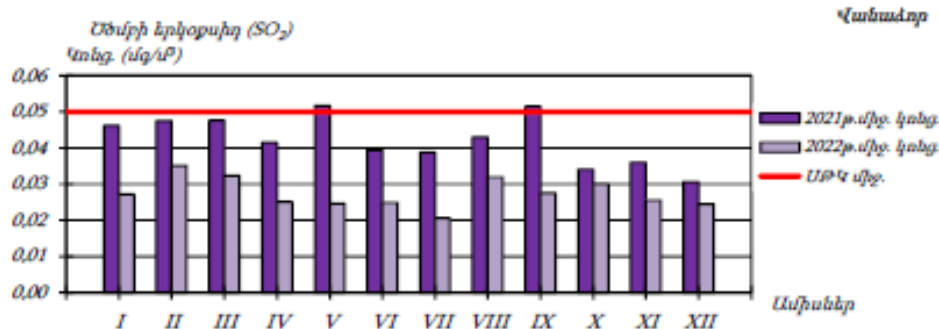
Փոշուլ աղտոտվածությունը կարող է առաջանալ արդյունաբերական գործընթացների, տրանսպորտային միջոցների, ճանապարհային փոշու, շինարարության, գյուղատնտեսական և այլ գործողությունների հետևանքով:

Վանաձոր քաղաքում կատարվում են փոշու, ծծմբի երկօքսիդի և ազոտի երկօքսիդի դիտարկումներ: Քաղաքում գործում են երեք անշարժ դիտակայան և 24 շարժական դիտակետ:

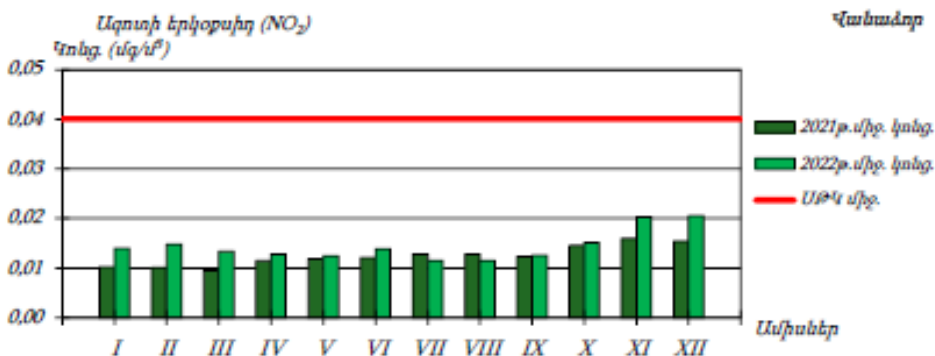
2022 թվականի 4-րդ եռամսյակում Վանաձոր քաղաքի մթնոլորտային օդում որոշված ցուցանիշների միջին ամսական կոնցենտրացիաները երեք ամիսներին չեն գերազանցել համապատասխան ՍԹԿ-ները:

Գծապատկեր 19. Վառածք քաղաքի մթնոլորտային օդում փոքի միջին ամսական կոնցենտրացիաների փոփոխությունները

Գծապատկեր 20. Վառածք քաղաքի մթնոլորտային օդում մծմրի երկօքսիդի միջին ամսական կոնցենտրացիաների փոփոխությունները

Գծապատկեր 21. Վառածք քաղաքի մթնոլորտային օդում ազոտի երկօքսիդի միջին ամսական կոնցենտրացիաների փոփոխությունները

2.5 Աղմուկի մակարդակ

Հանքային ջրի հորատանցքի տարածքում աղմուկի աղբյուր կարող են հանդիսանալ միայն ավտոտրանսպորտային միջոցները, սակայն քանի որ դրանց ինտենսիվությունը շատ ցածր է, կարելի է ենթադրել, որ աղմուկի մակարդակը նույնպես բարձր չէ և գումարային հաշվարկային ձայնային բնութագիրը կգտնվի նորմայի սահմաններում (նորման 45դԲՄ):

2.6 Ջրային ռեսուրսներ

2022 թվականի 4-րդ եռամսյակում մակերևութային ջրերի հիդրոլոգիական ռեժիմի դիտարկումներ իրականացվել են 91 հիդրոլոգիական դիտակետում, այդ թվում՝ 82 գետային, 5 ջրամբարային (Արփի լիճ, Ախուրյան, Մարմարիկ, Ապարան, Ագատ) և 4 լճային (Սևանա լճում): Դիտակետերում իրականացվում են ամենօրյա դիտարկումներ մակերևութային ջրերի հիդրոլոգիական ռեժիմի վերաբերյալ (ջրի մակարդակ, ջրի և օդի ջերմաստիճան, սառցային երևույթներ, ջրի ելքի չափումներ): 61 օպերատիվ դիտակետերից ամենօրյա ռեժիմով տվյալներ են ստացվել մակերևութային ջրերի հիդրոլոգիական ռեժիմի վերաբերյալ, այդ տվյալների հիման վրա կազմվել են հիդրոլոգիական տեղեկագրեր և տրամադրվել պետական կառավարման, տեղական ինքնակառավարման մարմիններին և այլ շահառուներին:

2022 թվականի 4-րդ եռամսյակում մակերևութային ջրերի որակի մոնիթորինգն իրականացվել է հանրապետության 46 գետի, Ախուրյանի, Ապարանի, Ագատի, Երևանյան լիճ և Կեչուտի ջրամբարների, Արփա-Սևան և Որոտան-Արփա ջրատարների և Սևանա լճի 63 դիտակետում: Ջրի որակը բնութագրվում է ֆիզիկաքիմիական մինչև 45 ինդիկատորային ցուցանիշով (հիմնական անիոններ և կատիոններ, սնուցող նյութեր, ծանր մետաղներ): Ջրի որակի գնահատումը կատարվել է համաձայն ՀՀ կառավարության 2011թ. հունվարի 27-ի N75-Ն որոշման: Մակերևութային ջրերի որակի գնահատման համակարգը ջրաքիմիական յուրաքանչյուր ցուցանիշի համար տարբերակում է կարգավիճակի հինգ դաս՝ «գերազանց» (1-ին դաս), «լավ» (2-րդ դաս), «միջակ» (3-րդ դաս), «անբավարար» (4-րդ դաս) և «վատ» (5-րդ դաս): Ջրի քիմիական որակի ընդհանրական գնահատականը ձևավորվում է վատագույն որակ ցուցաբերող ցուցանիշի դասով: Եթե ջրի որակի տարբեր ցուցանիշներ ընկնում են որակի տարբեր դասերի մեջ, ապա վերջնական դասակարգման մեջ հաշվի է առնվում վատագույնը: Գործում է հետևյալ սկզբունքը. «Եթե մեկը վատ վիճակում է, ապա բոլորն են վատ վիճակում»: Ջրամբարներում ջրի որակի գնահատումը կատարվում է միայն սնուցող նյութերով:

Հյուսիսային ջրավազանային կառավարման տարածք

Հյուսիսային ՋԿՏ-ում ջրի որակի մոնիթորինգն իրականացվում է 22 դիտակետում:

Փամբակ գետի ջրի որակը Խնկոյան գյուղից վերև և Վանաձոր քաղաքից վերև հատվածներում հոկտեմբերին և նոյեմբերին գնահատվել է «միջակ» (3-րդ դաս): Սպիտակ քաղաքից ներքև հատվածում ջրի որակը հոկտեմբերին և նոյեմբերին գնահատվել է «անբավարար» (4-րդ դաս), Վանաձոր քաղաքից ներքև հատվածում ջրի որակը հոկտեմբերին և նոյեմբերին գնահատվել է «վատ» (5-րդ դաս):

Դեբեդ գետի ջրի որակը Մարց գետի թափման կետից ներքև և Այրում քաղաքից վերև հատվածներում հոկտեմբեր և նոյեմբեր ամիսներին գնահատվել է «միջակ» (3-րդ դաս), սահմանի մոտ հատվածում ջրի որակը հոկտեմբեր և նոյեմբեր ամիսներին գնահատվել է «անբավարար» (4-րդ դաս):

Ձորագետ գետի ջրի որակը Ստեփանավան քաղաքից վերև հատվածում հոկտեմբեր և նոյեմբեր ամիսներին գնահատվել է «միջակ» (3-րդ դաս): Գետաբերանի հատվածում հոկտեմբերին ջրի որակը գնահատվել է «միջակ» (3-րդ դաս), նոյեմբերին՝ «լավ» (2-րդ դաս):

Տաշիր գետի ջրի որակը Միխայելովկա գյուղից վերև հատվածում հոկտեմբերին գնահատվել է «անբավարար» (4-րդ դաս), Սարատովկա գյուղից ներքև հատվածում հոկտեմբերին ջրի որակը գնահատվել է «միջակ» (3-րդ դաս):

Մարց գետի ջրի որակը գետաբերանի հատվածում հոկտեմբերին և նոյեմբերին գնահատվել է «լավ» (2-րդ դաս):

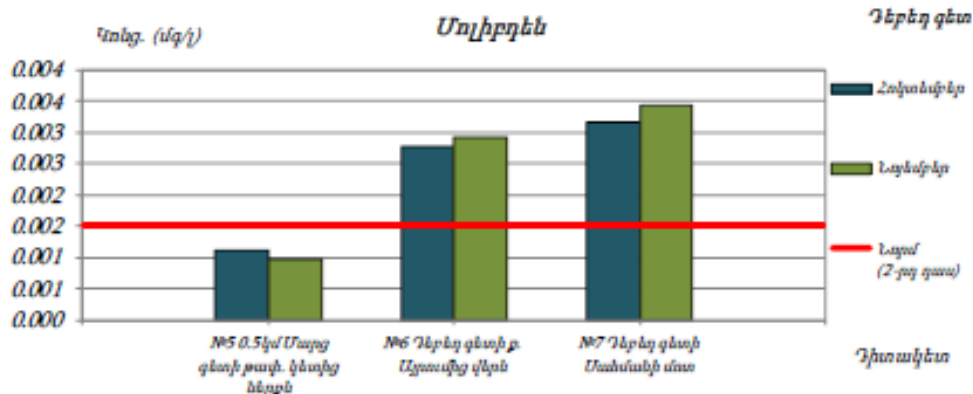
Ախթալա գետի ջրի որակը գետաբերանի հատվածում հոկտեմբերին և նոյեմբերին գնահատվել է «վատ» (5-րդ դաս):

Գարգառ գետի ջրի որակը ակունքում հոկտեմբերին գնահատվել է «միջակ» (3-րդ դաս), գետաբերանում հոկտեմբերին ջրի որակը գնահատվել է «միջակ» (3-րդ դաս), նոյեմբերին՝ «լավ» (2-րդ դաս):

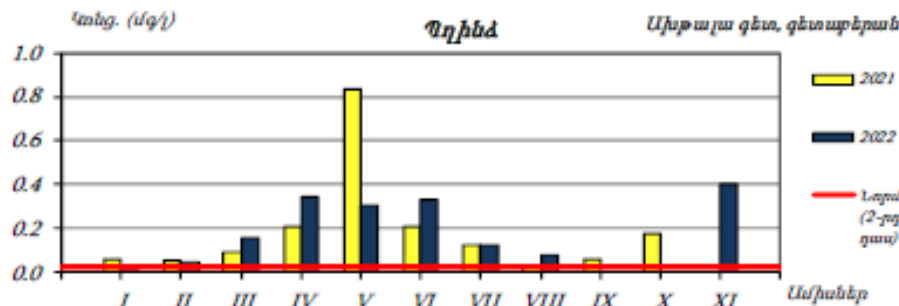
Շնող գետի ջրի որակը գետաբերանի հատվածում հոկտեմբերին և նոյեմբերին գնահատվել է «վատ» (5-րդ դաս):

Աղստև գետի ջրի որակը Դիլիջան քաղաքից վերև հատվածում հոկտեմբերին գնահատվել է «վատ» (5-րդ դաս), նոյեմբերին՝ «միջակ» (3-րդ դաս), Դիլիջան քաղաքից ներքև հատվածում հոկտեմբերին ջրի որակը գնահատվել է «վատ» (5-րդ դաս), նոյեմբերին՝ «միջակ» (3-րդ դաս): Իջևան քաղաքից վերև հատվածում հոկտեմբերին և նոյեմբերին ջրի որակը գնահատվել է «միջակ» (3-րդ դաս), Իջևան քաղաքից ներքև հատվածում հոկտեմբերին ջրի որակը գնահատվել է «անբավարար» (4-րդ դաս), նոյեմբերին՝ «միջակ» (3-րդ դաս):

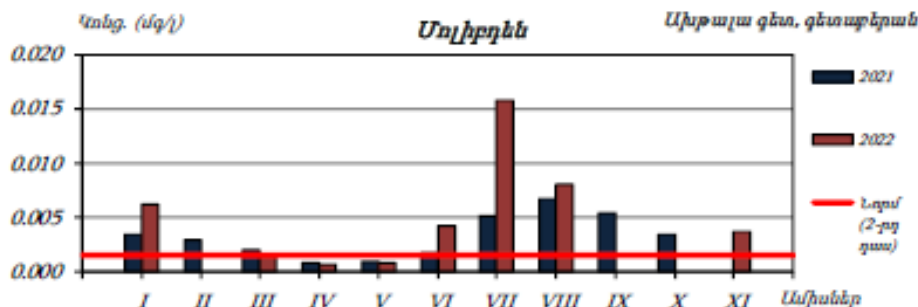
Գետիկ գետի ջրի որակը Վահան գյուղից վերև հատվածում հոկտեմբերին գնահատվել է «միջակ» (3-րդ դաս), նոյեմբերին՝ «լավ» (2-րդ դաս): Գետաբերանի հատվածում հոկտեմբերին ջրի որակը գնահատվել է «միջակ» (3-րդ դաս), նոյեմբերին՝ «անբավարար» (4-րդ դաս):

Գծապատկեր 43. Ղերեղ գետում մուլիբդենի կոնցենտրացիաների փոփոխությունները

Գծապատկեր 44. Ախթալա գետում պղնձի կոնցենտրացիաների փոփոխությունները

Գծապատկեր 45. Ախթալա գետում մուլիբդենի կոնցենտրացիաների փոփոխությունները

2.7 Հողային ծածկույթ

Հող, բնական գոյացություն՝ կազմված ծագումնաբանորեն իրար հետ կապված հորիզոններից, որոնք ձևավորվել են երկրի կեղևի մակերեսային շերտերի վերափոխման հետևանքով՝ ջրի, օդի և կենդանի օրգանիզմների ներգործության շնորհիվ:

Հողը երկրակեղևի մակերեսային փխրուն շերտն է, որը փոփոխվում է մթնոլորտի և օրգանիզմների ազդեցությամբ, լրացվում է օրգանական մնացուկներով:

Հողն անընդհատ զարգանում և փոփոխվում է: Բնութագրվում է բերրիությամբ՝ բույսերին մատչելի սննդանյութերով և ջրով ապահովելու ունակությամբ, որի շնորհիվ այն դառնում է արտադրամիջոց, աշխատանքի առարկա, նյութական բարիքների աղբյուր: Հողը գյուղատնտ. արտադրության հիմնական միջոցն է. ագրոտեխնիկական,

ագրոքիիական ու բարելավող միջոցառումների կիրառմամբ այն կարելի է դարձնել առավել արդյունավետ, որի ցուցանիշը բույսերի բերքատվությունն է:

Լեռնամարգագետնային հողերը զբաղեցնում են ՀՀ տարածքի 13, 3%-ը (346 հզ. հա), մարգագետնատափաստայինը՝ 10, 8%-ը (283 հզ. հա), անտառային գորշը՝ 5%-ը (133 հզ. հա), ճմակարբոնատայինը՝ 0, 6%-ը (15 հզ. հա), անտառային դարչնագույնը՝ 21, 6%-ը (564 հզ. հա), լեռնային սևահողերը՝ 27, 5%-ը (718 հզ. հա), մարգագետնասևահողայինը՝ 0,5%-ը (13 հզ. հա), լեռնային շագանակագույնը՝ 9, 2%-ը (242 հզ. հա), կիսաանապատային գորշը՝ 5, 8%-ը (152 հզ. հա), ոռոգելի մարգագետնային գորշը՝ 2.0%-ը (53 հզ. հա), պալեոհիդրոմորֆ կապկցված ալկալիացածը՝ 0, 1%-ը (2, 3 հզ. հա), գետահովտադարավանդայինը՝ 1, 8%-ը (48 հզ. հա), հիդրոմորֆ աղուտ ալկալի՝ 1, 1% (29 հզ. հա), հողագրունտներ՝ 0, 7% (18 հզ. հա):

ՀՀ հողերն ունեն կավային, կավավազային, ավազակավային մեխանիկական կազմ:

Հանքավայրի տարածաշրջանում տարածված են լեռնատափաստանային և մարգագետնային սևահողերը, գորշ և դաչնագույն անտառային և լեռնաշագանակագույն հողերը:

Լեռնամարգագետնա-տափաստանային հողեր՝ Այս հողերը տեղակայված են 2400–2600 մ ծ.մ.բ. սահմաններում և տիպիկ են առավել զառիթափ լանջերի, կիրճի անտառածածկ վերին հատվածների, բարձրադիր տափաստանների, սարահարթային խոտհարքների և նախալեռնային շրջանների համար:

Հողի վերին բերրի շերտը որպես կանոն բնութագրվում է սակավահողությամբ: Առավել մեղմաթեք լանջերում այն միջինում 0,15 մ է և ծածկված է ենթահողային հորիզոնով, որի հաստությունը տատանվում է բարակից մինչև 0.5 մ սահմաններում: Հողերը սև կամ մուգ դարչնագույն-շագանակագույն ավազակավեր են՝ տեղ-տեղ քարքարոտ կամ մանրախճային կազմով և թույլ ստրուկտուրայով:

Հողերը թթվային են՝ կրի ցածր պարունակությամբ կամ կրազերծ: Ենթահողից արմատական ապարներ անցումը ցայտուն է և բնութագրվում է արմատական ապարների հողմնահարվածությամբ և թույլ մեխանիկական կազմով կավային կամ քարքարոտ սակավազոր հողերով:

Դարչնագույն անտառային հողեր՝ Դարչնագույն անտառային հողերը հանդիպում են 1600–1900 մ ծ.մ.բ. սահմաններում և բնութագրական են առավել զառիթափ լանջերին, անտառապատ բարձրադիր լանջերին տափաստանների և նախալեռնային շրջանների համար, որտեղ ջերմության և/կամ խոնավության մակարդակն առավել բարձր է: Տեղումների հարաբերական բարձր քանակության պատճառով ստեղծվում է թթվագոյացման ուժեղ ռեժիմ, որի արդյունքում կավերն ուղղահայաց տեղափոխվում են պրոֆիլի ներսում և դրա ստորին հատվածում կավային հորիզոն է ստեղծվում: Արդյունքում խթանվում է միջին թթվային (pH 4.5–5.9) ռեակցիա: Այս հողերի վերին

շերտում օրգանական նյութերի բարձր պարունակությունը (4-8%) պայմանավորված է մակերևութային հարուստ բուսականությամբ (հիմնականում անտառներ), որը գործելով որպես հակաէրոզիոն միջոց օգնում է նաև հողի թույլ կավ- ավազային ստրուկտուրան կապել իրար:

Բերվածքային դարչնագույն հողերը տարածված են Որոտան և Արփա գետերի ավազանում մոտ 2200 մ ծ.մ.բ. վրա: Այս հողերը ավելի խորն են, հողի վերին շերտի պրոֆիլի հզորությունը հաշվարկվել է 0.25 մ, որը կազմված է մուգ շագանակագույն, գնդիկանման ալյուվիալ կավերից: Ստորին ենթահողի շերտը կազմված է բաց շագանակագույն գնդիկա-նման ալյուվիալ կավերից, որոնք փշրվում են մանր կտորների և ներկա են մինչև 0.7 մ խորությունը: Գետահովիտներում հողերը զարնանն ու աշնանը կարող են ենթարկվել երկարատև հագեցվածության: Այս հողերի լայնորեն օգտագործվում են մի շարք մշակա-բույսերի աճեցման նպատակով և ենթարկվում են ամենամյա մշակման:

Լեռնաշագանակագույն հողեր տարածված են Հայաստանի Հանրապետության Արարատյան գոգավորությունում, Հարավ-Արևելքում: Հումուսային շերտի հաստությունը՝ 45-60սմ: Հումուսի պարունակությունը՝ 3-4%:

Տարածաշրջանում հողերի տիպերի տարածման քարտեզը ներկայացված է նկարում:

Հանքավայրի տեղամասի տարածաշրջանում զարգացած են անտառային գորշ և դարչնագույն հողերը և սևահողերը (նկար 1):

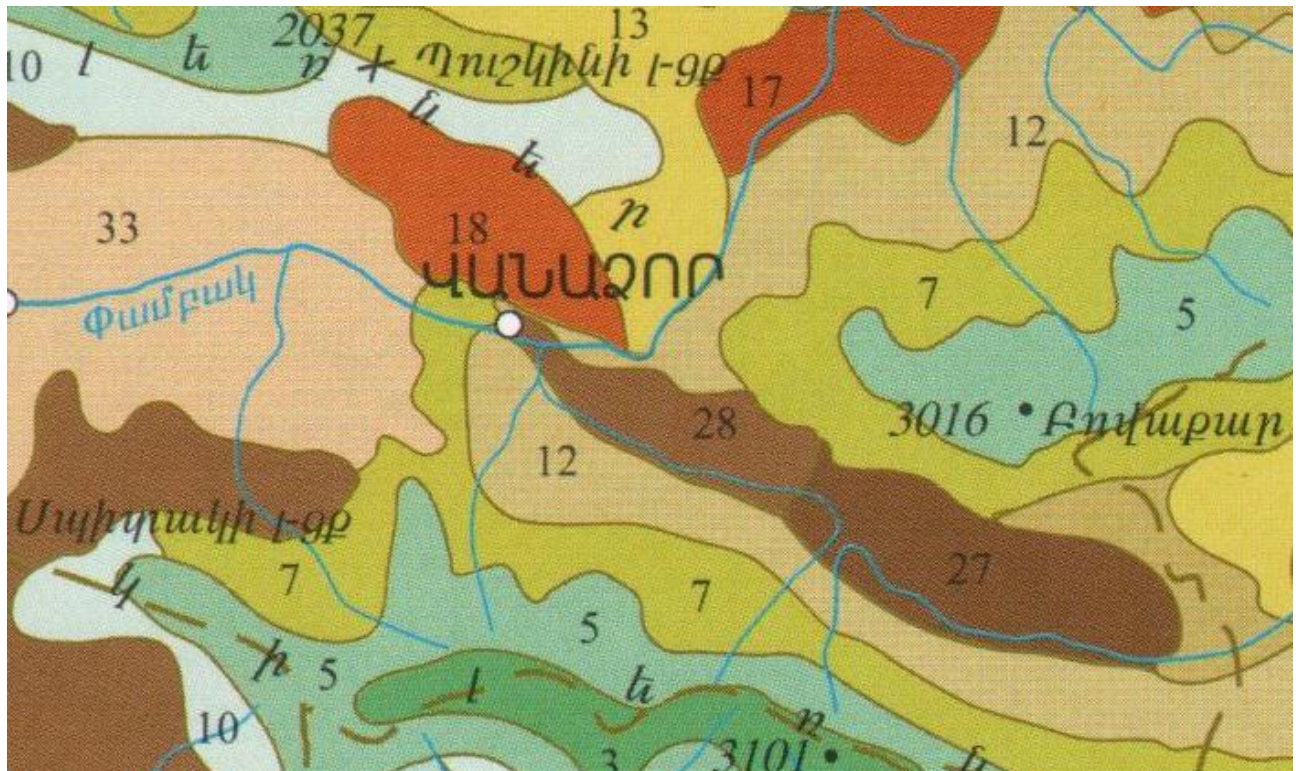
Մարգագետնատափաստանային սևահողանման հողերը պարունակում են մեծ քանակությամբ հումուս (9-10, մինչև 18%), ունեն լավ արտահայտված հատիկակնձկային ստրուկտուրա, կավավազային մեխանիկական կազմ, հզոր են կամ միջակ հզոր: Այս տիպի հողերը ունեն գլխավորապես կավավազային մեխանիկական կազմ: Կլանման տարողությունը բարձր է, կլանված կատիոններում գերակշռողը Ca-ն է:

Ռեակցիան չեզոք է կամ թույլ հիմնային: Բնութագրվում են բարելավ ֆիզիկական և ջրաֆիզիկական հատկություններով, լավ արտահայտված ստրուկտուրայով:

Սևահողերում ահողային լուծույթի ռեակցիան գլխավորապես չեզոք է (pH-ը տատանվում է 7-ի սահմաններում): Կլանող համալիրը հագեցված է հիմնականում Ca-ով և Mg-ով: Բնորոշ է կնձկային ստրուկտուրա: Հարուստ են ընդհանուր ազոտով (0.15-0.35%), ֆոսֆորական թթվով (0.15-0.26%) և կալիումով (1-2%):

Հայցվող հորատանցքը գտնվում է քաղաքի թաղամասերի տարածքում, հողամասերը կամ ծանրաբեռնված են ասֆալտապատ ճանապարհներով, կամ արդյունաբերական և տնտեսական շինություններով: Հողային ռեսուրսներ որպես այդպիսիք առկա չեն:

Հողերի բնական տիպերի տարածման քարտեզ

ՊԱՅՄԱՆԱԿԱՆ ՆՇԱՆՆԵՐ

ՀՈՂԱՅԻՆ ՏԻՊԵՐ

7	Մարգագետնատափաստանային սևահողանման խճաքարային
12	Անտառային գորշ ուժեղ չհագեցած կավայնացած
13	Անտառային գորշ թույլ չհագեցած խճաքարային
18	Անտառային դարչնագույն կրազերծված տափաստանացված
28	Սևահող կրազերծված խորքային կարբոնատային

2.8 Բուսական և կենդանական աշխարհ

Կլիմայի և ռելիեֆի բազմազանության, բնապատմական զարգացման և ուրույն աշխարհագրական դիրքի շնորհիվ բազմազան է նաև Լոռու մարզի բուսականությունը: Իր աշխարհագրական դիրքի շնորհիվ Լոռու մարզը գտնվում է տարբեր բուսաաշխարհագրական մարզերի շփման վայրում: Ըստ Ա. Լ. Թախտաջյանի՝ ՀՀ տարածքի հյուսիսային հատվածն ընկած է Կովկասյան բուսաաշխարհագրական մարզի տարածքում, որտեղ բնորոշ են բուսականության մեզոֆիլ (խոնավասեր) տեսակները:

Բնական պայմանների նման բազմազանության պատճառով այստեղ նպաստավոր պայմաններ են ստեղծվել լեռնատափաստանային, լեռնաանտառային և մերձալպյան, մասամբ նաև ալպյան բուսականության աճման և զարգացման համար:

Մարզի տափաստաններում տիրապետող բուսատեսակներից են՝ փետրախոտը (*Stipa pennata* L.), սեզ սողացող (*Elytridia repens* L.), դաշտավուկ մարգագետնային (*Poa pratensis* L.), շուղախոտ մարգագետնային (*Festuca pratensis* Huds.), կծմախոտ (*Bothriochloa ischaemum* L.), իսկ խոնավ տեղերում՝ երիցուկ (*Tanacetum*): Չոր լեռնատափաստանների համար ավելի տիպիկ են փշոտ բույսերը, այդ թվում՝ գազ ասեղնային (*Astragalus picnophyllus* Stev.) և զանազան թփերը, մացառները:

Տափաստանային բուսականության առանձին տիպ են կազմում հացազգի բույսերը: Բավականաչափ տարածված են փշոտ գազաթփերը, որոնցից տեղ-տեղ ձևավորվում են տափաստանները: Դրանք բնորոշ են հատկապես Փամբակի լեռներին:

Լոռու մարզում ֆիզիկաաշխարհագրական պայմանների բազմազանության շնորհիվ առանձնացվում են տափաստանների հետևյալ ենթաշրջանները՝ Լոռու, Ջավախքի, Վիրահայոց լեռների, Փամբակ-Դեբեդի, հովտասարավանդային և Բազում-Փամբակի:

Լեռնաանտառային բուսականությունը հիմնականում տարածված է մարզի լեռնաշղթաների (Վիրահայոց, Բազումի, Փամբակի և Գուգարաց) գառիթափ լանջերին, 600մ-ից մինչև 2000-2100մ բարձրություններում, ուր սովորաբար տարածված են լվացված, հումուսով աղքատ հողերը:

Մարգագետնատափաստանային բուսականություն: Տարածվում է 2300մ-ից վեր, համեմատաբար խոնավ վայրերում, որի շնորհիվ հարուստ է փարթամ և հյութեղ խոտերով: Այն բաժանվում է երկու ենթագոտու՝ ստորին կամ մերձալպյան և վերին կամ ալպյան: Մերձալպյան մարգագետինները միջանցիկ դեր են կատարում և կազմված են բարձր խոտերից: Այս ենթագոտին զբաղեցնում է 2800-2900մ բարձրությունները: Մերձալպյան գոտում տարածվում են ցորնագլխները, լոբագլխները և տարախոտերի այլ

տեսակներ՝ ցորնուկ, դաշտավլուկ, հոտավետ հասկիկ, ինչպես նաև երեքնուկ, խատուտիկ, մեխակ և այլն:

Լոռու մարզի անտառները հարուստ են ծառատեսակներով (մոտ 60 տեսակի ծառ, 90 տեսակից ավելի թուփ): Անտառի հիմնական ծառատեսակը հաճարենի արևելյանն (*Fagus orientalis* Lipsky) է, որը խոնավության և հողի նկատմամբ բավական պահանջկոտ ծառատեսակ է: Այն չի սիրում օդի ոչ շատ բարձր ջերմաստիճանները և ոչ էլ շատ խիստ ցրտի պայմանները: Հաճարենու հետ աճում են կաղնի արևելյան (*Quercus macranthera* Fisch. et C. A. Mey.), կաղնի վրացական (*Q. iberica* Stev.), թխկի վրացական (*Acer ibericum* M. Bieb.), լորենի կովկասյան (*Tilia caucasica*), բոխի սովորական (*Carpinus betulus* L.) և այլն: Կաղնին երբեմն կազմում է ինքնուրույն անտառ: Այստեղ տարածված է կաղնու երկու տեսակ՝ լեռնային կամ արևելյան և վրացական: Կաղնին համեմատաբար ցրտադիմացկուն և չորադիմացկուն է, ունի ամուր բնափայտ, երկարակյաց է, տալիս է բարձր որակի բնափայտ:

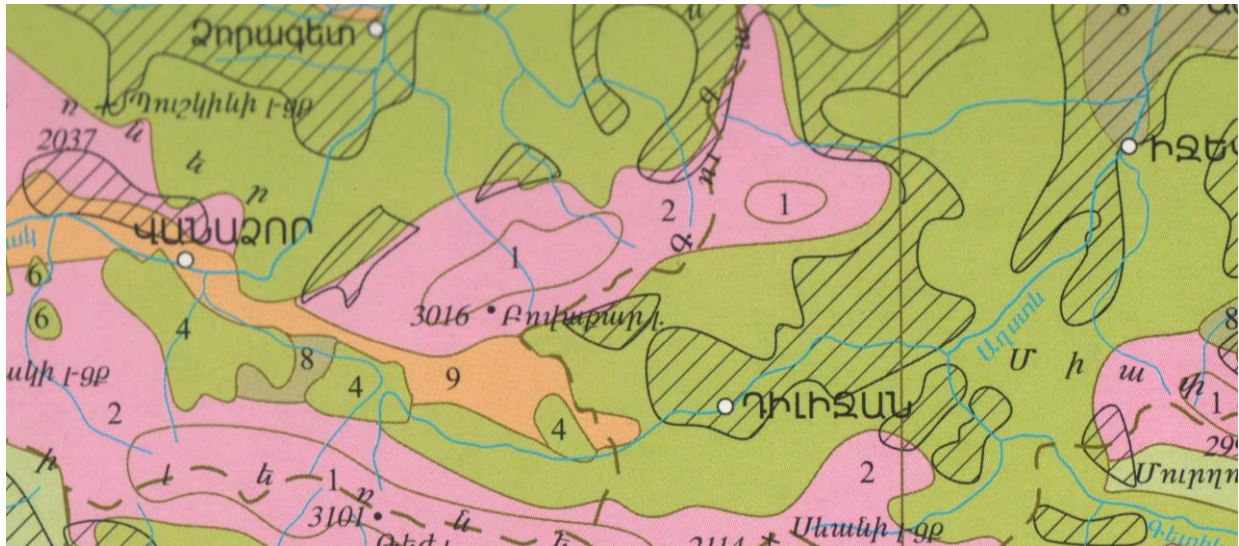
Բուն ալպյան բուսականությունը տարածվում է 2800-2900մ-ից վեր: Այն ծածկված է խոշոր, վառ գույնի ծաղիկներով, որոնք հաճախ այնքան խիտ են և բազմերանգ, որ նմանվում են գորգերի՝ կոչվելով «ալպյան գորգեր»:

Ալպյան և մերձալպյան մարգագետնատափաստանային բուսականությունն իր սննդարար ու հարուստ խոտածածկույթով կարևոր նշանակություն ունի մարզի անասնապահության զարգացման համար: Սակայն մարդու տնտեսական գործունեության շնորհիվ մարզի բուսածածկույթը զգալիորեն տուժել է:

Հանքավայրի շրջանի բուսականությունը ներկայացված է լեռնային տափաստաններին բնորոշ տեսակներով, որոնք ձևավորվում է բարեխառն և չոր կլիմայի պայմաններում, զբաղեցնում է ընդարձակ մակերես՝ տարածվելով մարզի ցածրադիր շրջաններից մինչև 2300-2400մ բարձրությունները: Այն ունի հարուստ տեսակային կազմ:

Տարածված են տաքատեսակ խոտաբույսեր՝ փետրախոտ, սեզ, շյուղախոտ, կծմախոտ, թիթեռնածաղիկ, լոբազգիներ, ինչպես նաև օշինդր (յավշան) դաշտավլուկ, անթառամ և այլն: Փետրախոտային տափաստաններից մի փոքր ավելի բարձր տափաստանային բուսականության մի առանձին տիպ են կազմում հացազգատաքախոտային բույսերը:

Բուսականության տարածման սխեմատիկ քարտեզը ներկայացված է նկարում:

ՊԱՅՄԱՆԱԿԱՆ ՆՇԱՆՆԵՐ
ԲՆԱԿԱՆ ԲՈՒՍԱԾԱԾԿԻ ՏԻՊԵՐ

Մարգագերանային բուսականություն

- 1 Բարձրալպյան տարախոտա-հացազգա-բոշխային (գորգեր) մասնակցությամբ՝ *Campanula tridentata* Schreb., *Carex tristis* Bieb., *Taraxacum stevenii* DC., *Plantago saxatilis* Bieb., *Colpodium araraticum* Tarutv., *Poa alpina* L., *Carum caucasicum* (Bieb.) Boiss., *Nardus glabriculmis* Sakalo, *Sibbaldia parviflora* Willd.
- 2 Ցածրալպյան (ենթալպյան) հացազգիների և տարախոտա-հացազգային, մասնակցությամբ՝ *Bromopsis variegata* (Bieb.) Holub, *Hordeum violaceum* Boiss. et Huet, *Anemonastrum fasciculatum* (L.) Holub, *Betonica macrantha* C. Koch, *Veronica*, *Gentiana*, *Cephalaria*, *Inula*, *Myosotis* ցեղի տեսակների հետ համատեղ

Մարգագերանադաշտային բուսականություն

- 3 Մասնակցությամբ՝ *Festuca versicolor* Tausch, *F. ovina* L., *F. valesiaca* Gaudin, *Phleum pratense* L., *Hordeum violaceum* Boiss. et Huet, *Carex humilis* Leys, *Trifolium ambiguum* L.

Անտառային բուսականություն

- 4 Լայնատերև, մասնակցությամբ՝ հաճարենու (*Fagus orientalis* Lipsky) կաղնու (*Quercus iberica* Stev. *Q. macranthera* Fisch. et Mey. ex Hohen), բոխու (*Carpinus betulus* L., *C. orientalis* Mill), հաղենու (*Fraxinus excelsior* L.), լոբենու (*Tilia begoniifolia* Stev.).

Երկկենցաղներից և սողուններից այստեղ հանդիպում են դոդոշների, գորտերի, մողեսների և օձերի բազմաթիվ տեսակներ: Լայնորեն տարածված կենդանատեսակներից այստեղ հանդիպում են. կաթնասուններից՝ նապաստակ (*Lepus europaeus*), աղվես (*Vulpes vulpes*), գայլ (*Canis lupus*) և մի շարք կրծողներ: Գետերի իխտիոֆաունան ներկայացնում են արագաշարժը (*Alburnoides bipunctatus*), կողակը (*Varicorhinus capoeta capoeta*), Քուռի բեղլուն (*Barbus lacerta cyri*), Քուռի լերկաձուկը (*Nemachilus brandti*):

Հանքավայրի շրջանը ներառված չէ բնության հատուկ պահպանվող տարածքների սահմաններում:

Հորատանցքի ենթակառուցվածքների տարածքում ՀՀ բույսերի և կենդանիների Կարմիր գրքերում նշված բուսական կամ կենդանական տեսակների աճելա- և ապրելավայրեր չեն արձանագրվել :

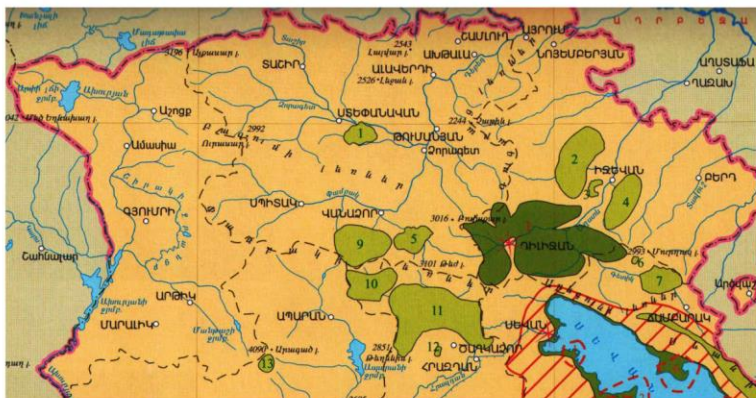
2.9 Բնության հատուկ պահպանվող տարածքներ

Անմիջապես Վանաձորի տարածքը չի հատվում որևէ ԲՀՊՏ-ի հետ: Տարածաշրջանում առկա են հետևյալ ԲՀՊՏ-ները.

ա) Մրտավանդենու պետական արգելավայր, հիմնվել է 1959 թվականին, տարածքը՝ 1000 հա, գտնվում է Վանաձորից դեպի հարավ մոտ 4 կմ հեռավորության վրա:

բ) Մարգահովտի պետական արգելավայր, հիմնվել է 1959 թվականին, տարածքը՝ 5000հա, գտնվում է Վանաձորի հարավ-արևելյան ուղղությամբ մոտ 5.5 կմ հեռավորության վրա:

գ) «Գյուլագարակի սոճու» պետական արգելավայր, հիմնվել է 1958 թվականին՝ տարածքը 2576 հա, գտնվում է Վանաձորից դեպի հյուսիս՝ Ստեփանավանին մոտ՝ այս երկու քաղաքների միջև լեռնային շրջանում, Վանաձորից մոտ 15 կմ հեռավորության վրա:

ՊԱՅՄԱՆԱԿԱՆ ՆՇԱՆՆԵՐ

ԽԻ	ԱՆՎԱՆՈՒՄԸ	ՀԱՄԱՎՈՐՈՒՄ ՏԱՐԵԹԻՎԸ	ԶԲԱՆՑՈՒՄ ՏԱՐԱԾՔԸ (հա)
ԱՉԳԱՅԻՆ ՊԼԱՆԵՐ			
1.	«Ելիքամ»	1958 - արգելոց, 2002 - իր ազգային պարկ	ափի թափ 30 000
2.	«Անամ»	1978	150 100
«Անամ» ազգային պարկի տարածքում գտնվող			
3.	Կոլաշենի	4	Կարմաղցյուրի
4.	Կոլաշենի	5	Կիլիկի
5.	Կիլիկի	6	Արտաշեսի
«Անամ» ազգային պարկի տարածքում գտնվող			
ՊԵՏԱԿԱՆ ԱՐԳԵԼԱՎԱՅԻՐԵՐ			
1.	Գյուլագարակի սոճու	1958	2 576
2.	Իրևանի	1971	7 800
3.	Արշալույսի	1958	40
4.	Մարտիրոսի	1971	6 800
5.	Մարգահովտի	1959	5 000
6.	Մարգահովտի կենտրոն	1959	25
7.	Կաշիկի	1971	6 000
8.	Կիլիկի	1958	3 312
9.	Մարտիրոսի	1959	10 000
10.	Համբարձումի քաղաքում	1981	9 330

Հանքավայրի տարածքում բնության հուշարձաններ հաշվառված չեն:

Հանքավայրի տարածաշրջանում բնապահպանական տեսանկյունից խոցելի, կամ բնության հատուկ պահպանվող տարածքները բացակայում են:

2.10 Պատմության, մշակույթի և բնության հուշարձաններ և պատմամշակութային միջավայր.

ՀՀ Լոռու մարզի Վանաձոր քաղաքի պատմության և մշակույթի հուշարձանների ցանկը հաստատվել է ՀՀ կառավարության կողմից 2007 թ-ի մարտի 15-ի թիվ 385-Ն որոշումով:

ՎԱՆԱՁՈՐ քաղաք

Հուշարձանախումբը, հուշարձանը	Ժամանակը	Տեղը բնակավայրի նկատմամբ, հասցեն
4	5	6
ԱՄՐՈՑ	Ք.ա. 2 հազ. 2-րդ կես	քաղաքի կենտր. հատվածի հվ-ամ մասում, քիմկոմբինատից հվ- աե, «Սուլեյման» սարի գագաթին
Ղամբարանադաշտ	Ք.ա. 2 հազ. 2-րդ կես	ամրոցի աե լանջին
ԱՄՐՈՑ «ԱԼԵՇԵՐԻ»	Ք.ա. 2 հազ. 2-րդ կես	Խնձորուտ թաղամասի (նախկին Վարդանլու գյուղ) հս մասում, «Քյոր Օղլու յալ» վայրում

Դամբարանադաշտ	Ք.ա. 2-1 հազ.	ամրոցի շրջակայքում
ԱՄՐՈՑ «ԳԱՆՁԱՔԱՐ»	Ք.ա. 2 հազ. 2-րդ կես	Խնձորուտ թաղամասի աե մասում, լքված քարհանքի մոտ
Դամբարանադաշտ	Ք.ա. 2-1 հազ.	ամրոցի շրջակայքում, «Թափաբաշ» բլրի հվ լանջին
ԱՄՐՈՑ - ԴԻՏԱԿԵՏ	Ք.ա. 2-1 հազ.	քաղաքի կենտր. հատվածի հվ-ամ մասում, «Սուլեյման» սարից 500 մ հվ
ԱՄՐՈՑ - ԴԻՏԱԿԵՏ	միջնադար	քաղաքի կենտր. հատվածի ամ մասում, հեռուստաաշտարակի մոտ, սարի գագաթին
ԱՐՁԱՆ ԱԼ. ՄՅԱՄՆԻԿՅԱՆԻ	1963 թ.	քիմկոմբինատի բակում
ԲԱՅՕԹՅԱ ԿԱՅԱՆ	Ք.ա. 12-10 հազ.	Փամբակ գետի ձախ ափին, քաղաքի կենտր. գերեզմանոցից աե, «Սպիտակ հողեր» վայրում
ԲԵՐԴՇԵՆ «ԹԱԳԱՎՈՐԱՆԻՍ»	Ք.ա. 4-1 հազ., հել- լեն. ժշրջ., միջնադար	Տանձուտ և Փամբակ գետերի միախառնման վայրում, համանուն բլրի վրա
Դամբարանադաշտ	Ք.ա. 2-1 հազ.	Դիմաց թաղամասում, Թագավորանիստից հվ-աե, տնամերձերի տարածքում
ԲՆԱԿԱՏԵՂԻ	Ք.ա. 4-1 հազ., հե-լեն. ժշրջ., միջնադար	Փամբակ գետի ձախափնյա երկու վտակներով եզերված հրվան- դանի վրա, թիվ 3 դպրոցի տարածքում և բարձունքի լանջերին
Դամբարանադաշտ	Ք.ա. 4-1 հազ.	բնակատեղիի շրջակայքում

ԲՆԱԿԱՏԵՂԻ	Ք.ա. 2 հազ., հել-լեն. Ժշրջ., միջնադար	Վանաձոր թաղամասում, գետի աջ ափին, «Ծիծեռնակ» ճամբարի տարածքում
Գերեզմանոց	9-14 դդ.	Վանաձոր գետի աջակողմյան վտակի ձախ ափին
ԲՆԱԿԱՏԵՂԻ «ՄԱՇՏՈՑԻ ԲԼՈՒՐ»	Ք.ա. 4-3 հազ.	Դիմաց թաղամասում, թիվ 8 դպրոցի տարածքում
ԳԵՐԵԶՄԱՆ - ՀՈՒՇԱՂԲՅՈՒՐ ԳՈՒՐԳԵՆ ՇԱՀՆԱԶԱՐՅԱՆԻ	1992 թ.	Տարոն-2 թաղամաս, Շիրակի խճուղի, 20 և 21 փողոցների հատման խաչմերուկում
ԳԵՐԵԶՄԱՆՈՑ	13-19 դդ.	Խնձորուտ թաղամասի Եկեղեցու շրջակայքում
ԳԵՐԵԶՄԱՆՈՑ	17-20 դդ.	Տարոն-4 թաղամասում, գործող գերեզմանոցի հվ մասում
ԳԵՐԵԶՄԱՆՈՑ	1992-1995 թթ.	Տավրոս թաղամասի գերեզմանոցի աե մասում
ԳՅՈՒԴԱՏԵՂԻ	միջնադար	Տարոն թաղամասից 1 կմ հս-աե, Հայդարբեգ գետակի աջ ափին
Գերեզմանոց	ուշ միջնադար	գյուղատեղիում
ԳՅՈՒԴԱՏԵՂԻ «ՊԱՊԱՆԻ»	5-17 դդ.	քաղաքից 2.5 կմ հվ-ամ, Մետաքսաթելի գործարանի հանգստյան տնից 1 կմ ամ, անտառի բացատում
Գերեզմանոց	5-17 դդ.	գյուղատեղից 250-300 մ հվ, հեղեղատի աջ ափին
Եկեղեցի «Կոտրած»	5-7 դդ., 12-17 դդ.	գյուղատեղից 250-300 մ հվ, բարձունքի վրա, «Կոտրած եկեղեցու թալա» վայրում

Մատուռ	միջնադար	Եկեղեցուց 8 մ հվ, բարձունքի վրա
Քարայր	միջնադար	գյուղատեղիի մոտ, հեղեղատի ձախ ափին
ԳՅՈՒՂԱՏԵՂԻ «ՓԱՇԻ ԳԵՂ»	միջնադար	հեռուստաաշտարակը կրող սարի աե ստորոտին
Գերեզմանոց	ուշ միջնադար	գյուղատեղիում
ՂԱՄԲԱՐԱՆ	Ք.ա. 2 հազ. 2-րդ կես	Վանաձոր թաղամասում, նախկին գյուղտեխնիկումի մերձակա այգում
ՂԱՄԲԱՐԱՆԱՂԱՇՏ	Ք.ա. 2 հազ. 2-րդ կես	Դիմաց թաղամասում, Տանձուտ գետի աջ ափին, Էլեկտրալամպերի գործարանի տարածքում
ՂԱՄԲԱՐԱՆԱՂԱՇՏ	Ք.ա. 2-1 հազ.	Բազում թաղամասի աե եզրին, ճանապարհամերձ հատվածում
ՂԱՄԲԱՐԱՆԱՂԱՇՏ	Ք.ա. 2-1 հազ.	Տավրոս թաղամասում, «Հոկտեմբեր» կինոթատրոնից մինչև գերեզմանոց ձգվող տարածքում
ՂԱՄԲԱՐԱՆԱՂԱՇՏ	Ք.ա. 2-1 հազ.	հեռուստաաշտարակը կրող սարի հս-աե ստորոտին, քիմկոմբինատից 100 մ հվ-ամ
ԵԿԵՂԵՑԻ «ԿՈՏՐԱԾ ԺԱՄ»	վաղ միջնադար	քաղաքի ամ եզրին, Փամբակ գետի ձախ ափ
ԽԱՉՔԱՐ	13-14 դդ.	Խնձորուտ թաղամասի հվ եզրին, Խնձորուտ գետի աջ ափին, «Խաչի ձոր» վայրում
ԽԱՉՔԱՐ	13-14 դդ.	Մարգա-դեսանտային կենտրոնի հրապարակում

ԿԻՍԱՆԴՐԻ ՀՈՎՀ. ԹՈՒՄԱՆՅԱՆԻ	1971 թ.	Տիգրան Մեծի պողոտա, դպրոցի բակում
ՀՈՒՇԱԿՈԹՈՂ ՍՏ. ՇԱՀՈՒՄՅԱՆԻ	1970 -ական թթ.	Շահումյանի անվ. հրապարակում
ՀՈՒՇԱԴՔՅՈՒՐ ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՇԽԱՐՀԱՄԱՐՏՈՒՄ ԶՈՀՎԱԾՆԵՐԻՆ	1953 թ.	Խնձորուտ թաղամասում, Վանաձոր-Դիլիջան ճանապարհի ծախս եզրին
ՀՈՒՇԱԴՔՅՈՒՐ ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՇԽԱՐՀԱՄԱՐՏՈՒՄ ԶՈՀՎԱԾՆԵՐԻՆ	1955 թ.	քաղաքի կենտրոնական գերեզմանոցում
ՀՈՒՇԱԴՔՅՈՒՐ ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՇԽԱՐՀԱՄԱՐՏՈՒՄ ԶՈՀՎԱԾՆԵՐԻՆ	1960 - ական թթ.	Տարոն-4 թաղամասում
ՀՈՒՇԱՐՁԱՆ ՀՈՎՀ. ԱՔԵԼՅԱՆԻ	1965 թ.	թատրոնի շենքի առջև
ՀՈՒՇԱՐՁԱՆ ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՇԽԱՐՀԱՄԱՐՏՈՒՄ ԶՈՀՎԱԾ ՔԻՄԻԱԳՈՐԾՆԵՐԻՆ	1969 թ.	Քիմիագործների զբոսայգում
ՀՈՒՇԱՐՁԱՆ ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՇԽԱՐՀԱՄԱՐՏՈՒՄ ԶՈՀՎԱԾՆԵՐԻՆ	1969 թ.	Հաղթանակի փող., անտառափեշի թեքության վրա
ՄԱՏՈՒՌ ՍՔ. ԿԻՐԱԿԻ	1894 թ.	Սասունցիների փող. N 2 տնից հս, Խնձորուտ գետի աջ ափին, «Խաչի ձոր» վայրում
Գերեզմանոց	5-19 դդ.	մատուռի շրջակայքում
ՄԱՏՈՒՌ «ԿԱՄԱԿԱՏԱՐ»	միջնադար, վրկռ.՝ 1841 թ.	Վանաձոր-Ստեփանավան ճանապարհից 300 մ աե, համանուն բլրի գագաթին
ՊԱՏԿԵՐԱՍՐԱՀԻ ՇԵՆՔԸ	1972 թ.	Երևանյան հրապարակ

ՏՈՒՆ - ԹԱԳԱՐԱՆ ՍՏ. ՋՈՐՅԱՆԻ	1980 - ական թթ.	Ստ. Ջորյանի փող. 26
ՔԱՆԴԱԿ «ՎԱՀԱԳՆԻ ԾՆՈՒՆԴԸ»	1981 թ.	Արցախի հրապարակում
ՔԱՐԱՅՐ - ԿԱՑԱՐԱՆ		Տարոն թաղասի հս-աե մասում, «Հայդարբեգի ծորում»

3. ՍՈՑԻԱԼ-ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐԸ

3.1 ՀՀ Լոռու մարզի սոցիալ տնտեսական բնութագիրը

ՀՀ Լոռու մարզը տարածքի մեծությամբ երրորդն է հանրապետությունում (զբաղեցնում է ՀՀ տարածքի 12.7 %-ը), տարածքը՝ 3799 քառ. կմ, ամենամեծը հանրապետության հյուսիսային մարզերից: Այն հանդիսանում է հանրապետության հյուսիսային դարպասը, սահմանակից է Վրաստանի Հանրապետությանը (110կմ երկարությամբ), արևելքից՝ Տավուշի, արևմուտքից՝ Շիրակի, հարավից՝ Կոտայքի եւ Արագածոտնի մարզերին: Մարզն ընդգրկում է նախկին Գուգարքի, Ստեփանավանի, Սպիտակի, Թումանյանի, Տաշիրի տարածաշրջանները:

Լոռու մարզն ընդգրկում է Դեբեդ գետի ավազանը ամբողջությամբ եւ ունի ոչ հարթ ռելիեֆ եւ տարածքի մոտ 80% զբաղեցնում են լեռնաշղթաները եւ խոշոր լեռները: Նրա տարածքում են ձգվում Զավախքի, Բազումի, Փամբակի, Գուգարաց, Վիրահայոց, Հալաբի լեռնաշղթաները: Առանձնանում են Փամբակի, Լոռվա գոգավորությունները եւ Լոռվա ձորը: Մարզի տարածքով է հոսում Դեբեդ գետը (154կմ երկարությամբ, 2-րդը հանրապետությունում)՝ իր Ձորագետ, Մարցագետ եւ Փամբակ վտակներով: Ագրոկլիմայական տեսակետից ընկած է ինտենսիվ ոռոգման գոտում: Հարուստ է հանքային աղբյուրներով: Բնակավայրերը գտնվում են ծովի մակերևույթից 520-ից 1800մ բարձրության վրա:

Մարզն աչքի է ընկնում համեմատաբար խոնավ կլիմայով: Միջին եւ բարձրադիր գոտում կլիման բարեխառն լեռնային է, տեւական, ցուրտ ձմեռներով: Ամեն տարի հաստատվում է կայուն ձնածածկույթ: Ամառները տաք են, համեմատաբար խոնավ: Օդի միջին ջերմաստիճանը տատանվում է ձմռանը -4.80C-ից մինչեւ +18oC ամռանը: Ի տարբերություն Շիրակի եւ Տավուշի մարզերի, այստեղ տեղումների քանակը բավականին մեծ է, տարեկան դիտարկվում են 600-700մմ մթնոլորտային տեղումներ: Նախալեռնային գոտում կլիման մերձարեւադարձային է, չափավոր շոգ եւ չորային ամառներով, մեղմ ձմեռներով:

Մարզի տարածքում տիրապետում են անտառային, լեռնատափաստանային, մերձալպյան մարգագետինները: Անտառային պետական ֆոնդը կազմում է 101,205հա, որից անտառածածկ է 86 հազ. հա-ն: Անտառային ֆոնդը կազմում է մարզի տարածքի մոտ 27%-ը, հանրապետության անտառային ծածկույթի 30%: Հիմնական ծառատեսակներն են՝ հաճարենին, կաղնին, բոխին և սոճին, իսկ ոչ հիմնական տեսակները՝ լորենին, կեչին, թեղին, հացենին: Անտառածածկ տարածքները ընդգրկում են Թումանյանի, Ստեփանավանի և Գուգարքի տարածաշրջանները:

Լոռու մարզի գյուղատնտեսական նշանակության հողերը կազմում են 251052.7հա (Մարզի տարածքի 66% և հանրապետության գյուղնշանակության հողերի 12.3%), որից՝ վարելահողեր 42089.4հա (16.8%), բազմամյա տնկարկներ՝ 420.7հա (0.2%), խոտհարքներ՝ 35110.4հա (14.0%), արոտավայրեր՝ 145650.5հա (58%), այլ հողատեսքեր՝ 27781.6հա (11.0%): Մարզում ոռոգելի հողատարածքները կազմում են 9612.1հա (22.8%), որոնք հիմնականում գտնվում են Սպիտակի, Ստեփանավանի և Թումանյանի տարածաշրջաններում: Մարզում առկա են 3 արգելավայրեր («Գյուլագարակիե, «Մարգահովիտիե, «Կովկասյան մրտավարդի), ընդհանուր՝ 17576հա մակերեսով, 2 բուսաբանական այգի: Անձնագրավորված են 9 բնության հուշարձան՝ 165 հա ընդհանուր մակերեսով:

Մարզը հարուստ է տարբեր տեսակի օգտակար հանածոներով և իր նշանակությամբ երկրորդն է Հայաստանի Հանրապետությունում: Լոռվա լեռների հարստությունը համարվում է հիմնականում փայլուն պղինձը, որը առանձնանում է

իր բարձր որակական հատկանիշներով: Օգտակար հանածոները ներկայացված են ինտրուզիվ ծագման երեսապատման քարերով, ավազակոպձային խառնուրդով, բազալտներով, իսկ գունավոր մետաղական հանածոներից են նաև արծաթը, մոլիբդենը, ոսկին (շահագործվում է Թեղուտի, Շամլուղի պղնձի հանքավայրը, Մղարթի եւ Արմանիսի ոսկի-բազմամետաղային հանքավայրերը):

Մարզի ողջ տարածքը գտնվում է սեյսմիկ վտանգավորության գոտում (3-ից 1-ին գոտիականության): Հատկապես մարզի կենտրոնական մասը իր Վանաձոր, Սպիտակ, Ստեփանավան քաղաքներով առավել զգայուն են սպասվելիք 9 և ավելի ուժգնությամբ երկրաշարժերին: Թերևս դա էր պատճառը, որ 1988թ-ին Սպիտակում տեղի ունեցած երկրաշարժը ավերեց տարածաշրջանը և լուրջ վնասներ հասցրեց մարզի տնտեսությանը:

Մարզում զգալի տարածում ունեն նաև սողանքները, որոնք ներկայացնում են ինչպես առանձին վտանգ, այնպես էլ մեծացնում են սեյսմիկ ռիսկը: Մասնավորապես՝ Փամբակի լեռնաշղթայի Վանաձոր քաղաքին հարող լանջերը, քաղաքի գրեթե ամբողջ երկարությամբ, սողանքավտանգ են:

Լոռին առանձնահատուկ է իր գեղատեսիլ բնությամբ եւ հարուստ պատմամշակութային ժառանգությամբ եւ համարվում է հայաստանյան

գրոսաշրջության ամենագրավիչ անկյուններից մեկը: Այստեղ են գտնվում 3000-ից ավելի հուշարձաններ ու կոթողներ, այդ թվում հայաստանյան խոշորագույն եւ նշանավոր Սանահինի եւ Հաղպատի վանական համալիրները, որոնք ընդգրկված են ՅՈՒՆԵՍԿՈ-ի համաշխարհային ժառանգության ցանկում:

Լոռու մարզի մշտական բնակչության թիվը 2016թ. հունվարի 1-ի դրությամբ՝ 225.0 հազար մարդ (հանրապետության բնակչության 7.5%-ը), այդ թվում՝ քաղաքային 132,8 հազար մարդ (59,0 %), գյուղական՝ 92.2 հազար մարդ (41.0 %), կամ 2001թ-ի դրությամբ նվազել է 61 408-ով (21.4%): 2015թ արդյունքներով ՀՀ Լոռու մարզի մշտական բնակչության թվի տեսակարար կշիռը Հանրապետության ընդհանուր թվում կազմել է 7.5%, այդ թվում քաղաքային բնակչությունը՝ 7.0%, գյուղական բնակչությունը՝ 8,4%:

Լոռու մարզի ազգաբնակչության 97% հայեր են, մարզի 89 համայնքներում բնակվում են ռուս (1.5%), հույն (1.0%), եզդի, քուրդ, ասորի, և այլ ազգերի (0.5%)

ներկայացուցիչներ: Քաղաքային համայնքներում բնակվում են 2937 (2.2%), իսկ գյուղական համայնքներում՝ 3245 (3.5%) ազգային փոքրամասնությունների ներկայացուցիչներ:

Լոռու մարզի մրցակցային առավելությունն է դեպի Վրաստան տանող երկու միջպետական՝ M6 Վանաձոր-Ալավերդի-Վրաստանի սահման եւ M3 Վանաձոր-Ստեփանավան-Տաշիր-Վրաստանի սահման ավտոճանապարհները եւ մարզի տարածքով անցնող Հայաստանը Վրաստանին կապող երկաթգիծը: Գործող օդանավակայաններ չկան:

Լոռու մարզի տարածքում բջջային հեռախոսակապը և շարժական ինտերնետ կապը ապահովվում է հանրապետություն գործող բոլոր օպերատորների կողմից, այն է՝ “Արմենթել” ՓԲԸ (Beeline ապրանքանիշ), “Ղ-Տելեկոմ” ՓԲԸ (Վիվա սելլ / ՄՏՍ ապրանքանիշ) և “ՅՈՒԲՈՍ” (Ucom ապրանքանիշ):, իսկ վերջին 3 տարում ինտերնետ ծառայություն ևս 3 մասնավոր ընկերություններ: Մարզի բոլոր քաղաքներն ապահովված են 3G կապով, 3G բջջային կայանները՝ օպտիկամանրաթելային կաբելային գծերով: “Արմենթել” ՓԲԸ-ն Լոռու մարզում տեղակայված ավտոմատ հեռախոսակայանների միջոցով մատուցում է նաև ֆիքսված հեռախոսակապի ծառայություններ:

ՀՀ փոստային կապի “Հայփոստ-թրաստ” ԲԲԸ Լոռու մարզի 137 փոստային մասնաճյուղերը ապահովելում են մարզի համայնքների 100 տոկոս ծածկույթը:

ՀՀ Լոռու մարզում եթերային հեռուստահաղորդումներն իրականացվում են “Հայաստանի հեռուստատեսային և ռադիոհաղորդիչ ցանց” ՓԲԸ կողմից, ապահովելով մարզի բնակավայրերի 80% ծածկույթը եւ մարզի բնակչության 86.9%:

Լոռու մարզի ամբողջ տարածքն ընդգրկվել է թվային հեռուստահաղորդումների ծածկույթում: Հեռարձակվում է հանրապետական եւ օտարերկրյա թվորբային 8 հեռուստաընկերությունների հաղորդումներ, մարզային “Ֆորտունա TV”, գործում են 6

տեղական հեռուստաընկերություններ: Մարզկենտրոնում գործում են հեռուստահաղորդումների մասնավոր 3 մալուխային ծառայություններ:

Տեղական ռադիոցանց ունեն Վանաձոր եւ Սպիտակ համայնքները:

Լոռու մարզի ավտոմոբիլային ճանապարհների երկարությունը կազմում է 891.1կմ, այդ թվում՝

*միջպետական նշանակության՝ 218.9 կմ,

*հանրապետական նշանակության՝ 264.3կմ,

*տեղական նշանակության՝ 407.9կմ:

Մարզի բոլոր բնակավայրերը միացված են էլեկտրական ցանցերին և ապահովված են հիմնականում անխափան և առանց լուրջ վթարների էլեկտրամատակարարմամբ:

Լոռու մարզի տարածքով է անցնում ՀՀ ամենաջրառատ լեռնային գետը՝ Դեբեդը, որի ափին դեռևս նախորդ դարի 20-ական թվականներին կառուցվել է «Ձորագետ հիդրոէլեկտրակայան»-ը՝ 26.4 Մվտ ընդհանուր հզորությամբ: ՀԷԿ-ն արտադրում է հանրապետության հիդրոէներգիայի 4.1% և բավարարում մարզի պահանջների շուրջ 38.8%:

Մարզում գործում են 24 ՓՀԷԿ-եր՝ ընդհանուր 64.3ՄՎտ հզորությամբ, որոնք արտադրում են ՀՀ ՀԷԿ –երի արտադրության 5.1 %:

Միննույն ժամանակ, կառուցման փուլում են գտնվում ևս 9 փոքր ՀԷԿ-եր՝ 9 699 կՎտ ընդհանուր հզորությամբ: Փոքր հիդրոէլեկտրակայանների շահագործման դեպքում մարզում էլեկտրաէներգիայի արտադրությունը կավելանա 39.8 մլն կՎտժ-ով:

2005թ.-ին Պուշկինի լեռնանցքում՝ ծովի մակարդակից 2038մ բարձրության վրա կառուցվել է 2,64 Մվտ ընդհանուր հզորությամբ «Լոռի-1»-ե հողմակայանը: Այն Հայաստանում շահագործված առաջին հողմակայանն է: Մարզում առկա է հողմային և հիդրո էներգետիկայի զարգացման մեծ պոտենցիալ:

Մարզում կա ջրի մաքրման կայան միայն Վանաձոր քաղաքում, հզորությունը 150լ/վ հզորությամբ, սպասարկում է քաղաքի բնակչության միայն 11%-ը: Լոռու մարզի բոլոր համայնքներում ջրամատակարարման և ջրահեռացման համակարգերի շահագործումն իրականացվում է «Հայջրմուղկոյուղի» և «Լոռի ջրմուղկոյուղի» ՓԲ ընկերությունների միջոցով: Ջրամատակարարման կենտրոնացված համակարգից օգտվում է մարզի բնակչության 60%:

Լոռու մարզում Հայ-Գերմանական համագործակցության շրջանակներում KFW բանկի ֆինանսավորմամբ իրականացվում է մարզի բնակավայրերի ջրամատակարարման և ջրահեռացման համակարգերի բարելավման աշխատանքներ:

ՀՀ-ում տնտեսապես ակտիվ բնակչությունը 2015թ.-ին կազմել է 1,316.4 հազ. մարդ, որը ՀՀ ընդհանուր բնակչության 43.9%-ն է կազմում: 2015թ. Լոռու մարզում բնակվում է հանրապետության տնտեսապես ակտիվ բնակչության 8.7%-ը կամ 114.7

հազար մարդ, որը կազմում է մարզի ընդհանուր բնակչության 58.8%-ը: 2013թ.-ի նկատմամբ տնտեսապես ակտիվ բնակչության թիվը նվազել է 12.5%-ով, որը հանրապետական միջին ցուցանիշից ցածր է 3.7%-ով:

Մարզի տնտեսության հիմնական հատվածների տեսակարար կշիռները ՀՀ համապատասխան ճյուղերի ընդհանուր ծավալում կազմել են՝ արդյունաբերության 8.9%, գյուղատնտեսություն՝ 7.5%, շինարարություն՝ 5.6%, մանրածախ առևտուր՝ 3.6% և ծառայությունների՝ 1.5%: Հաշվի առնելով մարզի բնակչության տեսակարար կշիռը ՀՀ բնակչության կազմում՝ 7.5% է, պարզ է դառնում, որ մարզի արդյունաբերության զարգացվածության աստիճանը ավելի բարձր է քան միջին հանրապետության ցուցանիշը, գյուղատնտեսության ցուցանիշը հավասար է հանրապետության միջինին, մնացած ցուցանիշներով մարզը ցածր է գտնվում հանրապետության միջին ցուցանիշներից:

Լոռու մարզի տնտեսության առաջատար ճյուղն է (Թումանյանի տարածաշրջան): Արդյունաբերության հիմնական ուղղությունները հանքագործական (միակ մարզը ՀՀ հյուսիսային մարզերից), մշակող (մասնավորապես՝ մետաղագործական և սննդի) և թեթև արդյունաբերություններն են (Վանաձորում՝ թեթև արդյունաբերությունը և մեքենաշինությունը, Ստեփանավանում, Տաշիրում և Սպիտակում՝ սննդի արդյունաբերությունը):

Մարզի արդյունաբերության ընդհանուր ծավալում հանքարդյունաբերության տեսակարար կշիռը կազմել է 45.7%, մշակող արդյունաբերությանը՝ 43.8%, էլ.էներգիայի արտադրությանը՝ 9.6%, ջրամատակարարմանը և այլ ճյուղերին՝ 0.9%:

2015թ. մարզի արդյունաբերական արտադրանքի ծավալը (ընթացիկ գներով) 2011թ. համեմատությամբ աճել է 163.7%-ով, հանրապետության 132.8%-ի, Շիրակի մարզի 95.4%-ի և Տավուշի մարզի 161.7%-ի դիմաց: Միայն 2015թ ընթացքում մարզի 4 արդյունաբերական ձեռնարկություններ դադարեցրել են իրենց գործունեությունը, իսկ 6-ը սկսել են արտադրանք թողարկել:

2015թ. մարզում գործել են 25 փոքր ՀէԿ և 1 հոդմակայան, որոնք արտադրել են 207.3 մլն ԿՎտ/ժամ էլեկտրական էներգիա, աճը 2014թ. նկատմամբ կազմել է 125.6%: ՀէԿ-ի արտադրանքը կազմում է հանրապետության ՀէԿ-ի արտադրանքի 9.2%:

Մարզում առկա են մետաղական հանքավայրեր (պղինձի, ոսկու, մոլիբդենի, բազմամետաղների, ֆելզիտային և դաջիտային տուֆեր, հանքային ջրեր և այլն):

Լոռու մարզում 2015թ. մեկ շնչի հաշվով համախառն գյուղատնտեսական արտադրանքը գրեթե հավասար է հանրապետական միջին ցուցանիշին, սակայն 1.3 անգամ զիջում է Շիրակի մարզի և 1.1 անգամ Տավուշի մարզի ցուցանիշներին: 2015թ.-ին 2011թ.-ի. համեմատությամբ մարզում մեկ շնչին ընկնող համախառն գյուղատնտեսական արտադրանքը ավելացել է 137.9%-ով:

Լոռու մարզում գործում են 66 նախադպրոցական ուսումնական հաստատություններ (ՆՈՒՀ) 151 խմբով, որից 37-ը գործում են քաղաքային, 29-ը՝ գյուղական բնակավայրերում, 2011թ-ի դրությամբ ՆՈՒՀ-երի քանակն ավելացել է 7-ով: Նախադպրոցական ուսումնական հաստատություններ հաճախող երեխաների թիվը 2015թ-ին մարզում կազմել է 4474 երեխա, որոնցից քաղաքային բնակավայրերում 3451 երեխա (77.1%), գյուղական բնակավայրերում՝ 1023 երեխա (22.9%): 2015թ.-ի դրությամբ ՆՈՒՀ հաճախող երեխաների թվի աճը 2011թ-ի նկատմամբ կազմել է 121.3%, որը միջին հանրապետականից բարձր է 7.4%-ով: Երեխա-մանկավարժ հարաբերակցությունը 2015թ.-ին կազմում է 12.6/1 հանրապետական միջինի 12.1/1-ի դիմաց: 10.0 հազ. բնակչի հաշվարկով, 2015թ.-ին մարզում ՆՈՒՀ-երի թիվը հանրապետական միջինից բարձր է 8.1%-ով, սակայն զիջում է Տավուշի մարզի ՆՈՒՀ-երի քանակին 1.6 անգամ, հաճախող երեխաների թիվը 2015թ-ի դրությամբ մնում է ցածր 198.84 զիջելով հանրապետական միջինին 21%-ով:

Տնային տնտեսությունների թիվը մարզում կազմել է 64285, որից 41%-ը գյուղական բնակավայրերում և 59%-ը՝ քաղաքային բնակավայրերում: Ժամանակավոր կացարաններում բնակվող տնային տնտեսությունների քանակը 1790 է կամ ընդհանուր տնային տնտեսությունների 2,8%-ը: Կիսակառույց տներում բնակվող տնային տնտեսությունների քանակը: Ընտանեկան նպաստառու ընտանիքների քանակը 20319 է կամ մարզի ընդհանուր տնային տնտեսությունների շուրջ 31.6%-ը և հանրապետության նպաստառու ընտանիքների 19.1%-ը (2015թ):

4. ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ԲԱՂԱԴՐԻՉՆԵՐԻ ՎՐԱ ՀՆԱՐԱՎՈՐ ԱԶԴԵՑՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐԸ

Շրջակա միջավայրը դա մարդու բնակության և արտադրական գործունեության միջավայրն է, որը պահպանության և ազդեցության գնահատման կարիք ունի:

Շրջակա միջավայրի պահպանության հիմնական խնդիրներն են շրջակա միջավայրի բնական վիճակի պահպանումը, վերականգնումը, վնասազերծումը, բնական պաշարների խելամիտ օգտագործումը, շրջակա միջավայրի վրա ֆիզիկաքիմիական, կենսաբանական, մեխանիկական, ռադիոակտիվ և այլ վնասակար ազդեցությունների նվազեցումն ու կանխումը:

Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատումը դա շրջակա միջավայրի վրա բնածին և մարդահարույց ներգործության էկոլոգիական հետևանքների վերլուծություն է՝ շրջակա միջավայրի որակի պահպանման և բնակչության էկոլոգիական անվտանգության ապահովման նպատակով: Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման դեպքում իրականացվում է մթնոլորտային օդ և

մակերևութային ջրերի մեջ արտանետվող աղտոտող նյութերի քանակի և բաղադրության մշտական հաշվառում և չափումներ, մշակվում են դրանց կրճատման և կանխման միջոցառումներ: Շրջակա միջավայրի վիճակի գնահատման համար սահմանվում են աղտոտող նյութերի սահմանային թույլատրելի կոնցենտրացիաներ, սահմանային թույլատրելի արտանետումներ և ֆիզիկական վնասակար ներգործությունների սահմանային թույլատրելի նորմատիվներ:

Մարդն իր արտադրական գործունեությամբ մշտապես ազդում է շրջապատող բնության վրա: Այդ ազդեցության հետևանքով բնական միջավայրը կարող է բարելավվել (ծառատնկում, ոռոգում և այլն), դառնալ ավելի բարենպաստ մարդու կյանքի ու գործունեության համար, կամ էլ խաթարվել, քայքայվել:

Մարդու աշխատանքային գործունեության հետևանքով շրջակա միջավայրը կարող է խաթարվել երկու դեպքում: Առաջին, երբ մարդը բնությունից կորզում է և օգտագործում է նրա տարրերը ոչ այն չափով, որքան կարելի է և ոչ այնտեղ, որտեղ կարելի է: Երկրորդ, երբ մարդը բնությանն է վերադարձնում արտադրական կամ կենցաղային այնպիսի թափոններ և այն քանակով, որ բնությունը չի կարողանում ինքնամաքվել:

Երկու դեպքերում էլ տեղի է ունենում բնական միջավայրի էկոլոգիական հավասարակշռության խախտում, և հասունանում է էկոլոգիական ճգնաժամը, ապա և աղետը:

Կիրովականի (Վանաձորի) ածխաթթվային հանքային ջրի հանքավայրի Մեղրուտ տեղամասի թիվ 30/71 հորատանցքի շահագործման բազմամյա փորձը ցույց է տվել, որ արդյունահանման աշխատանքների ընթացքում որևիցե տեխնադին ճնշումներ հանքավայրի շրջակայքի մթնոլորտի, հողային ծածկույթի, բուսական և կենդանական աշխարհի, ինչպես նաև լանդշաֆտային ամբողջականության վրա չեն դրսևորվել, քանի որ, հանքային ջրի արդյունահանման ընթացքում փոշու և վնասակար նյութերի արտանետումներ չի կատարվել, իսկ կենցաղային աղբը տեղափոխվել է մոտակա աղբավայրի կետեր:

Կիրովականի (Վանաձորի) ածխաթթվային հանքային ջրի հանքավայրի Մեղրուտ տեղամասի թիվ 30/71 հորատանցքի տարածքում բացակայում են սողանքային երևույթները, մոտակայքում կան արդյունաբերական և տնտեսական շինություններ:

Ընկերությունն օգտվում է գոյություն ունեցող ավտոճանապարհից և ենթակառուցվածքներից:

5. ԱԶԴԵՑՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԿԱՆԽԱՐԳԵԼՄԱՆԸ ԵՎ ՆՎԱԶԵՑՄԱՆԸ ՈՒՂՂՎԱԾ ԲՆԱՊԱՀՊԱՆԱԿԱՆ ՄԻՋՈՑԱՌՈՒՄՆԵՐ

Շրջակա բնական միջավայրի որակի պահպանության և մարդկանց առողջության անվտանգության երաշխիքը տարբեր ազդեցությունների գիտականորեն հիմնավորված, բնակչության առողջությունը և էկոհամակարգերի անվտանգությունը երաշխավորող սահմանային թույլատրելի մեծություններն են, որոնք հաստատվում և փոփոխվում են ՀՀ շրջակա միջավայրի և առողջապահության նախարարությունների կողմից՝ հաշվի առնելով երկրի բնական պայմանները, գիտատեխնիկական պահանջները, միջազգային ստանդարտները:

Ջրհավաք հորատանցքի արդյունավետ շահագործման հիմնական պահանջները հետևյալն են՝

1. Հանքային ջրի արդյունավետ և երկարաժամկետ շահագործումը հնարավոր է իրականացնել միայն հորատանցքի լավ տեխնիկական վիճակի, նրա գլխամասային սարքավորումների, չափիչ սարքերի, ինչպես նաև սանիտարական պահպանության առաջին խիստ ռեժիմի գոտիի առկայության և պատշաճ վիճակում պահելու պայմաններում:

2. Ածխաթթվային հանքային ջրի հանքավայրի արդյունաբերական շահագործումը պետք է իրականացնել հատուկ ջրհավաք (կապտաժային) չժանգոտվող (խմելու որակի) խողովակաշարով: Շահագործման ժամանակ չի թույլատրվում շահագործվող ջրհավաք հորատանցքից լիազոր մարմնի կողմից հաստատված պաշարների չափից ավելի արդյունահանումը:

3. Ածխաթթվային հանքային ջրի հանքավայրի շահագործումը պետք է իրականացվի հիդրոերկրաբանական պայմաններին, հանքային ջրերի հաստատված պաշարների քանակին, նրանց քիմիական կազմին, ջերմաստիճանին և ռեժիմին խիստ համապատասխան:

4. Իրականացնել սիստեմատիկ հիդրոերկրաբանական ռեժիմային ստացիոնար մշտադիտարկումներ (մոնիտորինգ) ջրհավաք հորատանցքի շահագործման ռեժիմի և տեխնիկական վիճակի նկատմամբ: Հորատանցքի շահագործումը և հանքային ջրի ռեժիմի հսկողությունն իր մեջ ներառում է հանքային ջրերի քանակի և որակի նկարագիրը, նրա երկարատև շահագործման պայմաններում, ինչպես նաև աղբյուրի պահպանումը՝ սպառումից, աղտոտումից և աղակալումից:

5. Հանքային ջրերի շահագործման ժամանակ անհրաժեշտ է ապահովել ջրերի կոնդիցիոն քիմիական կազմի պահպանումը:

6. Հակավթարային միջոցառումներ:

7. Անբարենպաստ կլիմայական պայմանների ժամանակ արտանետումների կարգավորման միջոցառումներ:

8. Նախատեսված արդի սարքավորումների տեղադրման շնորհիվ ջրի խնայողություն:

9. Առողջարանի տարածքում նախատեսված է կանաչ գոտի:

10. Չոր և շոգ եղանակներին բաց հրապարակներում և մերձակա ճանապարհներին կատարվելու է ջրցանում՝ փոշենստեցման նպատակով:

11. Նախատեսվում է հարակից տարածքները չխախտել և չաղտոտել կենցաղային աղբով և այլ տեսակի թափոններով:

12. Իրականացնել թափոնների կառավարումը՝ համաձայն լիազոր մարմնի կողմից հաստատված նախագծի:

Ելնելով այն հանգամանքից, որ ընկերության կողմից շահագործման համար նախատեսվող հորատանցքն արդեն իսկ կահավորված է ՀՀ օրենսդրության պահանջներին համապատասխան, իսկ առողջարանը գոյություն ունեցող է՝ կահավորված համապատասխան սարքավորումներով, տեխնիկական և տեխնոլոգիական վերազինման անհրաժեշտություն չկա, ուստի կարելի է փաստել, որ հորատանցքի արդյունահանման ընթացքում շրջակա միջավայրի վրա հնարավոր ազդեցությունները մեղմելու կամ նվազեցնելու համար լրացուցիչ միջոցառումների նախատեսում չի պահանջվում:

Պինդ կենցաղային թափոններին պատկանում են՝ թուղթը, սովարաթուղթը, տեքստիլը, պլաստմասը և այլն:

Թափոնների առաջացման նորման $0.3\text{մ}^3/\text{տարի}$ 1 մարդու համար՝ աշխատակիցների թիվը՝ 12:

Տեսակարար կշիռը՝ $3.6\text{ տ}/\text{մ}^3$:

Կազմակերպությունների գործունեությունից կենցաղային տարածքներից առաջացած չտեսակավորված աղբը (բացառությամբ խոշոր եզրաչափերի) պատկանում է վտանգավորության 4-րդ դասին, ծածկագիր 91200400 01 00 4 [15]:

Պինդ կենցաղային թափոնները կուտակվում են տարածքում առկա աղբամանների մեջ:

Ելնելով այն հանգամանքից, որ ընկերության կողմից շահագործվող հորատանցքն արդեն իսկ կահավորված է ՀՀ օրենսդրության պահանջներին համապատասխան, ուստի կարելի է փաստել, որ արդյունահանման թույլտվության տրամադրման արդյունքում շրջակա միջավայրի վրա հնարավոր ազդեցությունները մեղմելու կամ նվազեցնելու համար լրացուցիչ միջոցառումների նախատեսում չի պահանջվում:

5.1. Բնապահպանական մշտադիտարկումների պլան

Հանքային ջրերի պաշարները վերականգնման առանձնահատկություն ունեն և շահագործման ընթացքում պահանջում են գուգահեռաբար իրականացնել ջրերի որակի, քանակի, վիճակի և շահագործման ռեժիմի նկատմամբ ուսումնասիրություններ, որը կապահովի գերծ պահել ջրերը աղտոտումից, սպառումից և տեխնաժին գործընթացների վնասակար ազդեցությունից:

Հանքային ջրերի հանքավայրերի շահագործման ժամանակ նախատեսվող և իրականացվող ռեժիմային դիտարկումների նպատակն է՝

1) հանքավայրի շահագործման ժամանակ հանքային ջրի քանակի և որակի կայունության պահպանումը.

2) հնարավոր սպառման և աղտոտման բացահայտումն ու նախագգուշացումը.

3) ստորերկրյա հանքային ջրերի բնական ու խախտված ռեժիմների և դրանց ձևավորման օրինաչափությունների ուսումնասիրությունը.

4) ստորերկրյա հանքային ջրերի ռեժիմի կարճաժամկետ ու երկարաժամկետ կանխատեսումների համար տվյալների հավաքագրումը և վերլուծությունը.

5) ստորերկրյա հանքային ջրերի աղտոտման և սպառման աստիճանի գնահատման մասին հենակետային տվյալների ստացումը.

6) ստորերկրյա հանքային ջրերի շահագործվող հանքավայրերում ջրի ծախսի, ճնշման կամ մակարդակի և ջերմաստիճանի չափումների, ինչպես նաև ֆիզիկաքիմիական անալիզների իրականացումը, ստորերկրյա ջրերի պաշարների վերագնահատման օպերատիվ տվյալների հավաքագրումը, մշակումը և ամփոփումը.

7) ընդերքօգտագործման հետևանքով բնապահպանական կորուստների նվազեցումը, անվերադարձ ազդեցության կանխարգելումը,

8) ամփոփ տվյալների հիման վրա առաջարկությունների մշակումը և ներկայացումը լիազոր մարմնին:

Ելնելով վերոհիշյալից, Կիրովականի (Վանաձորի) աժխաթթվային հանքային ջրի հանքավայրի Մեղրուտ տեղամասի թիվ 30/71 հորատանցքի տարածքում համաձայն ՀՀ կառավարության 22 նոյեմբերի 2012թ. N 1484-Ն և 22 փետրվարի 2018թ. N 191-Ն որոշումների հավելվածի, սահմանված կարգով, կիրականացվի մշտադիտարկումներ (մոնիտորինգ)՝ ջրի ծախսի, ճնշման (մակարդակի) և ջերմաստիճանի չափումներ, ինչպես նաև կկատարվեն մթնոլորտային օդի նմուշարկումներ՝ համապատասխան լաբորատոր հետազոտություններ իրականացնելու համար (տե՛ս մշտադիտարկումների պլանի կառուցվածքն ու բովանդակության աղյուսակը):

Մշտադիտարկումների պլանի կառուցվածքն ու բովանդակությունը

Մշտադիտարկ-ի օբյեկտը	Մշտադիտարկ-ի վայրը	Ցուցանիշը	Մշտադիտարկ-ի տեսակը	Նվազագույն հաճախական-ը
Հանքային ջրեր	հանքավայրի առաջին (խիստ ռեժիմի) սանիտարական պահպանության գոտում ընդգրկված թիվ 30/70 հորատանցքի	- ջրերի քիմիական կազմ, - մակարդակ, ջերմաստիճան, ջրի և գազի ծախս	նմուշի լաբորատոր հետազոտություն, - չափումներ	-եռամսյակը մեկ անգամ - 10 օրը մեկ անգամ
Մթնոլորտային օդ	հորատանցքի տարածքում	-օդի աղտոտում և փոշիով արտանետում-ներով	- նմուշառում, նմուշի լաբորատոր հետազոտություն	-եռամսյակը մեկ անգամ

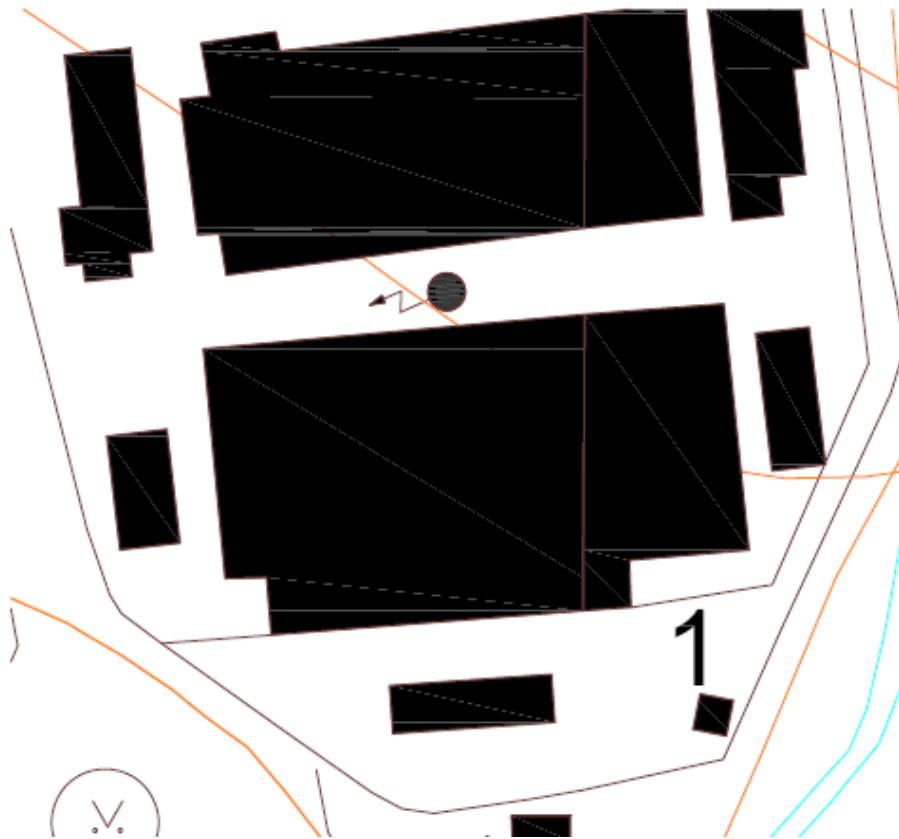
Ելնելով հանքավայրի հիդրոերկրաբանական պայմաններից և գործող մեթոդական ցուցումներից՝ ջրի ծախսի, ջերմաստիճանի չափումները կկատարվեն 10 օրը մեկ:

Ջրի նմուշները քիմիական լաբորատորիայում ենթարկվելու են կրճատ քիմիական անալիզի, որտեղ որոշվելու են – (Na+K), NH₄, Ca, Mg, Fe, Cl, SO₄, NO₂, NO₃, CO₃, HCO₃, SiO₂, H₂S, կոշտությունը, հանքայնացումը, չոր նստվածքը, թթվայնությունը, ջրի ֆիզիկական հատկությունները և այլն:

Ստացված արդյունքները հնարավորություն կնձեռնեն գնահատելու հանքավայրում տեղի ունեցող քանակական և որակական փոփոխությունները:

Արդյունքում կկազմվի հաշվետվություն, որը կներկայացվի «Հանրապետական երկրաբանական ֆոնդ» ՊՈԱԿ-ն հաշվառման և պահպանման:

Դիտակետերի տեղադիրքերը և կոորդինատները ներկայացվում են

Հանքային ջրերի և մթնոլորտային օդի դիտակետը՝ թիվ 1:

Դիտակետի կոորդինատներն են.

$$1. \quad y = 8478033$$

$$x = 4423223$$

Եթե հաստատված պաշարների և մոնիտորինգի արդյունքում ստացված տվյալների միջև նկատվի զգալի տարբերություն, ապա համաձայն ՀՀ կառավարության 22 նոյեմբերի 2012թ. 1480-Ն որոշման պահանջների, անհրաժեշտ կլինի վերագնահատել հանքային ջրի հանքավայրի պաշարները և ներկայացնել ՀՀ տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարության աշխատակազմի ընդերքի վարչության հաստատմանը:

Շրջակա միջավայրի վրա բացասական ազդեցության կանխարգելմանն և մեղմացմանն ուղղված մշտադիտարկումների իրականացման նպատակով նախատեսվում է տարեկան մասնահանել 300.0 հազ.ղրամ:

5.2. Սանիտարական պահպանության գոտի

Հանքային ջրի հանքավայրի արդյունավետ և երկարաժամկետ շահագործումը հնարավոր է իրականացնել միայն աղբյուրի լավ տեխնիկական վիճակի, նրանց գլխամասային սարքավորումների, չափիչ սարքերի, ինչպես նաև սանիտարական պահպանության գոտիների առկայության և պատշաճ վիճակում պահելու պայմաններում:

Ածխաթթվային հանքային ջրերի հանքավայրի շահագործումը և հանքային ջրի ռեժիմի հսկողությունն իր մեջ պետք է ներառի հանքավայրի վիճակի նկարագիրը՝ հանքավայրի պաշտպանումն աղտոտումից, սպառումից:

Համաձայն Ընդերքի մասին օրենսգրքի հոդված 67-ի ստորերկրյա ջրերի հանքավայրերի շուրջը սահմանվում են սանիտարական պահպանության գոտիներ:

Ածխաթթվային հանքային ջրի բարվոք մանրէաբանական կազմը, շրջապատող միջավայրը, հնարավոր աղտոտող օբյեկտների բացակայությունը սնման և բեռնաթափման մարզերում և ջրատար արդյունաբերական միջակայքի խորը տեղադրված լինելը՝ բարենպաստ պայմաններ են ստեղծում երկրորդ (սահմանափակման գոտու) և երրորդ սանիտարական պահպանության գոտիների անտեսման և միայն առաջին (խիստ ռեժիմի) սանիտարական պահպանության գոտու կառուցման անհրաժեշտության մասին:

Վերջինս կոչված է հանքային ջրի ֆիզիկական և քիմիական հատկությունների պահպանման, աղբյուրի ելքը հնարավոր աղտոտումից պահպանելու համար:

Առաջին (խիստ ռեժիմի) սանիտարական պահպանության գոտին ընդգրկում է բոլոր այն հորատանցքերը, որոնցով հաշվարկվել և հաստատվել են հանքավայրի շահագործողական պաշարները:

Նկատի ունենալով ջրհավաք թիվ 30/71 հորատանցքի երկրաբանական կտրվածքը, ջրատար արդյունաբերական միջակայքի խորը տեղադրված լինելը և ջրի ճնշումային բնույթը, այն գտնվում է բարենպաստ սանիտարա-հիգիենիկ և հիդրոերկրաբանական պայմաններում, որտեղ բացառվում է ստորերկրյա ջրերի աղտոտումը:

Ջրհավաք թիվ 30/71 հորատանցքը իր գլխամասային սարքավորումներով ներառված է առաջին (խիստ ռեժիմի) սանիտարական պահպանության գոտում: Գոտիները պարսպատված են ցանկապատով և ապահովված պահպանությունով:

Առաջին (խիստ ռեժիմի) սանիտարական պահպանության գոտու տարածքը անմիջապես հորատանցքի մոտ պլանավորված է այնպես, որպեսզի հնարավոր լինի մակերևութային աղտոտված ջրերը հեռացնել հորատանցքերի սահմաններից դուրս:

Առաջին սանիտարական պահպանության գոտու տարածքում արգելվում են բոլոր տեսակի շինարարական աշխատանքներ, որոնք չունեն անմիջական կապ աղբյուրի շահագործման, վեռակառուցման/վերանորոգման և սպասարկման հետ:

Ընդերքօգտագործողը/ջրօգտագործողը սանիտարական պահպանության գոտու սահմաններում ունի գործունեության բացառիկ իրավունք: Կողմնակի մարդկանց մուտքը, որոնք կապ չունեն հանքային աղբյուրի շահագործման և պահպանության հետ խստիվ արգելվում է:

Արգելվում է յուրաքանչյուր գործունեություն այլ անձի կողմից: Այն կարող է իրականացվել միայն ընդերքօգտագործողի/ջրօգտագործողի համաձայնությամբ:

5.3 Արդյունաբերական սանիտարիան և անվտանգության տեխնիկան

Աշխատանքի վայրում աշխատողների առողջության պահպանումն ու անվտանգության ապահովումը աշխատանքային հարաբերությունների կարևորագույն բաղադրիչներից է: ՀՀ Սահմանադրության համաձայն՝ «Յուրաքանչյուր աշխատող, օրենքին համապատասխան, ունի առողջ, անվտանգ և արժանապատիվ աշխատանքային պայմանների, առավելագույն աշխատաժամանակի սահմանափակման, ամենօրյա և շաբաթական հանգստի, ինչպես նաև ամենամյա վճարովի արձակուրդի իրավունք»:

ՀՀ աշխատանքային օրենսգիրքը սահմանում է, որ յուրաքանչյուր աշխատողի աշխատավայրը և շրջապատող միջավայրը պետք է լինեն անվտանգ, հարմար և առողջության համար անվնաս, կահավորված՝ աշխատողների անվտանգության ապահովման և առողջության պահպանության մասին նորմատիվ իրավական ակտերի պահանջներին համապատասխան: Այդ ամենը պարտավոր է ապահովել գործատուն:

Աշխատողների անվտանգությունը եւ առողջությունը աշխատանքային գործունեության ընթացքում աշխատողների կյանքի եւ առողջության պահպանման համակարգն է, որը ներառում է իրավական, սոցիալ-տնտեսական, կազմակերպական-տեխնիկական, սանիտարահիգիենիկ, բուժկանխարգելիչ, վերականգնողական եւ այլ միջոցառումներ:

Աշխատանքի ժամանակ յուրաքանչյուր աշխատողի համար պետք է ստեղծվեն օրենքով սահմանված՝ պատշաճ, անվտանգ եւ առողջության համար անվնաս պայմաններ:

Աշխատողների առողջության եւ անվտանգության պահպանությունը պարտավոր է ապահովել գործատուն: Հաշվի առնելով կազմակերպության մեծությունը, աշխատողների համար արտադրության վտանգավորության աստիճանը՝ գործատուն կազմակերպությունում ներգրավում է աշխատողների անվտանգության ապահովման եւ

առողջության պահպանման որակավորված ծառայություն կամ այդ գործառնություն իրականացնում է անձամբ:

Անվտանգության ապահովման կանոններից կարելի է նշել.

- աշխատանքի ընդունվող բոլոր բանվորները և ծառայողները պարտավոր են անցնել բժշկական ստուգում,

- յուրաքանչյուր բանվոր, անվտանգության տեխնիկայի գծով նախնական ուսուցումից հետո, պետք է անցնի ըստ մասնագիտության ուսուցման և հանձնի քննությունները,

- աշխատանքային յուրաքանչյուր տեղ աշխատանքներն սկսելուց առաջ հերթափոխի պետի կողմից պետք է կատարվի զննում:

- յուրաքանչյուր բանվոր, մինչ աշխատանքը սկսելը, պետք է համոզվի իր աշխատատեղի անվտանգության ապահովումը,

Արտադրական հրապարակում աշխատողների համար նախատեսվում են սանիտարակենցաղային հարմարություններ, որոնց կազմակերպումը նախատեսվում է իրականացնել ՀՀ առողջապահության նախարարի 2012թ-ի սեպտեմբերի 19-ի թիվ 15-Ն «Կազմակերպություններում աշխատողների սանիտարակենցաղային սենքերի» N 2.2.8-003-12 սանիտարական կանոնները և նորմերը» հրամանով: Համաձայն վերոնշյալ հրամանի՝ սանիտարակենցաղային հարմարություններն են հանդիսանում՝ հանդերձարանը, ցնցուղարանը, զուգարանը և հանգստի սենյակը: Սանիտարակենցաղային հարմարություններին ներկայացվող պահանջներից են.

Հանդերձարանին ներկայացվող պահանջներն են.

1) արտադրական միջավայրի վնասակար և վտանգավոր (ֆիզիկական, քիմիական, կենսաբանական) և աշխատանքային գործընթացի ծանրության և լարվածության գործոններից զերծ կազմակերպություններում, անձնական հագուստի պահպանման հանդերձարանները կահավորվում են բաց հանդերձապահարաններով, կամ կախիչներով՝ ամենամեծ հերթափոխում աշխատող անձանց թվին համապատասխան,

2) արտադրական միջավայրի վնասակար և վտանգավոր (ֆիզիկական, քիմիական, կենսաբանական) և աշխատանքային գործընթացի ծանրության և լարվածության գործոններով առկա կազմակերպություններում, անձնական հագուստի և աշխատանքային հագուստի պահպանման հանդերձարանները կահավորվում են փակվող դռներով երկտեղանոց հանդերձապահարաններով՝ ամենամեծ հերթափոխում աշխատող անձանց թվին համապատասխան,

3) իրականացվում է ջեռուցում և բնական օդափոխություն:

4) Հանդերձարանը նախատեսված է անձնական (դրսի և տնային) և աշխատանքային հագուստի պահպանման համար:

Ցնցուղարանին ներկայացվող պահանջներն են.

- 1) ցնցուղների թիվը սահմանվում է յուրաքանչյուր 7 մարդուն մեկ ցնցուղ հաշվարկով,
- 2) ցնցուղների թիվը չի գերազանցում 30-ը,
- 3) իրականացվում է բնական օդափոխում:
- 4) Ցնցուղարանը ներառվում է աշխատանքային միջավայրի վնասակար և վտանգավոր (ֆիզիկական, քիմիական, կենսաբանական), ինչպես նաև աշխատանքային գործընթացի ծանրության և լարվածության գործոններով առկա կազմակերպությունների սանիտարակենցաղային հարմարությունների կազմում և տեղակայվում է կից:

Լվացարանին ներկայացվող պահանջներն են.

- 1) սարքավորվում է արմնկային կամ ոտնակային կառավարման հարմարանքներով՝ վտանգավոր, մաշկի միջոցով օրգանիզմ թափանցող, խիստ հոտավետ նյութերի ինչպես նաև ստերիլ նյութերի արտադրության կազմակերպություններում,
- 2) ապահովվում է հոսող ջրով, կախիչով, հեղուկ օձառով, էլեկտրական սրբիչով կամ միանվագ օգտագործման թղթյա անձեռոցիկներով,
- 3) ծորակների թիվը սահմանվում է յուրաքանչյուր 10 աշխատողին մեկ ծորակ հաշվարկով:

Զուգարանին ներկայացվող պահանջներն են.

- 1) սանիտարատեխնիկական սարքավորումների (զուգարանակոնքերի) թիվը սահմանվում է 15 մարդուն մեկ սանիտարատեխնիկական սարքավորում հաշվարկով,
- 2) նախամուտքում յուրաքանչյուր 4 սանիտարատեխնիկական սարքավորման հաշվարկով տեղադրվում է 1 լվացարան, բայց ոչ պակաս, քան մեկ լվացարան՝ յուրաքանչյուր զուգարանում,
- 3) իրականացվում է ջեռուցում և բնական օդափոխում,
- 4) սանիտարական սարքավորումների թվի 3-ից ավելի դեպքում, զուգարանում տեղադրվում է ներհոս-արտաձիգ արհեստական օդափոխության համակարգ:
- 5) Զուգարանի և հեռավորությունը աշխատատեղերի միջև 50 մետրից ոչ ավելի է:
- 6) Զուգարանի սանիտարական պահպանումն ապահովվում է համաձայն ՀՀ առողջապահության նախարարի 2009 թվականի ապրիլի 16-ի N 06-Ն հրամանով հաստատված «Հասարակական զուգարաններին ներկայացվող հիգիենիկ պահանջներ» N 2-III-2.13 սանիտարական կանոնների և նորմերի պահանջների:

Հանգստի սենյակին ներկայացվող պահանջներն են.

- 1) կահավորվում է համապատասխան կահույքով, կախիչներով, լվացարաններով, խմելու ջրով,
- 2) ապահովվում է տաքացման և/կամ հովացման սարքավորումներով:

3) Հանգստի սենյակը նախատեսվում է կազմակերպություններում, որտեղ առկա են սառեցնող և տաքացնող միկրոկլիմայով աշխատատեղեր, ինչպես նաև աշխատանքային գործընթացի ծանրության և լարվածության գործոններ՝ աշխատանքի ընթացքում աշխատակիցների ջերմատվության կարգավորման և աշխատողների հանգստի նպատակով:

4) Սանիտարակենցաղային հարմարությունները տեղադրվում են առանձին սենքերում կամ՝ արտադրություններին հարակից:

Ձև N 2

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ
ԷՆԵՐԳԵՏԻԿԱՅԻ ԵՎ ԲՆԱԿԱՆ ՊԱՇԱՐՆԵՐԻ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ
ՕԳՏԱԿԱՐ ՀԱՆԱԾՈՅԻ ԱՐԴՅՈՒՆԱՀԱՆՄԱՆ
ԹՈՒՅԼՏՎՈՒԹՅՈՒՆ ՇԱԹՎ-29/443 /Նախկին 14/667/

Տալու տարեթիվը, ամիսը, ամսաթիվը 11 02 2013թ

Գործողության ժամկետը 2011թ-ի մայիսի 18 -ից մինչև 2023թ-ի մայիսի 18-ը

Ընդերքօգտագործողի անվանումը և գտնվելու վայրը «ՎԱՆԱՁՈՐ ԱՍԱՐ» ԱՌՈՂՋԱՐԱՆ ՍՊԸ
ՀՀ Լոռու մարզ, ք. Վանաձոր Երևանյան խճուղի թիվ 141/5

Ընդերքօգտագործողի պետական գրանցման վկայականի համարը և ամսաթիվը 03Ա 066510 15.06.2010թ

Տրամադրված պաշարների քանակն ըստ կարգերի 3600.0 մ³ ըստ A կարգի
/Երեք հազար վեց հարյուր /

Հանքի տարեկան արտադրողականությունը 300. մ³ (0.01 լ/վրկ) ածխաթթվային հանքային ջրի մարվող պաշարի
թիվ 1/72 հորատանցքից (0.7 լ/վրկ 22.3 հազ մ³/տարի)

Օգտակար հանածոյի անվանումը ածխաթթվային հանքային ջուր

Ուղեկից բաղադրիչների անվանումները _____

Տրամադրված տեղամասի ծայրակետերի կոորդինատները _____

Կից ներկայացված են՝

Օգտակար հանածոյի արդյունահանման նախագիծը ՀՀ Լոռու մարզի Կիրովականի ածխաթթվային հանքային ջրերի հանքավայր /Մեղրուտ տեղամաս/
(նախագծի տեղանքային)

Ընդերքօգտագործման պայմանագիրը ՊՎ - 443

Լեռնահատկացման ակտը պայմանագրի համարը, կնքման ամսաթիվը
(համարը, ամսաթիվը)

ՀՀ ԷՆԵՐԳԵՏԻԿԱՅԻ ԵՎ ԲՆԱԿԱՆ ՊԱՇԱՐՆԵՐԻ ՆԱԽԱՐԱՐ

ԱՐՄԵՆ ՄՈՎՍԻՍՅԱՆ

Կ.Տ.

ԸՆԴԵՐՔ ՕԳՏԱԳՈՐԾՄԱՆ ՊԱՅՄԱՆԱԳԻՐ N ՊՎ-443
ՕԳՏԱԿԱՐ ՀԱՆԱԾՈՅԻ ԱՐԴՅՈՒՆԱՀԱՆՄԱՆ ՆՊԱՏԱԿՈՎ

քաղ. երևան

«11» ֆեբրվարի 2013թ.

Հայաստանի Հանրապետության էներգետիկայի և բնական պաշարների նախարարությունը՝ ի դեմս նախարար ԱՐՄԵՆ ՄՈՎՍԻՍՅԱՆԻ, որը գործում է Հայաստանի Հանրապետության անունից, իր լիազորությունների սահմաններում (այսուհետ՝ լիազոր մարմին) մի կողմից, և «ՎԱՆԱՁՈՐ ԱՍԱՐ» ԱՌՈՂՋԱՐԱՆ ՍՊԸ տնտեսավարող սուբյեկտը (այսուհետ՝ ընդերքօգտագործող), ի դեմս տնօրեն ԺԱՍՄԵՆ ԱՄԻՐՅԱՆԻ, որը գործում է ընկերության կանոնադրության հիման վրա, մյուս կողմից, ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիական օրենսգրքով, Հայաստանի Հանրապետության ընդերքի մասին օրենսգրքով (այսուհետ՝ օրենսգիրք) և այլ իրավական ակտերով, համապատասխանաբար կախարարության և տնտեսավարող սուբյեկտի կանոնադրություններով և հիմք ընդունելով Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրությամբ սահմանված համապատասխան փաստաթղթերը, տրամադրվող հանքավայրի հանքային ջրի աղբյուրի կամ հորատանցքի շահագործման նախագիծը, կնքեցին սույն ընդերքօգտագործման պայմանագիրը (այսուհետ՝ պայմանագիր):

1. Ընդհանուր դրույթներ

1.1 Պայմանագիրը՝ նախատեսում է հանքավայրի հանքային ջրի աղբյուրը կամ հորատանցքը շահագործման տրամադրելու պայմանները, հանքային ջրի աղբյուրի կամ հորատանցքի կոորդինատները և սանիտարական գոտու սահմանները, կողմերի իրավունքներն ու պարտականությունները, վճարների (բնօգտագործման, բնապահպանական, բնության և շրջակա միջավայրի պահպանության դրամագլխի համալրման, մշտադիտարկումների՝ իրականացման) վճարման վերաբերյալ դրույթներ, բնապահպանական կառավարման պլանը, ընդերքօգտագործման իրավունքի դադարեցման (զգուշացման, հրաժարման, փոփոխության), համայնքի սոցիալ-տնտեսական զարգացման ոլորտում ստանձնած պարտավորությունների չափի և կատարման ժամկետների վերաբերյալ, հանքի փական հետ կապված դրույթները, ինչպես նաև նրանց փոխհարաբերությունները կարգավորող այլ պայմաններ:

1.2 Պայմանագիրը բաղկացած է հիմնական տեքստից և N 1 հավելվածից, որը կազմում է պայմանագրի անբաժանելի մասը:

1.3 Պայմանագրով չկարգավորված հարաբերությունները, այդ թվում՝ կողմերի այլ իրավունքները կարգավորվում են օրենսգրքով, ինչպես նաև ոլորտը կարգավորող այլ իրավական ակտերով:

ПРОТОКОЛ № 7514

ЗАСЕДАНИЯ

Государственной комиссии по запасам полезных ископаемых
при Совете Министров СССР

3 декабря 1975 г.

г. Москва

ПРИСУТСТВОВАЛИ:

Члены Комиссии - БЫБОЧКИН А.И., ЗАБРОМОШНИЙ Н.Т., МИРОНОВ Л.В.,
БОРЗУНОВ В.И., ВОРОБЬЕВ В.В., КРАСНОВ Л.Г.,
КРАСИЛОВИЧЕВ И.А., РУДАКОВ В.В.

Ученый секретарь ГИЗ СССР	- ХРАМЧЕНКО В.П.
Заместитель начальника отдела подземных вод	- ИВЕСЕНКО В.Ф.
Старший инженер	- СНИРОВА В.А.
Член Экспертно-технического совета ГИЗ СССР	- ВАДИНОВСКИЙ В.П.
Эксперт	- РОМАНОВА З.И.
Авторы отчета -	
главный гидрогеолог Гидро- геологической экспедиции Управления геологии Совета Министров Армянской ССР	- ХОДЖОНИ И.П.
главный инженер партии	- ПАНОСЯН С.Б.
начальник отряда	- МАНУЧАРЯН В.И.
начальник Лорийской партии	- КАРАПЕТИН И.И.
заведующий лабораторией минеральных вод Института ВСЕТИНГЕО	- ВАРТАНИН Г.С.
Старший инженер Управления гидрогеологическими и специаль- ных работ Министерства геоло- гии СССР	- ПАНКОВА А.А.

Председательствовал - БЫБОЧКИН А.И.

На рассмотрение ГИЗ СССР Управлением геологии Совета Минист-
ров Армянской ССР представлен "Отчет о гидрогеологических разво-
лочных работах на Негрутоном участке Кироваканского месторожде-
ния углекислых минеральных вод Армянской ССР за 1970-1975 гг.
о подсчете эксплуатационных запасов минеральных вод на 30.IX.
1975 г."

Управление Геологии АССР
30.11.75
30/3604

подлежит исключению из подчета. Подсчитанная величина естественных ресурсов может служить только подтверждением обеспеченности эксплуатационных запасов, определенных гидравлическим методом.

В обоснование запасов категорий А+В принят суммарный дебит 6 скважин (18/71; 33/71; 6/72; 30/71; 1/72; 7/72), зафиксированный в конце одновременного из них выпуска в течение четырех месяцев. Из них выделены запасы категории А, соответствующие дебиту трех скважин (30/71; 1/72; 7/72), наблюдающемуся в процессе различного одновременного из них выпуска при стабильном гидродинамическом и гидрохимическом режиме; эти запасы вполне обоснованы и могут быть приняты в количестве и по категории авторского подчета. Отнесенные к категории В запасы, подсчитанные по равенству между запасами категорий А+В и А авторского подчета, не вполне обоснованы вследствие недостаточной продолжительности опыта и общего неустановившегося гидрохимического режима месторождения в процессе совместных выпусков из всех скважин. Эти запасы по степени изученности следует отнести к категории С₁. В случае необходимости перевод их в более высокие категории может быть осуществлен по результатам дополнительных опытных работ.

6. Проведенными работами решена поставленная задача — выявлены в требуемом количестве минеральные воды, пригодные для использования в лечебных целях. Заявленная потребность полностью обеспечивается запасами категории А. Месторождение подготовлено для освоения. Разведочные работы проведены качественно и эффективно: отпущено 1 м³/сутки разведанных по категории А запасов, с учетом 25-летнего срока их использования, составила около 3 коп., т.е. меньше, чем по другим аналогичным месторождениям минеральных вод Армении.

В совокупности выполненные работы и составленный по ним отчет, несмотря на внесенные изменения в цифры и категории запасов, могут быть признаны хорошими.

II. ГСЗ СССР ПОСТАНОВЛЯЕТ:

I. Внести в представленный подчет запасов следующие изменения:

а) перевести в категорию C_1 запасы категории В в количестве 1021 м³/сутки в соответствии со степенью их изученности;

б) исключить из подсчета запасы категории C_2 в количестве 1718 м³/сутки как необоснованные;

2. Утвердить по состоянию на 1 мая 1975 г. балансовые эксплуатационные запасы углекислых минеральных вод в лавовых отложениях многопластова на Мегрутском участке Кирово-Аканского месторождения для лечебно-питьевого и бальнеологического использования, с учетом изменений согласно п.1 настоящего постановления, в следующих количествах:

Тип минеральных вод	Категории запасов в м ³ /сутки		Минерализация в г/л	Содержание раств. углекислоты в г/л	Содержание кремниевой кислоты в мг/л	Температура в °С	Номера скважин, принятых в обоснование запасов
	A	C _I					
Мориды о-сульфатно-гидрокарбонатная кальциево-магниево-натриевая углекислотная, кремнистая, холодная	254	589	2,8-3,4	1,4-2,0	50-114	12-17	30/71; 18/71; 33/71; 6/72.
		432	6,4-7,2	2,0-2,9	93-144	16-17	1/72; 7/72.

3. Отметить, что качество минеральных вод зависит от величины водоотбора, поэтому эксплуатация водозабора с гарантированным качеством воды возможна лишь при строго фиксированном водоотборе из каждой скважины, установленном в процессе опытных работ.

4. Рекомендовать Управление геологии Совета Министров Армянской ССР совместно с заинтересованными организациями рассмотреть вопрос о целесообразности использования для эксплуатации или иных целей разведочных скважин, учитывая при этом, однако, необходимость оборудования их, а также наблюдательных скважин на месторождении, антикоррозийными трубами; остальные, неиспользуемые разведочные скважины, не имеющие антикоррозийного оборудования, подлежат обязательной ликвидации.

5. Рекомендовать проектирующей и эксплуатирующей организации учесть необходимость:

а) строгого контроля за режимом водостбора и качеством отбираемых вод в процессе эксплуатации;

б) организации округа и зон санитарной охраны, неотложного проведения всех оздоровительных мероприятий в их пределах и строжайшего соблюдения всех санитарно-гигиенических ограничений, предусмотренных проектом горно-санитарной охраны месторождения и курорта.

6. Качество разведочных работ и отчетных материалов признать хорошим.

Председатель **Смирнов**

А.М.БЫБОЧКИН

С. **Смирнов**

ՎԱՅԱՎԱՆԸ ՏՐՎԱԾ Է

Օգտագործման
սովորաբար (ստանդարտ)

ԻՐԱՎՈՒՆՔՈՒՎ

«Վանածորի Ասար» Առողջարան ՍՊԸ-ին

անհատականության (անհատականության) անվանումը

Լոռու մարզ p. Վանածոր Առափնյա փող 20ա

(անհատականության գրանցման փոքր (նախնի), անվանումը)

Պեմպակայանի

ՆԱԿԱՏԱՄԻ

թիվ 1579, 22/04/2011 հաստատված վարձակալության պայմանագրի

(անհատականության հնարավոր (ընտանիք) հաստատված վարձակալության) անվանումը

ՀԻՄՆԱՆ ՎՐԱ

ԳՐԱՆՑՎԱԾ Է ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ԱՌԸՆԹԵՐ
ԱՆՇԱՐԺ ԳՈՒՅՔԻ ԿԱԴԱՍՏՐԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԵԻ, ԳՈՒՅՔԻ ՆԿԱ ՏՄԱՄԻ
ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ԳՐԱՆՑՄԱՆ ՄԻԱՄԱԿԱՆ

06-001-004-090

ՄԱՏՅԱՆԻ

086

ՀԱՍՄԻՐԻ ՏԱԿ

ՍՈՒՅՆ ՎԱՅԱՎԱՆԸ ԿԱԶՄԱԾ Է ԵՐԿՈՒ ՕՐԻՆԱԿԻՑ, ՄԻԿԸ ՏՐՎՈՒՄ Է ՄԵՓԱԿԱՆԱՏԻՐՈՋԸ
(ՕԳՏԱԿՈՐԾՈՒՆ), ՄՅՈՒՄԸ ՊԵՏԱԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ԱՌԸՆԹԵՐ ԱՆՇԱՐԺ ԳՈՒՅՔԻ ԿԱԴԱՍՏՐԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԵԻ
ՏԱՐԱԾՔԱՅԻՆ ՍՏՈՐԱԲԱԺԱՆՈՒՄԻՄ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ
ԱՌԸՆԹԵՐ ԱՆՇԱՐԺ ԳՈՒՅՔԻ ԿԱԴԱՍՏՐԻ ՊԵՏԱԿԱՆ
ԿՈՄԻՏԵԻ ՏԱՐԱԾՔԱՅԻՆ ՍՏՈՐԱԲԱԺԱՆՈՒՄԻՄ:

ԿԱՌԱՎԱՐ

Ռ. Մանուկյան

(Ստորագրություն)

Կ.Տ.

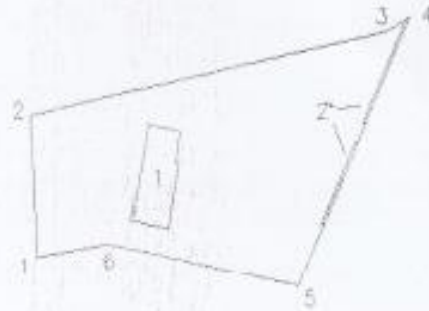
« 17 » 05 2011 թ.

1848653

ՀԱՊԱՏԱՍԻՐ ԶԱՆԿԱԳԵՂՈՐ

1 : 1000

(Մասշտաբ)

Հառված	Երկարություն (մ)	Սահմանակից հարեան
1 - 2	24.00	Ավտոգեննաշ
2 - 3	67.45	Ավտոգեննաշ
3 - 4	5.03	Ավտոգեննաշ
4 - 5	50.00	Փողոց
5 - 6	35.87	Բանասպարհ
6 - 1	13.14	Բանասպարհ

Շինություն	Անվանում
N 1	Պեմբակայան
N 2	Փարիսալ

Նշանակում

S. Պետրոսյան հաշվառող
(Հասցեագրություն)

Ա. Փարենտյան տվեցառող
(Հասցեագրություն)

L. Արխար

ՀԱՊԱՄԱՍԻՆ՝ ՏՎՅԱԼՆԵՐԸ

ԿԱԴԱՍՏՐԱՅԻՆ ՀԱՄԱՐԸ

06-001-422-031

ՆՊԱՏԱԿԱՅԻՆ ՆՇԱՆԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

Բնակավայրերի հաշիք

ՕԳՏԱԳՈՐԾՄԱՆ ՆՊԱՏԱԿԸ

Պոմսակայանի սպասարկման

ՀԱՊԱՄԱՍԻՆ ԶԱՓԸ (հա)

0,1863

ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ՏԵՍԵԿԸ

Վարձակալություն

ՇՆՆՔԻ՝ ՏՎՅԱԼՆԵՐԸ

ԿԱԴԱՍՏՐԱՅԻՆ ՀԱՄԱՐԸ

06-001-422-031-001

ՆՊԱՏԱԿԱՅԻՆ ՆՇԱՆԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

Արտադրական

ՕԳՏԱԳՈՐԾՄԱՆ ՆՊԱՏԱԿԸ

Պոմսակայան

ԸՆԹՀԱՆՈՒՐ ՄԱՎԵՐԵՄ (քմ)

76.92

ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ՏԵՍԵԿԸ

Վարձակալություն

ՇՆՆՔԻՆ՝ ՏՎՅԱԼՆԵՐԸ

Հ/Հ	ԿԱԴԱՍՏՐԱՅԻՆ ՀԱՄԱՐԸ	ՕԳՏԱԳՈՐԾՄԱՆ ՆՊԱՏԱԿԸ	ՄԱՎԵՐԵՄԸ (քառ.մ)	ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ՏԵՍԵԿԸ
1.	06-001-422-031-002	Պարխույ	21,0	Վարձակալություն

Էլքատգիլ: Աշոտներ, փոփոխություններ

Վարձակալության ժամկետը ըստ պայմանագրի

տնօրենի միջև 22/04/2014

Կատարող

Ս. Կարապետյան
Զ. Պարսկյան

Է. Կարապետյան

(Ստորագրություն)

Զ. Պարսկյան

(Ստորագրություն)

1. အထွေထွေအကျဉ်းချုပ်

2.4.4.4. *hpa* and *hly* genes

[illegible]

1. Կապիտալիզացիայի և արդյունաբերության զարգացման հետևանքով առաջացել է հարկադրաբար բնակավայրերի և արդյունաբերական կառույցների կառուցումը, որոնց համար անհրաժեշտ է հողի և այլ օբյեկտների օգտագործումը և օգտակարության օգտագործումը:

2. Երկրի օգտագործման համար հողի օգտագործման համար հարկադրաբար կառուցվող կառույցների կառուցումը, որոնց համար անհրաժեշտ է հողի և այլ օբյեկտների օգտագործումը և օգտակարության օգտագործումը:

3. Կառուցվող կառույցների կառուցումը, որոնց համար անհրաժեշտ է հողի և այլ օբյեկտների օգտագործումը և օգտակարության օգտագործումը:

4. Կառուցվող կառույցների կառուցումը, որոնց համար անհրաժեշտ է հողի և այլ օբյեկտների օգտագործումը և օգտակարության օգտագործումը:

Վարձակալության պայմանագրի

Վարձակալության

Վարձակալության պայմանագիր է կնքվել 01.06.1996թ.

Վարձակալության օբյեկտը կառուցված է 01.06.1996թ.

Վարձակալության պայմանագրի կնքման օրը

Վարձակալության

Վարձակալության պայմանագիր է կնքվել 01.06.1996թ. Վարձակալության օբյեկտը կառուցված է 01.06.1996թ. Վարձակալության օբյեկտը կառուցված է 01.06.1996թ.

Վարձակալության պայմանագիր է կնքվել 01.06.1996թ. Վարձակալության օբյեկտը կառուցված է 01.06.1996թ.

Վարձակալության պայմանագրի կնքման օրը

Վարձակալության պայմանագրի

Վարձակալության պայմանագիր է կնքվել 01.06.1996թ.

Վարձակալության օբյեկտը կառուցված է 01.06.1996թ. Վարձակալության օբյեկտը կառուցված է 01.06.1996թ. Վարձակալության օբյեկտը կառուցված է 01.06.1996թ.

Վարձակալության պայմանագիր է կնքվել 01.06.1996թ.

Վարձակալության օբյեկտը կառուցված է 01.06.1996թ.

Վարձակալության պայմանագիր է կնքվել 01.06.1996թ.

Վարձակալության